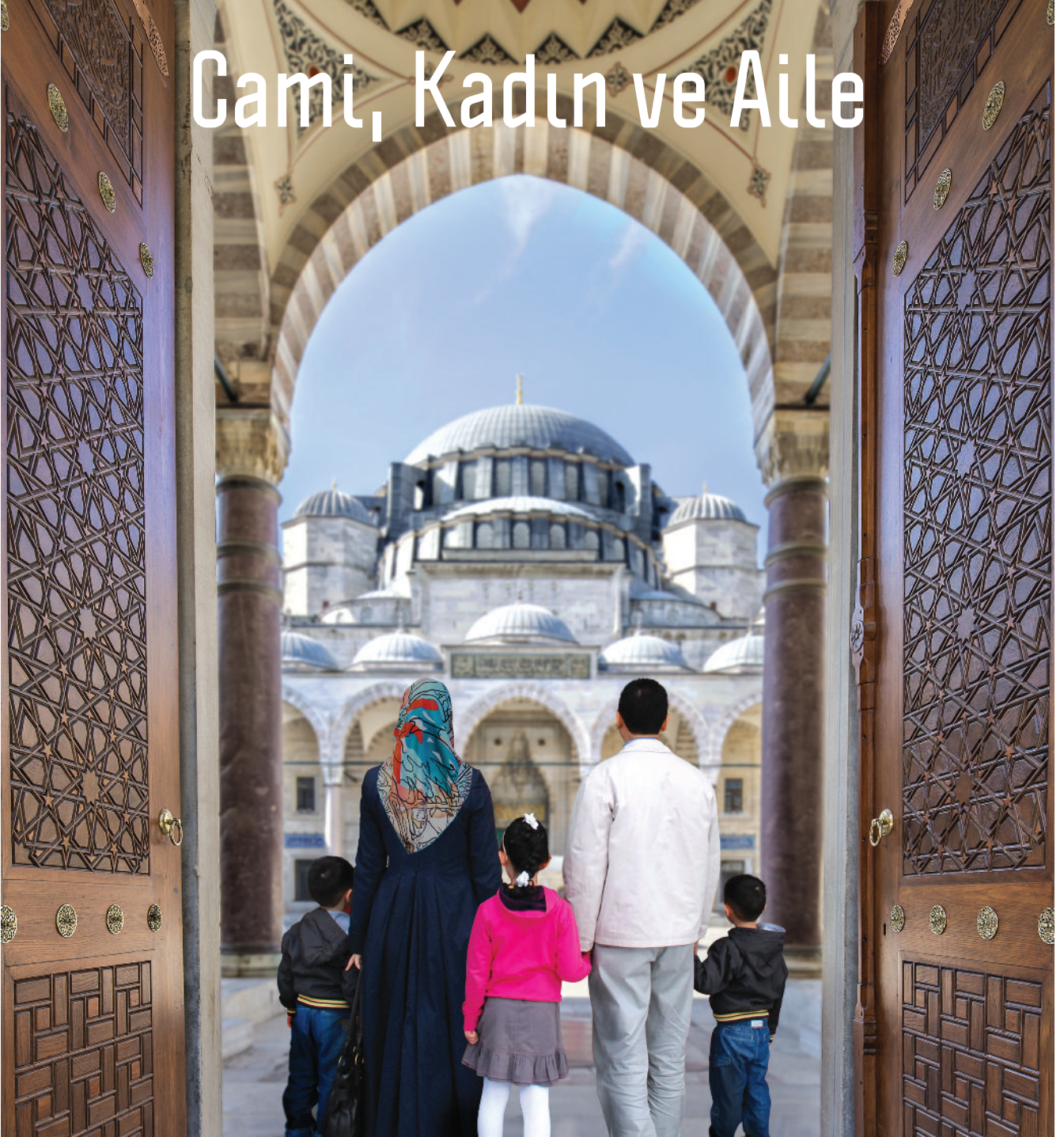

diyanet

Aylık Dergi • Ekim 2013 • Sayı 274

Cami, Kadın ve Aile

Camiyle Kadın
Arasında Kırılgan
Tecrübemiz

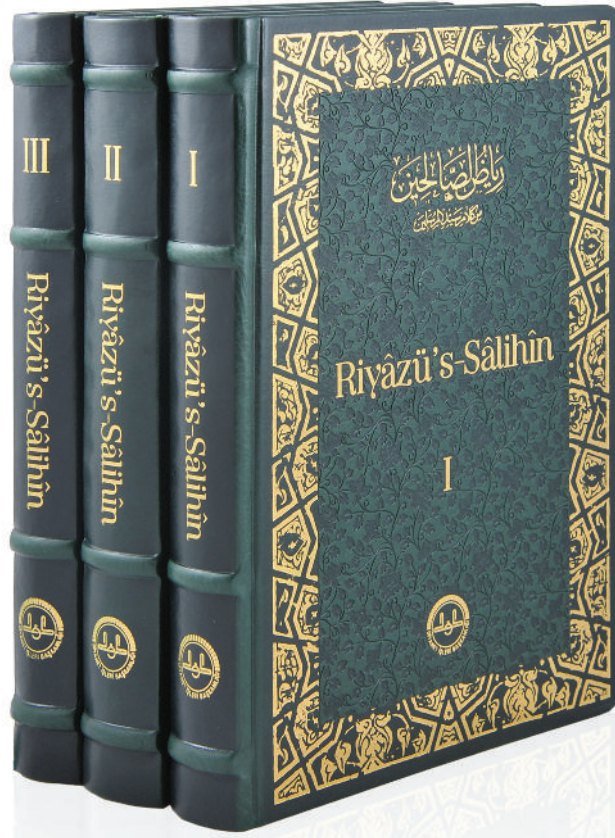

Cami, Kadın
ve Aile Üzerine
Ne Söylediler?

Neyimiz Var ki
Ondan Başka...

Riyâzü's-Sâlihîn

Yurt içinde Diyanet Yayınları satış
yerlerinden, yurt dışında Müşavirlik ve
Ataşeliklerimizden temin edebilirsiniz.

www.diyanet.gov.tr

Cami, Kadın ve Aile

Kur'an-ı Kerim'e göre, Hz. Âdem ile Hz. Havva biri diğerinden değil her ikisi de aynı özden, topraktan yaratılmıştır. Biri diğeri için değil her ikisi de yeryüzünü birlikte imar etsinler diye var edilmiştir. İkisi birlikte Allah'ın hitabına muhatap olmuştur. İkisi birlikte şeytana kanmıştır. Biri diğerini aldatmamıştır. İkisi birlikte aldanmıştır. İkisi birlikte pişman olup tövbe etmiş, dünyadaki sorumluluğu da yine birlikte üstlenmiştir. İkisi de halife olarak gönderilmiştir.

Kadın ve erkek, iman, ibadet ve ahlakta birbirinin velisidir; birlikte marufu emretmede, birlikte münkeri nehyetmede birbirinin dostudur. İnsanlık değeri ve onuru açısından birbirine eşit ve eş değerdir. Sevgili Peygamberimizin (s.a.s.) ifadesiyle kadın ve erkek, "bir bütünün iki eşit yarısıdır."

Ahlakı Kur'an olan Rasul-i Ekrem (s.a.s.)'in kadınla ilgili söz ve uygulamalarına baktığımızda, insan olarak kadını erkekten farklı görmeyen, düşünce ve görüşlerini anlamlı ve değerli bulan, sosyal, dinî ve ilmî platformlarda daima ona yer veren ve söz hakkı tanıyan bir yaklaşım sergilediği görülecektir. Hz. Peygamber (s.a.s.), ailesinden olsun ya da olmasın tüm kadınlara karşı böyle bir tutum sergilemiş, onları dinlemiş, kadınların sorunlarına çözüm bulmaya çalışmıştır. Kadınların

sosyal hayata katılmalarının engellenmesini, cami ve cemaat atmosferinden mahrum bırakılmamalarını, onların sözlü veya fiili olarak incitilmemesini, kısacası kadınlara Allah'ın verdiği değerin verilmesini istemiştir. Sevgili Peygamberimizin (s.a.s.) devrinde kadın, hayatın akışı içinde mescitte, cemaatte, ilimde, sanatta, ticarete kısacası toplum hayatında olması gereken her yerde var olmuştur. Hz. Peygamberin kadına rahmet ve adalet yüklü bu bakışı, aslında kadın konusundaki yerleşik algıları ve önyargıları tamamen yıkmaya yöneliktir. Onun sünnet-i seniyyesi bu konuda nasıl bir mesafe katedilmesi gerektiğine dair mühim bir yol haritası olma özelliğine sahiptir.

İslam'ın kadın konulu öğretileri ile tarihte ve günümüz toplumlarında egemen olan düşünce, telakki ve uygulamalar arasında derin farklar bulunmaktadır. Kadın ile ilgili sorunlar, kadın hakkında oluşan yanlış düşünce ve telakkiler sadece doğu toplumlarının ya da İslam toplumlarının sorunu olmayıp aynı zamanda bütün bir insanlığın problemidir. Zira kadın-erkek arasındaki biyolojik farklılığın toplumsal ve kültürel bir farklılığa dönüştürülmesi, bin yılların ötesinden günümüze intikal etmiş zamana ve değişime karşı en dayanıklı ideoloji olarak bugün de karşımızda durmaktadır.

Ne yazık ki tarih içinde Müslümanlar kadın konusunda bizzat Kur'an-ı Kerim'in çizdiği çerçeveyi dahi yakalayamamış, İslam toplumlarında maalesef Kur'an öncesi kadın telakkileri hayatiyetini, üstelik İslam görüntüsü altında sürdürebilmiştir. Kadim din ve kültürlerin Müslüman toplumlara tesiri, yerleşik kültür ve geleneklerin dine baskın çıkması, dinin ve dinî metinlerin yanlış anlaşılması ve yanlış yorumlanması yanında, ahlaki zaafı da bu tür düşüncelerin yaşayıp kökleşmesine zemin teşkil etmiştir.

Tarihsel süreç içerisinde dinimizin genel prensiplerine aykırı, yanlış, eksik, yerleşik kültür ve anlayışların etkisinde kadın aleyhtarlığına dönüştürülebilecek yorumlarda bulunduğu bir gerçektir. Özellikle kadının yaratılışına dair hurafeye varan düşünceler, kadına yönelik zayıflık ve eksiklik söylemi, fitne ve fattanlık ithamı, kadını erkek üzerinden değerlendirmeye çalışmak ve bu mukayeselerde Allah ve Rasulü'nün nehyettiği, cinsiyetçilik denilebilecek bir söyleme yer vermek, bunun en bariz göstergesidir.

Bu anlayışın yansımasını cami ve kadın konusunda da görmek mümkündür. Hâlbuki kadını mabede kabul buyuran ve mihrapta eğiten Rabbimizdir. Kâbetullah'ın temellerine kadın eli değmiştir. Hz. Hacer'in sa'yinin hürmetine zemzem suyu ikram edilmiştir. Rasul-i Ekrem Efendimiz (s.a.s.), "Allah'ın kadın kullarını Allah'ın mescitlerinden alıkoymayın" buyurmuştur. Kadınlar Mescid-i Nebvi'de hem ilim halkalarında yer almışlar hem de vakit namazlarına, cuma ve bayram namazlarına katılmışlardır. Hatta kadınların camiye, namaza çocuklarıyla birlikte geldikleri, çocuk ağlaması işitince de Sevgili Peygamberimizin

(s.a.s.) namazı kısa tuttuğu hepimizin malumudur. Rahmet Elçisi (s.a.s.), mescidinden ne çocukları ne de anneleri uzak tutmuştur. Asrısaalette durum bu iken zaman içerisinde kadınlar ne yazık ki camiden ve cemaatten farklı gerekçelerle uzaklaştırılmışlardır.

Aslında kadınları camiden ve cemaatten uzaklaştırmak, onları ilim ve irfan meclisinden, toplumsal hayattan da uzaklaştırmaktır. Kadınları camiden ve cemaatten uzak tutmak, aileyi cehaletin kucağına, hurafe ve batıl inanışların kör kuyusuna terk etmektir. Çocukları ve gelecek nesilleri edepten, adaptan, sohbetten, terbiyeden, sevgiden, bilgiden, birlikten, ibadetten, saftan, huzurdan, maneviyattan mahrum etmektir.

Bugün cami, kadın ve aile konusunda bizlere düşen, Rasul-i Ekrem'in Medine'de yeşerttiği ezeli hikmet ve mutlak hakikat ölçülerini esas almak ve insanlığa bu esasları takdim etmek olmalıdır. Öncelikle camilerdeki abdest ve ibadet mekânlarını kadınlara daha elverişli hâle getirmektir. Camilerdeki kadın ve çocuk mekânlarını iyileştirmektir. Onları izbe mekânlardan, gömme katlardan kurtarmaktır. Onların camiye, cemaate katılımını sağlamaktır. Kadına emek vermek, aileye ve gelecek nesillere emek vermektir.

Bu vesileyle ülkemizin en ücra köşesindeki mihrap görevlimizden din hizmetlerinin her bir noktasında görev yapan din görevlilerimize kadar bütün din gönüllüsü kardeşlerimin "Camiler ve Din Görevlileri Haftası"nın canıgönülünden tebrik ediyor; vefat edenlere rahmet, berhayat olanlara nice hayırlı hizmetleri afiyet içerisinde birlikte gerçekleştirebilmeyi Rabbimden niyaz ediyorum. ■

editörden

Dr. Yüksel Salman
Dini Yayınlar Genel Müdürü

Camiler tarih boyunca bir ibadet mekânı olmanın yanı sıra ilmin, sağduyunun, insani ve ahlaki değerlerin öğrenildiği ve gelecek kuşaklara aktarıldığı mekânlar olmuştur. Camileri insanlar inşa eder, insanları ise camiler imar eder. İslam kültüründe cami, şehrin merkezidir. Şehirlerin cami mimarisi etrafında şekillenmesi de İslam mimarisinin en karakteristik özelliklerinden biri olarak kabul edilmektedir.

Tarihsel süreçte yaşanan bazı yanlış uygulamalar bir tarafa bırakılırsa cami, asrısaaadetten günümüze kadar kadın-erkek kendisine gelen herkese kapılarını sonuna kadar açık tutmuştur. Kadınların cemaate katılmaları hususundaki sıkıntıların yaşanan problemlerin teori ve uygulama bağlamında hangi sebeplerden kaynaklandığını hepimiz biliyoruz. Bununla birlikte, özellikle son dönemlerde değişen ihtiyaç ve beklentilere göre camilerin fiziki mekânlarının iyileştirilmesi hususunda yeni arayışlara gidilmiş, yine camilerde hanımlara ayrılan bölümlerin rahat ve huzur içinde ibadete elverişli hâle getirilebilmeleri amacıyla özel çalışmalar yapılmıştır. Bu konuda yeni bir farkındalık ve zihinsel dönüşüm yaşandığını söylemek mümkündür. Başkanlığımızın bu konuda yaptığı çalışmalar artarak devam etmektedir.

Bugün nüfusun yarısını kadınlar oluşturmaktadır. Toplumun imarında kadınların önemine dikkat çeken Peygamberimiz, "Hanımlarınız mescitlere gitmek için sizden izin isterlerse onlara izin verin" (Müslim, Salat, 137) buyurarak kadınların mescitlere gitmesine engel olunmamasını istemiş, "Ey Allah'ın Rasulü, erkeklerden bize zaman kalmıyor, bize özel bir gün ayırır mısınız?" (Buhari, İlim, 36) diyerek kendilerine ilim öğretmelerini isteyen hanımlar için mescidinde özel bir ders günü ihdas etmiştir. Toplumun inşasında oldukça önemli bir yere sahip olan ve geleceğimizi avuçlarında yetiştiren kadınların din,

ilim, kültür, sanat vb. her açıdan yetişmeleri hususunda yapılan her çalışma aynı zamanda istikbale yapılan değerli bir yatırımdır.

Başkanlığımız, bu yıl Camiler ve Din Görevlileri Haftası'nda "Cami, Kadın ve Aile" konusunu ana tema olarak belirlemiştir. Bu kapsamda hafta boyunca pek çok etkinlik gerçekleştirilecektir. Biz de dergimizin bu ayki gündemini bu konu etrafında belirledik. Dr. Muhammet Ali Asar, "Hz. Peygamber döneminde kadın ve cami" başlıklı yazısıyla asrısaaadette kadınların camilerle olan ilişkilerini kaleme aldı. "Kadınların cemaate devamına fitne engeli konabilir mi?" isimli yazısında Prof. Dr. Abdullah Kahraman, kadınların camilere gitmelerine fitne nedeniyle engel olunmasına yönelik tartışmaları değerlendirdi. Nevin Meriç "Kadınlara sosyal farkındalık oluşturmada camilerin yeri" yazısıyla günümüzde cami, kadın ve toplum üçgeninde kadınlara toplumsal farkındalık kazandırmada camilerin rolü konusundaki sosyolojik tespitleri bizimle paylaştı. Ümit Meriç "Mihraptaki kadınlar" isimli yazısıyla kadınların yaptırmış olduğu tarihî camileri bizimle paylaştı. Dr. Ülfet Görgülü ise "Mihrapta bir kadın" başlıklı yazısıyla Hz. Meryem'in ilahî rızaya ulaşırken mescitte yaşadığı dinî tecrübeyi bizlere aktardı. Yıldız Ramazanoğlu'nun değerlendirme niteliğindeki yazısıyla, söyleşimizi de beğeneceğinizi umuyorum.

Dergimizi ilginize sunarken, kadınıyla erkeğiyle, yaşlısıyla, genciyle ve çocuğuyla toplumun bütün fertlerine hitap eden camilerimizin artması ve bu hafta münasebetiyle gerçekleştirilecek bütün etkinliklerin verimli geçmesini temenni ediyorum. Bu vesileyle, bütün din gönüllülerimizin haftasını tebrik ediyor, Kurban Bayramının başta milletimiz olmak üzere İslam âlemi ve bütün insanlık için sağlık, huzur ve hayırlar getirmesini Yüce Allah'tan niyaz ediyorum. ■

içindekiler | 274

diyanet

Aylık Dergi - Ekim 2013 - Sayı 274

Camiye Kadın
Arasında Kırılan
Tercihimiz

Cami, Kadın
ve Allah Ümmine
Ne Söylediler?

Reyimiz Var ki
Önden Başka...

gündem

06

H. Peygamber
Döneminde
Kadın ve Cami

Dr. Muhammet Ali Asar

**Diyanet İşleri Başkanlığı Adına Sahibi
ve Genel Yayın Yönetmeni**
Dr. Yüksel Salman

Sorumlu Yazı İşleri Müdürü
Dr. Faruk Görgülü

Mali İşler ve Dağıtım Sorumlusu
Mustafa Bayraktar (Dön. Ser. İşl. Müd.)

Yayın Koordinatörleri
Mustafa Bektaşoğlu
Mutlu Doğan
diyanetdergi@diyanet.gov.tr

Tashih
Mesut Özünlü

Teknik Servis
Latif Köse

Arşiv
Ali Duran Demircioğlu

Yönetim Merkezi
Dini Yayınlar Genel Müdürlüğü
Üniversiteler Mahallesi Dumlupınar
Bulvarı No:147/A 06800
Çankaya/ANKARA
Tel: (0312) 295 73 06
Fax: (0312) 284 72 88

Abone İşleri
Tel : (0312) 295 71 96-97
Fax : (0312) 285 18 54
e-mail: dosim@diyanet.gov.tr

Abone Şartları
Yurt içi yıllık: 33,60 TL
Yurt dışı yıllık: ABD, 30 ABD Doları
AB Ülkeleri, 30 Euro
Avustralya, 50 Avustralya Doları
İsveç ve Danimarka, 250 Kron
İsviçre, 45 Frank

Abone kaydı için, ücretin Döner
Sermaye İşletme Müdürlüğü'nün
T.C. Ziraat Bankası Ankara - Akay
şubesindeki
IBAN: TR84 0001 0007 6005 9943 0850 01

no'lu hesabına yatırılması ve makbuzun
fotokopisi ile abonenin hangi sayıdan
başlayacağını bildirir bir dilekçe,
mektup, yazı, faks veya e-postanın
Diyanet İşleri Başkanlığı Döner Sermaye
İşletme Müdürlüğü Üniversiteler
Mahallesi Dumlupınar Bulvarı No:147/A
06800 Çankaya /ANKARA adresine
gönderilmesi gerekir.

Yayın Türü: Aylık, Yerel, Süreli Yayın
Diyanet Aylık Dergi (Türkçe)

Temsilcilikler:
Yurt içi: İl Müftülükleri, İlçe Müftülükleri
Yurt dışı: Din Hizmetleri Müşavirlikleri,
Din Hizmetleri Ataşelikleri

www.diyanet.gov.tr
diniyayinlar@diyanet.gov.tr
sureliyayinlar@diyanet.gov.tr
aylikhaber@diyanet.gov.tr

Yayınlanacak yazılarda düzeltme ve
çıkartmalar yapılabilir. Yazıların bilimsel
sorumluluğu yazarlarına aittir.

Tasarım: Acar Basım ve Cilt Sanayi ve Ticaret A.Ş.
Beysan Sanayi Sitesi Birlik Caddesi No: 26 Acar Binası
Haramidere / Beylikdüzü / İstanbul - Türkiye
Tel: (0.212) 422 18 34 / Faks: (0.212) 422 18 04
www.acarbasim.com

Baskı: Korza Yayıncılık Basım Sanayi Tic. Ltd. Şti. Ankara - Türkiye
Tel: (0.312) 342 22 08 / Faks: (0.312) 341 28 60
www.korzabasim.com.tr

Basım Yeri: Ankara / **Basım Tarihi:** 04.10.2013
ISSN - 1300 - 8471

söyleşi

31

Cami, Kadın
ve Aile Üzerine
Ne Söylediler?

11 Kadınların Cemaate Devamına
Fitne Engeli Konabilir mi?
Prof. Dr. Abdullah Kahruman

16 Kadınlara Sosyal Farkındalık
Oluşturmada Camilerin Veri
Nevin Meriç

19 Camiyle Kadın Arasında
Kırılgan Tecrübemiz
Vildiz Ramazanoğlu

24 Mihraptaki Kadınlar
Ümit Meriç

27 Mihrapta Bir Kadın:
Hz. Meryem
Dr. Ülfet Gorgülü

35 Mescit Değerleri
Dr. Ekrem Keleş

38 Neyimiz Var ki Ondan Başka...
Dr. Bahattin Akbaş

kültür sanat edebiyat

59

Valide Sultanlar Şehri
Süleyman Faruk Göncüoğlu

41 Toplumsal Bir Varamız:
İntihar
Prof. Dr. Enbiya Yıldırım

43 Kurban: Teslimiyet ve
Paylaşımın Adı
Prof. Dr. Ali Erbaş

46 Kadın ve Çocuğun Cami
Cemaatine Katılımı
Dr. Zekiye Demir

49 Yabancı Bir Ülkede Aile Olmak
Cevdet Keskin

52 Din Adamları da
Dünyevileşirse
Prof. Dr. İbrahim Hilmi Karşlı

54 Kulluğun Özü: Dua
Elif Erdem

56 İlk Görev Verim:
Karşılaşmaz Anılarımdan...
Ayşe Serra Kara

hikmet penceresi

67

Dünün Kazancı
Bugünün Bereketi
Yarının Umududur
Mukadder Vüksel

63 Hüzünlü Toprak Mezopotamya
Sümeyye Özgen

64 Eğitime Adanmış Bir Ömür:
Vaiz Rıza Çöllüoğlu
Prof. Dr. Mustafa Aşkar

70 Fıkıh Köşesi
Din İşleri Yüksek Kurulundan

72 Kur'an Kavramları
Doç. Dr. İsmail Karagöz

74 G. Michel
(Alman Asıllı Eski Misyoner)
Prof. Dr. Abdülaziz Hatip

76 Hayatımızın Can Damarı
Camilerimiz
Dr. Bünyamin Okumuş

79 Kitap Tanıtımı
Hale Çerçibaşı

gündem

Hız. Peygamber Döneminde Kadın ve Cami

Kadın ile erkeği bir bütünün parçası gören, ona karşı daima güzel muameleyi tavsiye eden Hz. Peygamber, kadınların eğitimine özel önem vermiş, bu konuda çok hassas davranmıştır.

Dr. Muhammet Ali Asar *Atama II Daire Başkanı*

İslam dini Allah'ın erkek ve kadın kulları arasında insan olmak bakımından hiçbir ayırım yapmamıştır. Kur'an'a göre kadın ve erkek aynı özden yaratılmıştır. (Nisa. 4/1) Kur'an'da geçen insan kelimesi kadın ve erkeği birlikte içine almakta, erkeğe yöneltilen hitaplar Arap dilinin hususiyetlerinden dolayı kadınları da kapsamaktadır. İnanç ve ibadet konularında her iki cins arasında ayırım yapılmadığı gibi (Ahzab. 33/35) her iki cins işledikleri iyi ve kötü fiillerin sorumluluğu konusunda da eşittirler. Sevgili Peygamberimiz de kadınlar yaratılışta erkeklerin benzerleridir

(Ebu Davud, Tahare, 95.) buyurarak kadın ve erkeğin bir bütünün iki ayrı parçası olduğuna işaret etmiş; müminlerin en hayırlılarının kadınlarına iyi davrananlar olduğunu belirtmiş (Tirmizi, Rada, 11); böylece cahiliye döneminden kalma kadınlara karşı kötü muamele alışkanlığını ortadan kaldırmak istemiştir. (İ. Hakkı Ünal, 40 Hadis, Yorum, 196.) Kadın ile erkeği bir bütünün parçası gören, ona karşı daima güzel muameleyi tavsiye eden Hz. Peygamber, kadınların eğitimine özel önem vermiş, bu konuda çok hassas davranmıştır. Nazil olan Kur'an ayetlerini en yakınlarına anlatmaya başladığında, Erkam'ın evinde yapılan gizli toplantılara hanımları kabul etmiş (İbn Hişam, Siret, I, 343), hicretten önce Akabe'de

Medineli Müslümanlarla buluştuğunda, bu tarihî biatlaşmaya hanımları da dâhil etmiştir. Hicret'ten sonra kendisini ziyarete gelen Medineli hanımlarla ahlak eğitimi ekseninde ahitlemiştir. (Nesai, Biat, 18.), Hz. Peygamber hanımların sadece iman ya da ahlak eğitimine ağırlık vermekle yetinmemiş, okuma yazma ve ilimle meşgul olmaya onları teşvik ederek ilim öğrenmenin kadın erkek herkese farz olduğunu ifade etmiştir. (İbn Mace, Mukaddime, 81.) Kendisinden öğrenilenlerin, başkalarına da öğretilmesini tavsiye ederken (Buhari, İlim, 9) ya da âlimleri peygamberlerin varisleri kabul ederken (Ebu Davud, İlim, 1), cinsiyet ayrımına gitmeksizin bütün inananları muhatap almıştır.

Erkek ve kadın müminlerin eğitim ve öğretimine aynı derecede önem veren Hz. Peygamber, eğitim, öğretim faaliyetini icra ettiği en belirgin mekân hiç şüphesiz Mescid-i Nebevî'dir.

Erkek ve kadın müminlerin eğitim ve öğretimine aynı derecede önem veren Hz. Peygamber, eğitim, öğretim faaliyetini icra ettiği en belirgin mekân hiç şüphesiz Mescid-i Nebevî'dir. Hz. Peygamber döneminde mescit, dinî ve sosyal hayatın merkezi olmasının yanında, ilmî hayatın da merkezidir. Özellikle daha yapımı sırasında, Suffe Ashabı olarak bilinen, kendilerini ilme adanmış seçkin talebeler için orada bir bölüm ayrılması (Halebi, es-Siretü'l-Halebiyye, II, 277.) bu durumu göstermektedir. Allah Rasulünün mescide girdiğinde ilimle meşgul olan kimseleri görüp onların yanına oturarak "Muhakkak ki ben muallim olarak gönderildim." (İbn Mâce, Sünne, 17.) buyurması onun mescitte eğitim öğretime verdiği ehemmiyeti göstermektedir. O, sahabenin sorularını zaman zaman mescitte cevaplamış, kendisine dini öğrenmek üzere gelenlere gerekli bilgileri burada vermiştir. (Buhari, İlim, 6.) Kendisine gelen ayetleri mescitte okuyup açıklayarak dinin hükümlerini ve inceliklerini öğretmiş; söz, vaaz ve hutbeleriyle inanan gönüllere bunları yerleştirmeye çalışmıştır. Ashabın uygun olduğu vakitleri kollayarak bu zaman dilimlerinde onlara dersler vermiştir. (Buhari, İlim, 11.) Sahabiler mescide geldiğinde halkalar kurarak Kur'an okumuş, ilmî sohbetlerde bulunmuş ve özellikle de fıkhi konularda müzakere etmişlerdir. (Kettânî, et-Terâtibü'l-İdâriyye, II, 218-222). Öğrenmeye son derece hevesli olduklarından Peygamberimizin

sohbetinden bir şey kaçırmamak için meşguliyetleri sebebiyle gündüz namazlarına katılamayanlar, akşam ve yatsı namazına katılarak gündüz yapılan sohbetlerde nelerden bahsedildiğini dinleyenlerden öğrenmişler; evi mescide uzak olanlar da nöbetleşe mescide giderek, öğrendiklerini birbirlerine anlatmak suretiyle ilimden istifade yollarını aramışlardır. (Buhari, İlim, 27.)

Mescidi ibadethane yanında bir ilim merkezi olarak da gören Sevgili Peygamberimiz hanımların bu ilmî havayı teneffüs etmelerini özellikle istemiş, onları mescide gelmeye teşvik etmiş, erkekleri de bu konuda kadınlara engel olmamaları için şu şekilde uyarmıştır: "Hanımlarınız mescitlere gitmek için sizden izin isterlerse onlara izin verin." (Müslim, Salât, 137.) ve "Allah'ın hanım kullarını, Allah'ın mescitlerinden men etmeyin" (Ahmed b. Hanbel, Müsned, II, 76.) Allah Rasulü sabah, akşam, yatsı vakitlerinde de olsa hanımların mescide gelmelerinin engellenmesini istemiş ve ashabına, "Hanımlarınız geceleyin mescide gitmek için sizden izin istediğinde onlara izin veriniz." uyarısında bulunmuştur. (Buhari, Ezan, 162.) Hz. Ömer gibi bazı sahabiler eşlerinin mescidin müdavimleri arasında bulunmaları (Buhari, Mevâkîtü's-salât, 27), ilmî ve sosyal hayatın bu denli içerisinde yer almalarından kişisel olarak pek hoşnut olmasalar da Allah Rasulünün bu konudaki tavizsiz tavrından dolayı (Buhari, Cuma, 13.) hanımlarının mescide gitmelerine engel olmamışlardır. Diğer taraftan bazı hanım sahabiler uygun elbiseleri olmadığı için mescide gitmeme hususunda Hz. Peygamberden izin istemişler, ancak Allah Rasulü "İki elbisesi olan kadınlar, elbiselerinden birini, elbisesi olmayanlara versinler ki onlar da cemaate katılabilirler." (Ebu Davud, Salât, 238.) buyurarak onların bu taleplerini geri çevirmiştir.

Günlük namazları mescitte kılmanın yanında cuma namazlarını da mescitte kılmaları

hanımların hutbeden istifadesine imkân sağlamış, nitekim Ümmü Hişam binti Harise b. Nu'mân "Kaf suresini her cuma hutbede okurken bizzat Rasulüllah'ın ağzından ezberledim." (Müslim, Cuma, 52.) diyerek bu durumu ifade etmiştir. Hz. Peygamber'in özel emri üzerine yaşlısıyla bekârıyla bütün hanımların bayram namazlarında namazgâha çıktıklarını söyleyen Ümmü Atiyye de, âdetli hanımların da namaz kılmasalar bile cemaatin arkasında durmak suretiyle eğitim ve ibadet birlikteliğine dâhil olduklarını ifade etmiştir. (Müslim, Salâtü'l-ideyn, 11.)

Peygamber Efendimiz hanımların mescide rahat gidip gelebilmeleri için bazı önlemler de almıştır. Mescidin bir bölümünü onlara ayırması, (Ahmed b. Hanbel, Müsned, VII, 523.) onlara özel bir kapı tahsis etmesi, (Ebu Davud, Salât, 17.) erkeklerden önce mescitten çıkmalarını sağlaması (Buhari, Ezan, 152.) çocuklu kadınların çocuklarından dolayı sıkıntı yaşamamaları için namazı kısa tutması (Buhari, Ezan, 65.) bu önlemlerden bazılarıdır.

Diğer taraftan kadınların Allah Rasulüne gelerek "Ey Allah'ın Rasulü, erkeklerden bize zaman kalmıyor, bize özel bir gün ayırır mısınız?" diyerek talepte bulunmaları üzerine Allah Rasulü onlar için özel bir ders günü belirlemiştir. Kadınlar o gün gelir, Hz. Peygamber de onlara sohbet ederdi. (Buhari, İlim, 36.) Böylece Mescid-i Nebevî'de haftanın bir günü Hz. Peygamber tarafından sadece kadınların eğitime tahsis edilmişti. (Buhari, İlim, 35.) Ayrıca Hz. Peygamber bayram günleri vb. zamanlarda ashabına hitap ettiğinde kadınları ihmal etmez, yanlarına gelerek onlara özel sohbet eder ve birtakım tavsiyelerde bulunurdu. (Buhari, Zekât, 21.) Camide kız çocuklarının ve kadınların eğitimiyle Hz. Peygamber sadece kendisi ilgilenmez, kadın öğretmenler de görevlendirirdi. Özellikle kendi hanımları, kız çocuklarının ve kadınların eğitim öğretimiyle yakından ilgilenirdi. (Ali Özek, Hadis Ricali, 1967, s. 113.)

Fotoğraf: Burhan Çimen

Hız. Peygamberin mescidine gelen kadınlar, sadece ibadet edip okunan hutbeleri, yapılan sohbetleri dinleyerek oradan ayrılmıyorlardı. Onlar öğrenmek istedikleri konuları mahrem de olsa soruyor, isteklerini aktarabiliyor, özel hayatlarına dair problemleri bizzat Hız. Peygamber'e danışabiliyorlardı.

Mescide gelen kadınlar, sadece ibadet edip okunan hutbeleri, yapılan sohbetleri dinleyerek oradan ayrılmıyorlardı. Onlar öğrenmek istedikleri konuları mahrem de olsa soruyor, isteklerini aktarabiliyor, özel hayatlarına dair problemleri bizzat Hız. Peygamber'e danışabiliyorlardı. (Buhari, Vudû', 63; Buhari, Hayız, 24.) Kadınların en mahrem konuları ilmî gayret nedeniyle Hız. Peygambere sorabilmelerine şahit olan Hız. Aişe, utanma duygularının öğrenme azimlerine ket vurmasına izin vermeyen Medineli hanımlara karşı hayranlığını şu sözleriyle dile getirmiştir: "Şu ensar kadınları ne iyi kadınlardır. Utanma duyguları onların dinlerini öğrenmelerine engel olmuyor." (Müslim, Hayız, 61.) Hız. Peygamber döneminde kadınların mescitteki eğitim öğretim faaliyetlerine etkin katılımları, sahabe içerisinde yirmi kadar kadın fıkıh bilgininin yetişmesine vesile olmuştur. (Hamidullah, İslam Peygamberi, II/79, 2003.) Hız. Peygamber'in tohumlarını attığı ilmî atmosferin tezahürlerinden birisi olan şu hadise mescitteki ortamı göstermesi bakımından dikkat çekicidir. Hız. Ömer evlilikte kadınlara verilecek mihrin miktarının üst sınırını belirlemeyi konu alan bir hutbe irat ederken cemaat

içerisindeki bir kadın oturduğu yerden Nisa suresinin yirminci ayetini okuyup "Allah kadınlara verilen mihrin yüklerle olsa bile geri alınmayacağını beyan ederken siz nasıl buna sınır getirirsiniz" diyerek itiraz etmiş, Hız. Ömer "Kadın Ömer'den daha iyi bildi, Ömer ise yanıldı." diyerek kararından dönmüştür. (Reşid Rıza, Vahyü'l-Muhammedî, Mısır, 1935, s.283.)

Kadınların özellikle eğitim öğretimden mahrum olmamaları için mescide günün her vaktinde gelmelerinde ısrarcı olan Hız. Peygamber, mescide gelen kadın ve erkeklerin davranışlarına dikkat etmelerini, karşı cinsin dikkatini çekecek tutum ve davranışlardan kaçınmalarını, (Ahmed el-Vahidi, Esbâbu'n-Nüzul, Kahire, 1968, s.186.) giyim kuşama özen göstermelerini, (Buhari, Meğazi, 537.) dikkat çekecek şekilde güzel koku sürünmemelerini tembih ederdi. (Ahmed b. Hanbel, Müsned, IV, 363.) Mescitte kadınlar erkeklerin arkasında namaza durdukları için, erkeklerin avret yerlerinin gözükme ihtimaline karşı, onlar secdeden kalkıp doğruluncaya kadar kadınların secdeden başlarını kaldırmamalarını tavsiye ederdi. (Ebu Davud, Salat, 54.) Böylece o, mescitteki manevi, ilmî atmosferin muhafaza edilmesini de temin etmiştir. Nitekim Hız. Peygamberin vefatından sonra Hız. Aişe validemizin "Eğer Rasulüllah kadınların kendisinden sonra mescitlerde neler ihdas edeceklerini bilseydi, İsrailoğulları gibi o da onların mescitlere gitmelerini yasaklardı." (M999 Müslim, Salât, 144; B869 Buhari, Ezan, 163.) sözü Allah Rasulünün mescit adapları konusundaki hassasiyetinin önemini göstermektedir.

Görüldüğü üzere Hız. Peygamber döneminde bir ilim merkezi olan mescidin en önemli unsurlarından birisi hiç şüphesiz kadınlardır. Sevgili Peygamberimiz kadınların günün bütün vakitlerinde mescide gelmesini teşvik etmiş, onlara mescitte özel alan ayırmış, onlar için belirli bir ders günü tespit etmiş, böylece hanımların ilmî hayatın içerisinde yer almalarını temin etmiştir. ■

Kadınların Cemaate Devamına Fitne Engeli Konabilir mi?

Fitne kavramı zaman zaman kadınlar aleyhine de kullanılan bir terim olmuş ve kadın “fitne” korkusu ile bazı haklarından mahrum bırakılmıştır. Bu gerekçe, tarih boyunca İslam toplumlarında kadının cemaatle ibadet etme grafiğinin aşağıya doğru seyretmesine yol açmıştır.

Prof. Dr. Abdullah Kahraman *Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi*

Cami/Mabet iklimi

Cami ve mabet, dinin en önemli, sembollerinden biridir. Müslümanlar için dinî, kültürel ve sosyal hayatın merkezinde cami vardır. Şekli, duruşu, mimarisi ve ihtişamıyla bu kutsal yapı, psikolojik olarak insanda dinî duygunun canlanmasına ve gelişmesine katkı sağlar. Hz. Peygamber’in üç mescitte kılınan namazın sevabının diğerlerinden daha fazla olduğunu ifade etmesini (Buhari, Mescid-i Mekke, 1. 6. Savm, 67; Müslim, Hac, 415; Ebu Davud, Menâsik, 94; Tirmizi, Salât, 136.) biraz da burarlarda oluşan yoğun mabet iklimi anlayışında aramak gerekir. Zira Kâbe iklimiyle başka mabetlerin iklimi bir değildir.

Cami iklimi, mümini mümin yapan bütün değerlerin kuşanıldığı, öğrenildiği, içselleştirildiği bir havadır. Esasen camiye diğer

mekânlardan ayrıcalıklı ve önemli kılan da bu iklimdir. Bu iklimi yaşatmak ve hissettirmek için hadis ve fıkıh literatürümüzde cami adabından bahsedilmektedir.

Tarih boyunca, Müslüman bilinciyle kurulan şehirlerde, inşa edilen camiler genelde caminin manevi iklimini yansıtacak şekilde planlanmıştır. Zira Rasul-i Ekrem’in mescidi bu anlamda ‘rol model’ olmuştur. Orada kadın erkek, genç yaşlı bütün müminler oluşan manevi iklimi solumuş, camiye hayatlarının merkezi yapmış, ibadet ikliminde yetişmiş ve kalpleri hep cami iklimine bağlı kalmıştır.

Dinî bilincin kazanılması ve manevi rehabilitasyonun elde edilmesi noktasında cami ikliminin önemli oluşu bu nimetten yararlanmanın kadın erkek her müminin hakkı

Fotoğraf: Burhan Çimen

olduğunu göstermektedir. Ancak hadis ve fıkıh literatürümüzde kadınların özellikle cemaat namazlarına katılmaları konusunda bazı çekincelerin bulunduğunu görmekteyiz. Genellikle “fitne” endişesiyle kadınların namazlarını evlerinde kılmalarının daha faziletli olduğuna dair hadis rivayet edilmiştir. Bazı fıkıh âlimleri de genelde bu hadisleri esas alarak özellikle genç bayanların cemaate devamının mekruh olduğu sonucuna varmışlardır. Hâlbuki bu hadisler yanında kadınların cemaate devamını teşvik eden, bu konudaki engellemeleri yasaklayan hadisler de vardır. Doğru ve tutarlı bir dinî hükme ulaşmak için aynı konudaki bu hadisleri beraber değerlendirmek gerekir. Buna göre şöyle bir hükme varmak, ilgili hadislerin ruhuna ve maksadına aykırı değildir. Kadınlar cemaatle yükümlü olmamakla beraber, -başka bir dinî kuralı ihlal etmeden- cemaate katılmaları hâlinde cemaat sevabını elde ederler. Hz. Peygamber'in kadınların mescide gitmelerini engellemek gerektiğine ilişkin emir ve tavsiyeleri bulunmaktadır. Hz. Peygamber'den sonra kadınların cemaate devamına getirilen bazı kısıtlamalar, Hz. Aişe'nin ifadesiyle yine bazı kadınların birtakım hataları sebebiyle olmuştur. Bunları da kendi bağlamı içerisinde değerlendirmek gerekir.

Cami ikliminden yararlanmada erkek ve kadınlar

Kur'an ve Hz. Peygamber kadınların cemaate katılması konusunda erkek ve kadın arasında fark gözetmediği hâlde (Buhari, Salat, 2, İdeyn, 15, 21; Müslim, Cuma, 50-52; Abdurrezzak, el-Musannef, Beyrut 1970, III, 191, V, 298.) fıkıh ve hadis geleneğimizde bu konuda ciddi sınırlamalar getirilmiştir. Kur'an'a göre, Allah'a karşı sorumlu olma, Allah'a ibadet etme ve Allah'ın muhatabı olma noktasında kadınla erkek arasında bir fark yoktur. Şu ayetler bu hususu net bir şekilde ifade etmektedir:

“Ve Rableri onların dualarını şöyle cevaplar: “İster erkek, ister kadın olsun, (Benim yolumda) çaba gösterenlerden hiç kimsenin çabasını boşa çıkarmayacağım: (çünkü) hepiniz birbirinizin soyundan gelirsiniz...” (Al-i İmran, 3/195.)

“Gerçek şu ki, Allah’a teslim olmuş bütün erkekler ve kadınlar, inanan bütün erkekler ve kadınlar, kendilerini adanmış bütün erkekler ve kadınlar, sözlerine sadık bütün erkekler ve kadınlar, sıkıntılara göğüs geren bütün erkekler ve kadınlar, (Allah’ın karşısında) güçsüzlüğünü anlayan bütün erkekler ve kadınlar, karşılıksız yardımda bulunan bütün erkekler ve kadınlar, nefislerini kontrol eden bütün erkekler ve kadınlar, iffetleri üzerine titreyen bütün erkekler ve kadınlar ve Allah’ı durmaksızın anan bütün erkekler ve kadınlar için, (evet,) bunlar(ın tümü) için Allah, mağfiret ve büyük bir mükâfat hazırlamıştır.” (Ahzab, 33/35.)

Bunun yanında Kur’an, mabede adanmış bir kadın olan Hz. Meryem’i kadınlara örnek olarak sunmaktadır. O, zamanının engelleyici anlayışına rağmen mabette yetişmiş, mabet iklimini soluyan bir kişilik sahibi kadının nasıl olması gerektiğinin en güzel örneği olmuştur.

İslam’ın geldiği Arap toplumu kadınlara gereken önemi vermiyordu. Ancak âlemlere rahmet olarak gönderilen Hz. Peygamber’in rahmet pınarından bir yönüyle en çok kadınlar su içmiştir. O, Kur’an’dan destek alarak, “Ben şu iki zayıfın, kadın ve yetimin hakkına el uzatılmasını yasaklıyorum.” (İbn Mace, Edep, 6) demişti. Allah’ın kulu, mabedin müdavimi ve mescit ikliminin soluyucusu olma bakımından kadının da erkekle eşit hakka sahip olduğunu ilan etmişti. Bir gün Hz. Peygamber “Allah’ın (kadın) kullarını mescitlerine gitmekten alıkoymayın, (fakat) mescide koku sürünmeden gelsinler.” (Buhari, Cuma, 13; Müslim, Salât, 136; Ebu Davud, Salât, 52.)

İslam’ın geldiği Arap toplumu kadınlara gereken önemi vermiyordu. Ancak âlemlere rahmet olarak gönderilen Hz. Peygamber’in rahmet pınarından bir yönüyle en çok kadınlar su içmiştir.

dediğinde Arap toplumunun alışageldiği ve zihinlerde tortu bırakan yanlış geleneklerden biri daha çatırdamıştı. Ancak zihinlerde kadına bakışın kötü izleri tamamen ortadan kalkmamıştı. Hz. Peygamber’in vefatından sonra çok geçmeden kadının mabede erkeklerle birlikte devam edip aynı mekânda ibadet etmesine itirazlar yükselmişti. Sonrasında kadının namaz kılacağı en faziletli mekânın evi olduğu yolundaki rivayetlere ağırlık verilmeye başlandı. Bunu kadınların bazı olumsuz davranışları da tetikledi. Nitekim Hz. Aişe, Hz. Peygamber’in vefatından sonra camiye gelen kadınların birtakım olumsuz davranışlarını görüp şöyle demiştir: “Şayet Peygamber kadınları(n bu durumunu) görseydi onların dışarıya çıkmasını engellerdi.” (Buhari, Ezan, 163; Müslim, Salât, 144.) “Rasulullah kadınlarda bizim gördüklerimizi görseydi, İsrailoğullarının kadınlarını engelledikleri gibi, onların mescitlere çıkmalarını engellerdi.” (Buhari, Ezan, 163; İbni Hacer, Fethu’l-bâri, II, 623-624.)

Engelleme gerekçesi olarak fitne

Hz. Peygamber döneminde kadınların genç yaşlı ayrımı yapılmadan mescide gelmelerine engel olunmamış, aksine gelmeleri konusunda teşvik bile edilmişlerdir. Ancak Hz. Peygamber, kadının kadınısı özellikle rinden kaynaklanabilecek potansiyel bazı olumsuzlukların meydana gelmemesi için,

mescide devam eden kadınların riayet etmeleri gereken bazı ölçüler koymuştur. Kadınların mescide gelirken erkeklerin dikkatini çekecek koku sürünmemesi, alımlı elbiseler giymemeleri, erkeklere karışmamaları gibi hususlar bunlardan bazılarıdır. Aslında bu ölçülerle kadına mabede gelirken takva elbisesine bürünerek yani ibadet bilinci taşıyarak gelmesi tavsiye edilmiştir. Bunun yanında Hz. Peygamber, kadınların namazlarını evlerinde kılmalarının daha faziletli olacağını da ifade etmiştir. Bu ifadesinin arkasında, toplum ve aile yapısını dikkate alarak, kadının evdeki işlerini, kocasına karşı yükümlülüklerini ve çocuklarına bakma görevlerini aksatmamasının yattığını düşünebiliriz. Aynı zamanda onun bu tavsiyesini cemaatle ibadet için koyduğu ölçülere riayet edemeyen kadınlara mahsus kılmak da mümkündür.

Sahabe dönemine bakıldığında, sahabenin genel tavrının kadınların namazlarını evlerinde kılmalarından yana olduğu anlaşılmaktadır. Ancak Hz. Peygamber'in kadınların mescide gelmesine engel olunmamasını ifade eden hadislerini dikkate alan sahabe, bu konuda kesin bir yasak getirmemiştir. Sahabenin, kadınların mescide devam etmelerine taraftar olmamalarında şahsi kıskançlıkları yanında, o dönemde bazı kadınların Hz. Peygamber'in koyduğu ölçüleri ihlal etmelerinin etkili olduğu anlaşılmaktadır.

Sahabenin ihtiyatkâr tutumu fukahenin anlayışında, kendi zamanlarının şartları da dikkate alınarak, daha yasaklayıcı hâle gelmiştir. Ayrıca fukaha, sahabenin adını tam olarak telaffuz etmediği, ancak altyapısını hazırladığı yasaklama gerekçesini de oluşturmuş ve çokça kullanmışlardır ki, bu gerekçenin adı "fitne"dir. Fitne gerekçesi kadınlar bağlamındaki hükümler için öyle bir söylem hâline gelmiştir ki, şahıs, yer ve zaman ayırımı yapılmadan, âdeta bütün kadınlar hakkında kullanılmıştır.

Sonunda fitne söylemi sebebiyle kadının camide namaz kılmasına hoş bakılmamaya başlandı. Bunun için genelde cami mimarisinde kadınlara ait şadırvan ve namaz kılma yeri oluşturulmadı. Fukaha fitne kavramını, daha çok, kadınların erkeklere karışması sonucunda oluşacak cinsel duygular ve tahmin edilen olumsuz davranışlar anlamında kullanmışlardır. Bunun sonucu olarak, bazı fıkıh kitaplarında özellikle genç kadınların cemaatle namaza devam etmeleri mekruh kabul edildi. Böylece fitne kavramı zaman zaman kadınlar aleyhine de kullanılan bir terim olmuş ve kadın "fitne" korkusu ile bazı haklarından mahrum bırakılmıştır. Bu gerekçe, tarih boyunca İslam toplumlarında

Fotoğraf: Burhan Çimen

kadının cemaatle ibadet etme grafiğinin aşağıya doğru seyretmesine yol açmıştır. Hâlbuki bu kavram eğer bir gerçekliği ifade etmek için kullanılacaksa erkekler için de uygulanmalı idi. Zira tek taraflı fitne kaygısı yanlış algılamalara ve kadının töhmet altında bırakılmasına zemin hazırlamıştır. Çünkü toptancı bir anlayışla bu gerekçeyi her zaman, her yerde ve her kadın için kullanmak, Müslüman kadınlarının potansiyel tehlike olarak görülmesi gibi onur kırıcı ve güven zedeleyici bir sonuç doğurmuştur. Zira fitne kolay ve subjektif bir gerekçedir. Onu tek taraflı düşünerek sadece kadınların hâl ve hareketlerini kısıtlayıcı bir veçhede dönüştürmek yanlıştır. Fitnenin nerede olduğu

Kadınların cami adabına yakışmayan olumsuz davranışları sebebiyle onların cemaatle ibadetten engellenmesi yerine, eğitilerek cami ikliminden nasiplenmesi yoluna gidilmesi daha isabetli bir yaklaşım olsa gerektir.

araştırıldığında bunun, kadın erkek farkı olmadan, mabet ve ibadet bilinci taşımayanların kafasında olduğu görülecektir.

Netice olarak müminin hayatında cami iklimini hissetmek, solumak ve içselleştirmek önemli bir yer tutar. Bu iklim, cami merkezli hayatın inşası, kalbin mescitlere bağlı kalması ve sosyal hayatında müminin sorumluluk bilinciyle hareket etmesine katkılar sağlar. Bu iklimin farkında olanlar camiye sıradan bir mekân değil, Allah'ın evi, kutsal bir mabet olarak algırlar. Bu sayede ibadetleri de âdet olmaktan çıkar ve ibadet vasfı kazanır. İbadetlerinden aldıkları manevi hazzın tadı ruhlarına sirayet eder. O iklime yeniden girmek için kulakları ezanda olur. Bu iklimde kalpler tatmin olur, ruhlar huzur bulur, müminler gerçek kardeş olur.

Kadınların cami adabına yakışmayan olumsuz davranışları sebebiyle onların cemaatle ibadetten engellenmesi yerine, eğitilerek cami ikliminden nasiplenmesi yoluna gidilmesi daha isabetli bir yaklaşım olsa gerektir. Kadınlara Hz. Meryem ideali aşılacak ve camilerin kapılarını onlara kapamamak gerekir. Aksi hâlde kadınlara kapılarını ardına kadar açan pek çok mekân bulunmaktadır. ■

Kadınlara Sosyal Farkındalık Oluşturmada Camilerin Yeri

Kadının cami cemaatine katılması, cemaatle namaz yanında bir dizi olumlu gelişmeyi de tetikleyecektir. Cemaatin çoğalması yanında, camiler hem fiziksel görünüş açısından iyi bir hâle gelecek hem de fonksiyonellik açısından farklı programların gerçekleştirilmesi süreci hızlanacaktır.

Nevin Meriç

Camileri genel anlamda Müslümanların toplandıkları mekânlar, merkezler olarak tarif edebiliriz. Gelenekte camiler, hem vakit namazlarının cemaatle kılınması hem eğitim hem de sosyal hareketliliğe imkân veren mekânlar olarak düzenlenmiştir. Nitekim Hz. Peygamber'in uygulamasında da namaz, vaaz, sohbet, okul, dinlenme, yabancı elçileri kabul etme vb. gibi birçok iş bu mekânda yerine getirilmekteydi. Tabii bu konuda dönemin koşullarını da gözetmek gerekir. Dolayısıyla toplumlar gelişti, genişledi; toplumsal işlerin daha rahat ve pratik çözümlenmesi için her bir işe yeni mekânlar düzenlendi. Sonuçtan camiler de etkilendi ve fonksiyonları diğer kurumlara devredilerek sadece namaz kılınan bir mekân olarak kaldı. Günümüzde ise camilerin daha çok işleve ve farklı kesimlere ve tabii kadınlara da hizmet verecek şekilde düzenlenmesi gerekiyor. Bunu sağlayacak toplumsal şartlar ve algıyı gözetken, uygulama imkânı olan

projeler ve devamlılık önemli bir etken. Bu yazımızda da, konuyu bu zaviyeden bakarak, camiler ve özellikle kadınların camileri kullanma biçimleri açısından nasıl bir farkındalık oluşturulabilir, onu ele almaya çalışacağız.

Öncelikle cami, sırf ibadet saikiyle de olsa halkın önemli bir kısmının toplanmasına -tıpkı önceden olduğu gibi- vesile oluyor. Dolayısıyla bu durumu bir fırsat bilip hedef kitlenin taleplerini gözetmek ve ona uygun programlar yapmak ilk iş olabilir. Bu açıdan bakıldığında cami merkezli farkındalık oluşturmada hem program içerikleri hem de programların duyurulması, gözetilmesi gereken temel unsur olmakta.

Toplanan cemaate ihtiyaca göre vaaz, cami dersi, hutbe vb. gibi dinî bilgiler dün olduğu gibi bugün de veriliyor. Yaz kurslarıyla da çocuklar Kur'an-ı Kerim'i, cami adabını, toplu ibadeti öğrenmek için camileri dolduruyor.

Bu fotoğrafta en sıkıntılı kesim kadınlar. Ülkemizde kadınların cami ile ilişkisi, geleneğin aksine her geçen gün daha da daralıyor. Gelenekte camideki vaazı, sohbeti 'ibadet formatında' algılayan yaşlılarımız camiye koşardı. Özel gün ve gecelerde camiler çoğunlukla kadınların mekânı gibiydi. Bir de gelenekte tekke uygulaması, 'her ailenin bir tekkeye bağlı olma' durumu da kadınların cami-tekke ilişkisini artıran bir göstergeydi.

Günümüzde ise kadınlar, özel gün ve gecelerde yine camileri doldurmaktalar. Ama vaaz, sohbet, dinî bilgi ihtiyaçlarını gidermede camileri çok da merkezde göremiyoruz. Bunda konuyla ilgili seçeneklerin çoğalmasının da etkisi olduğu söylenebilir ama bu her platform için geçerlidir. Dolayısıyla yerine ikame edilemeyecek programlar gerçekleştirilerek camiler cazibe merkezi hâline getirilebilir. Dolayısıyla ilk gözetilmesi gereken unsur, programın neliği olacaktır. Hedef kitlenin arzu ve taleplerine göre yapılacak cami programının oldukça başarılı olacağı bir gerçektir.

Camiler aynı zamanda sosyalleşme mekânlarıdır. Tanıdık tanımadık birçok kişinin paylaşımına dair gereklilik, camilerin sosyalleşme mekânları olarak da tanımlanmasına neden olmaktadır. Camiye gelirken giyilen kıyafetten, yenilen yemeğe kadar dikkat etmek, kötü kokulu beden ve ağızdan beri olmak gerekir. Ayrıca kimseyi rahatsız etmemek için az ve kısık sesle konuşmak, mümkün olduğunca dünya kelamı etmemek de caminin sosyalleşmeye etkisi bağlamında değerlendirilebilir. Bu durum hem camiye hem de cemaate hürmeti gösterir. Camiye gelen kadın da benzer titizlikleri göstermekle yükümlü olduğundan, cami kadının sosyalleşmesine de vesile olmaktadır. Cemaatle namazın her vakte ait uygulama biçimini öğrenmenin kadın için bir farkındalık oluşturmalarının yanında, karşılıklı ilişkilerdeki nezahetten nasiplenme de camilerin önemli fonksiyonlarındandır.

Fotoğraf: Burhan Çimen

Camiler aynı zamanda sosyalleşme mekânlarıdır. Tanıdık tanımadık birçok kişinin paylaşımına dair gereklilik, camilerin sosyalleşme mekânları olarak da tanımlanmasına neden olmaktadır.

Camilerin, sosyal farkındalık bağlamında da önde olduklarını düşünüyorum. Özellikle Kur'an kursları camileri hanımlar için daha fonksiyonel hâle getirmekte, Kur'an okumasını öğrenen hanımın kendine güveni artmaktadır. Bunun yanında dinî bilgi ve ibadetlerin de uygulamalı olarak camilerde yapılması hanımların cemaatle namaza alışmalarında önemli bir imkândır. Namazları camide cemaatle birlikte kılan hanımlar hem vaktinde namaz kılmayı hem cemaatin önemini hem de ibadet için de emek verebilmesi gerektiğini öğrenecektir. Bu da kadının cami cemaatine katılma sürecini normalleştirecek, kolaylaştıracaktır.

Kadının cami cemaatine katılması, cemaatle namaz yanında bir dizi olumlu gelişmeyi de tetikleyecektir. Cemaatin çoğalması yanında, camiler hem fiziksel görünüş açısından iyi bir hâle gelecek hem de fonksiyonellik açısından farklı programların gerçekleştirilmesi süreci hızlanacaktır. Mesela namazdan sonra mahallede yapılacak yaşlı ve kimsesizleri ziyaret etme ve ihtiyaçlarını ilgili birimlere bildirme ameliyesi gibi. Bu ziyaretler ve içerikleri; gün, ay ve ihtiyaca göre farklılaşabilir. Hatta 'gün' oturmaları da hutbeden/ cemaatle namazdan sonra başlayabilir, gündem de camideki vaaz ve hutbe konusu olabilir. Bu durum caminin sivil eğitim imkânını da açığa çıkarmaktadır. Nitekim bir arkadaşım

babaannesinin köylerinde cuma günü cami dışında hutbeyi dinleyip eve geldiğini ve hutbeyi bir dinî bilgilenme imkânı olarak değerlendirdiğini anlatmıştı. Bu imkân daha çok katılımcıyla sağlanabilir. Ayrıca cuma namazlarına kadınların katılımının yurdumuzda da gittikçe kabullenilmesinde, cami-kadın ilişkisinde sağlanan farkındalığın katkısı büyüktür. Bazı illerimizde Kadın Kur'an Kursları, başlarında hocalarıyla cuma namazına iştirak etmiştir. Bu uygulama, hem kadının cuma namazı kılmasına hem de namaz-kıraat ilişkisini teravih ve kandil günlerinin dışına çıkartarak daha da yaygınlaşmasına vesile olmuştur.

Bir başka sosyal farkındalık da çocuklar üzerinden gerçekleşebilir. Caminin, çocuklara ibadet ve cemaat algısı kazandırması ve bunu daha erken yaşlarda onlara verme imkânı sağlamış olması da, yine kadının cami cemaatine katılmasında etkin rol oynayacaktır.

Ayrıca mahalleli olma/biz algısının gelişiminde de cami cemaati, özellikle de kadınların yeri yadsınamaz. Bazı camilerde tatil günlerinde yapılan sabah namazı sonrası kahvaltı ve sohbet her jenerasyondan cemaatin katılımını sağlayan önemli bir aktivitedir. Bu gibi örnekleri çoğaltmak mümkündür. Önemli olan kadınlarımızı camiden ve cemaatten uzak tutmamak, camiye gelen kadına nahoş bakışlarla bakmamak, bilakis cami cemaatini; kadını, genci ve çocuğuyla genişletmektir diye düşünüyorum. Nitekim bir fetva sorusunda bir hanım; kocasıyla vakit namazında camiye gitmesini, avluda namazı bekleyen erkek cemaatin hoş karşılamadığını ve açık açık kadının camiye gelmemesi gerektiğini söylediklerini, bunun doğru olup olmadığını sormuştu.

Bu anlamda camiler hem birey hem mahalle hem ülke hem de yurt dışı bazlı sosyal farkındalık oluşturmada lokomotif görev yapabilirler. ■

Camiyle Kadın Arasında Kırılğan Tecrübemiz

Müslümanların, öğrencilerin, her milletten insanın buluşma yeri mescitler. Bundan daha güzel bir randevulaşma olabilir mi? Bu cami neşesini, dayanışmayı, buluşmayı, selamlaşmayı, namaza gösterilen hassasiyeti desteklemek, çoğaltmak lazım.

Yıldız Ramazanoğlu

2008'de Afrika'ya gitmek için Sarıhumma aşısı yaptırmak üzere Karaköy'deki Hudut ve Sahiller Sağlık Genel Müdürlüğü'ne gitmiştim. Karaköy Yeraltı Camii'nde sahabelerin medfun olduğu bir türbe var. Gerçi mezarlarının İstanbul'da olduğu söylenen 29 sahabeden hangilerine dair iddiaların doğru olduğu bilinmiyor. Fakat ben aşından sonra bir ihtimal, bir hayal de olsalar ziyaret etmek istedim ve camiye girip daha Fatihamı okumadan genç bir adam orada durmamamı, kadınların yolu tıkadığını söyledi kaşlarını çatarak. İkinci vakti geçmişti ve kimsecikler yoktu ortada ya neyse Amr bin As (r.a.)'ın huzurunda tartışmaya mahal vermemek için uzaklaştım oradan.

Eski bir Bizans kulesinden camiye dönüştürülen kadim yapıda kocaman bir mermer

sütunun ardına durup dua etmeye başladım bir şevkle, kimseye bir zararım yoktu, hacmimi de oldukça küçültmüştüm şanlı saadetli geçmişin büyüklüğünü düşünerek. Orta yaşlı bir adam gelip burasının erkeklerle ait olduğunu söylediğinde, namaz vakti değil, ziyaret yapıyorum diye cevapladım sükûnetimi koruyarak. Üçüncü bir adam gelip hanımefendi kadın yerine gidin dediğinde işaret edilen mahfile gidip namaz kılayım bari diye yöneldim ki ortada bir kafes. İnanılacak gibi değil biliyorum ama gördüğüm şey tahtadan kocaman bir kafesi andırıyordu gerçekten. İçerisi sıkışık vaziyette oturan, namaz kılan kadınlarla doluydu. Hâliyle camiden tamamen kopuk vaziyetteki bu tuhaf ve film sahnesi gibi çarpıcı ortamda insanlar konuşuyordu kısıık

Fotoğraf: Burhan Çimen

sesle de olsa. Maneviyatın “M” si bile yoktu doğrusu. Birkaç gün sonra zor durumdaki Afrikalı kardeşlerinin yanına uçacak bir yolcu olarak içimi derin bir kötümserlik kaplamıştı. Bu aşağılanma hissiyle mekânı hemen terk etmeyi düşünürken bir başka adam kafesin kapısını destursuzca açarak ‘kesin sesinizi, ne biçim kadınlarsınız!’ mealinde hakaretler yağdırıp kapıyı yüzümüze çarptığında konuşmak için çıktım dışarı ama nafiye. Adam kaybolmuştu. Caminin imamına bir mektup yazdım, dünya camilerinden güzel örnekleri zikrettim, eseflerimi bildirdim, imzamı attım ve kendisini bulup eline tutuşturdum. Açıkçası konuşacak hâlde değildim. Eminönü’ne kadar nasıl geldiğimi anlatmak istemiyorum.

Bir ramazan akşamı da Sibel Eraslan’la birlikte Sultanahmet Kitap Fuarından çıkmış ve akşam namazını kılmak için sadece birkaç turistin dolaştığı saatte camiye girmiştik. Gözden uzak bir kenarda, güzel bir avizenin altında namaza durmuştuk ki genç bir adam geldi ve namazımızı hemen bozmamız gerektiği, yoksa bizim için iyi ol-

mayacağı, komiserin! bizi kameradan izlediği gibi tuhaf şeyler söylemeye, bize degecek kadar yakınımızda dikilmeye başladı. Yarı yaşımızdaki bir genç bizi küçük kız çocuklar gibi azarlama ve korkutma hakkını kendinde görebiliyordu.

Böyle sahneleri yazmakta zorlandığımız için hep erteleriz mevzuu. Fakat geçen hafta tanık olduğum bir olay yüzünden artık bu davranışları görmezden gelmenin vebal yüklediğini düşündüm.

İş yerinde namazımı kılmaya niyetlenmişken yol, beni alıp Sofular caddesindeki 17. yüzyıl Bağdat valimizin yaptırdığı Kambur Kara Mustafa Paşa Camii’ne götürmüştü. Avluda bir hıçkırık. Ses daha camiye girmeden sol taraftaki perdeyle ayrılmış yerden geliyor. Bir evde çalışan, engelli iki çocuğu olan emekçi bir kadın. İşten çıkmış, perdeli yeri de görememiş, içeri girmeye cesaret bile edememiş, bakmış kimse yok, halı olan dış mekânda namaza durmuş. Camiden çıkan bir adamın ayakkabıları elinde gözünü kırpmadan ona bakarak başında dikilmesi, cahil kadın muamelesi yapması,

sırf sana bunu söylemek için bekledim diye bir de ikram etmesi zoruna gitmiş işte. Hep okumak istemiş ama üvey annesi salmamış okula, okusaymış başka olurmuş her şey, gelen vuruyormuş, giden vuruyormuş, anlattı da anlattı.

Yaşadığım ve dinlediğim sayısız olay var bu ülkede cami ve kadınlarla ilgili. Kısaca geçmek istersek, Eminönü'nden Unkapanı'na giderken bir cami var, Yavuz Er Sinan Camii. Fatih zamanında yapılmış İstanbul'un en eski camilerinden biridir ve üst katında güzel bir alan olmasına rağmen caminin dış avlusundaki kapalı alan gösteriliyor kadınlara. Üvey anne-baba tarafından cezalandırılan çocuklar gibi ruhsuz bir yere gönderiliyor kadınlar. Üsküdar'daki Mihrimah Sultan Camii'nin kadın yerinin boğuculuğunu gördükçe hem Mimar Sinan'ın hem de yaptıran sultanın ruhlarının acı çektiğini düşünüyorum doğrusu. Taksim'deki biricik caminin kadınlar için abdest alacak yeri olmaması mesela. Oysa binlerce genç kadın oraya muhtaç ve birahanelerin karşısında bir yere yönlendiriliyorlar ne yazık ki. Daha temizlik eşyalarıyla dolu veya çamaşır serili sıvaları dökülmüş baraka gibi mekânları saymıyorum bile.

Bu konuda Bursa Ulu Camii dünyanın en güzel örneklerinden olsa gerek. Paravanlar kadını korur, şefkatle muhafaza eder ama atmosferi doyasıya solumasına da imkân verir. Üst kattaki zarif bir tülle ayrılmış bölümüyle Orhangazi Camii, güzelim Muradiye Camii, Saraybosna'daki camilerin başta Başçarşı olmak üzere hemen hepsi, Gaziantep'teki birçok cami, İstanbul'dan Bağlarbaşı'ndaki Şakirin Camii, yine Diyarbakır'daki Ulu Camii hemen aklıma gelen yüzümüzü ağartan camiler.

Kahire'deki Amr ibn As Camii, kadın ve erkeklerin zarif, ince bir paravanla ayrıldığı yan yana durulan bir dikkörtgen cami.

Fotoğraf: Burhan Çimen

Fotoğraf: Burhan Çimen

Şam'daki Emevi Camii'nde de kendinizi kadın erkek olmanın ötesinde bir can, değer verilen bir mümin olarak hissedebilirsiniz.

En çarpıcı tecrübeyi ise Mescid-i Aksa'da yaşadığımı söyleyebilirim. Hiçbir perde, bariyer, paravan yok ve birkaç saf bırakıp erkeklerin arkasında namaza duruyor Filistinli kadınlar. Hatta daha da ilginç bizim havsalamıza fazla gelecek olanı, mescitte bir köşede erkek hoca, talebelerini almış yüksek sesle ders yapıyor, biraz ötede birbirlerini görebilecek şekilde Filistinli bir kadın öğrencilerine Kur'an'ı tefsir ediyor ya da güncel bir mesele hakkında konuşma yapıyor. Seslerin, duaların, kardeşlik duygularının ve kurtuluş mücadelesinin birbirine karıştığı ulvi bir ortam. Türkiye gariptir, farklı tecrübeler içinden taassubu, kadına sürekli yerini bildirip izbe yerlere sürüklemeyi tercih eden ülkelerden. Bunun sebebi Batıyla çok travmatik bir şekilde karşılaşmanın yarattığı korunma duygusu olabilir. Sanırım Müslümanların bu ülkede kendine olan, kardeşliğe olan duyguları aşındı. Birilerinin değerleri koruması gerektiği, bunun için uygun olanın kadınları mümkün olabildiğince gözden ırak tutmak olduğu düşünüldü. Yoksa bir kadın bir camiye adım attığı anda sanki birilerinin özel mülküne, tahsisli alanına, şahsi hanesine tecavüz edilmiş gibi bu teyakkuz neden? Ve hiç atlamadan daima bir müdahale edenin bulunabilmesi. Bu müdahaleler asla yöneticiler ve görevliler tarafından gerçekleştiriyor. Hemen herkes kadınları görünce en zayıf halkayı yakalamış olmanın özgüveniyle tekdir etme! hakkını kendinde görebiliyor.

Diyanet İşleri Başkanımız Sayın Mehmet Görmez, bu konudaki duyarlılığıyla sanırım binlerce kadını ağlatmıştır. NTV'den Nilgün Balkaç'a verdiği söyleşide camilere gelen bütün başörtülü başı açık mümin kadınlardan özür dilemişti onlara ayrılan bu izbe, estetikten mahrum, camilerin tezyinatın-

dan, cemaatten ve imamdan uzak mahfiller için. Bu konudaki girişimlere, iyileştirme çalışmalarına destek vermek boynumuzun borcu.

Kadınların camiyle bir dargın bir barışık ilişkisi nasıl düzelecek? Bu durum İslam'ın ilk günlerindeki kardeşliğin ve toplumsal bilincin uzağında oluşumuzla ilgili. İslam'la Müslümanlar arasındaki mesafe zaman içinde olumsuz manada açıldıkça açıldı. Peygamberimizin, sınıfsal ve cinsiyetçi farkları ve üstünlükleri ortadan kaldırmaya matuf uygulamalarını hiçe saymakta ya da zaman içinde koşulların değiştiği vehmiyle onun ilkelerinin geçersizleşeceğine inanmakta bir beis görmüyor bazı insanlar. Kadınların vitrinlerden, caddelerden bir an uzaklaşıp camiye sığınıp namaz kılmalarından bu kadar telaşa kapılacak ne olabilir, tersine sevinç duymak, kardeşlerimiz gelmiş demek yerine...

Camilerle nice hatıraları var yeni kuşakların. Örneğin Taksim'e gelen dindar genç kızlar, işleri bitince Ağa Camii'ne kaçarlar, kalabalıktan buraya sığınır, eşarplarını düzeltir, sıcağın kurtulup serinler, namaz kılar, Kur'an okur, ders çalışırlar, kitap okuyanlara, kitabını yastık yapıp uzananlara, gözlerini kapatıp düşünenlere rastlamak her zaman mümkün. Ruhunu alıp sığınacak bir yer arar insan vitrinlerin baskısından. Bazı genç kadınlar da evleri üniversitelerine uzak olanlar özellikle, buradan geçerken bir ara verip namaza geliyorlar. Onları görünce şükrediyorum bu işgahlarla dolu şehirde Rablerine koşabildikleri için.

Beşiktaş Fındıklı Camii'nde bir akşam namazı sonrası dualarını bitiren genç kızların namaz eteklerini başörtülerini çıkarıp çantalarına koymaları beni çok etkilemişti. Başörtülü olmayan nice genç kadınlar camilere namazını kılmaya geliyor. Burada mahfil camiden oldukça kopuktur mesela.

İnsan minbere, genişliğe doğru bir adım atmak, görmek, dokunmak istiyor. Aynı akşam caminin içine yöneldiğimde Çinli ya da Koreli bir çiftle karşılaşmıştım. Birlikte secdeye gitmişlerdi. Onları uyaran hiç kimse yoktu, öyle özenmişim ki, kubbenin altında, huşu ile. Çinli olmak varmış. Müslümanları mı taklit ediyorlar, İslam mı olmuşlar, yoksa başka bir inanca göre mi eğilmişler bilemedim ama derin bir trans hâlindeydiler.

Bebeğini emzirenler, kitap okuyanlar, Kur'an okuyanlar, Namaz kılanlar, klimanın önünde serinleyenler, cami avlusunda ya da yakınında buluşanlar, zamanın koşullarının gereği bunu yapıyorlar. ABD'de, Avrupa'da genç Müslümanların, öğrencilerin, her milletten insanın buluşma yeri mescitler. Bundan daha güzel bir randevulaşma olabilir mi? Bu cami neşesini, dayanışmayı, buluşmayı, selamlaşmayı, namaza gösterilen hassasiyeti desteklemek, çoğaltmak lazım, neden çoğaldı kadın cemaatin sayısı diye sızlanıp art niyet aramak yerine.

En iyi çözüm hareketli, zarif, hafif oymalı tahtadan, adam boyunu geçmeyen paravanlar olabilir. Medeni ortamlarda bunlara da gerek yok, Peygamberimizin zamanındaki gibi bariyersiz olabilir. İkisi de kardeşane tercihlerdir duruma göre. Kadınlar üst kataysa bir de perde gerekmez zaten herkes örtülü. Bu konuda medeniyetimizin bir nişanesi olarak usul ve üslup birliği olmalı ve şu dünyadan gelip geçerken birkaç dakika namaz için konakladığımız yerlerde olsun her türlü ayrımcılıktan, ast-üst ilişkisinden, vesayetten, hükümranlıktan, ayrımcılıktan, kabalıktan uzak durabilmeliyiz.

Günümüzde küresel eşitsizliğe, haksızlıklara, yoksulluklara, adaletsizliklere karşı bir imkân olarak İslam'ın ileri sürülebileceğine inanıyorsak, kadın mahfilleri, önemli bir imtihan ve işaret yeri. ■

Mihraptaki Kadınlar

Binlerce kadın, bugüne 300'ü kalan hayratında, kimi çeşmelerden su akıtıyor, kimi fakir kızların çeyizini düzüyor, kimi çocukları okula yolluyor, kimi hastaları tedavi ediyor, kimi suyolları döşetiyor.

Prof. Dr. Ümit Meriç

Hazreti Meryem... "Mihrapta; hep kendine, Rabbi tarafından gönderilen turfanda meyveleri bulan" mübarek insan. Allah'ın Hz. Aişe gibi, masumiyetini tasdik ettiği iffet zirvesi. Kucağındaki bebeğinin, kundakta konuşarak annesinin masumiyetine şahadet ettiği teslimiyet abidesi.

Hazreti Meryem'in mihrabı, Kudüs'te, şimdi temelleri üzerinde Mescid-i Aksa'nın yükseldiği, Süleyman Mabedi'nde idi. Küçük, mütevazı bir mihrap. Ama sonra onun adına gökkubbenin altında, yüzlerce, binlerce, on binlerce mabet inşa edildi. Asırlar boyunca, şapellerde, manastırlarda, kiliselerde, saraylarda, köylü kulübelerinde -ve sonunda müzelerde- ikonaları, resimleri sergilendi. Mikel-Anj, Roma'da Sen Pier Katedrali'nde yaptığı "Merhamet" heykelinde, Meryem Ana'ya, küçük yaşta kaybettiği annesinin çehresini verdi. Bir anne, bir peygamber annesi, bir mucize kadın... Sade kiliselerde mi? Hayır, hemen bütün camilerde, mihraba

onun adı yazıldı. Kur'an'dan bir ayetti o, adı mihraplara yazılan kadındı. Allah'a en yakın olan kadın, cennet kadınlarının efendisi, Hristiyanların da, Müslümanların da Hz. Havva'dan sonra ikinci annesi.

Hacer validemiz bir cariye, bir köle. Genç yaşta ulü'l-azm bir peygamberden, Allah'ın izni ile bir başka peygamberi dünyaya getiren mübarek kadın. Yeri Bekke... Kara kara kayaların, soluk aldırmayan sıcağın, yalnızlığın, yapayalnızlığın çukuru. Hişkatten beri fıskırmayı bekleyen zemzemin bir çocuk topuğu ile fiskiye olduğu yer. Hacer valide-mizin yeri Kâbe'de, Hicr'in, o taştan, hayır o nurdan hilalin hemen altında. Oğlu İsmail ve daha nice peygamberle beraber, Allah'ın evini ziyarete gelen herkese selam veriyor. Her gün beş defa milyarlarca Müslüman'ın, Hakk'ın rızasına talip olduğu yerde duruyor. Hacer anne, Hak'tan gelene razı olduğu için, Hakk'ın rızasına talip olanların Kâbe'sinde, Kâbe'mizde kalıyor.

Küçük bir kız çocuğuyum. Annemin elinden tutup gidiyorum. Bazen Üsküdar'daki hamama, bazen hasta olunca Çocuk Evi'ne, bir de halamlar gelince bir tarafından koşarak çıkıp, öbür tarafından koşarak indiğim camiye. Annem anlatıyor: "Mihrimah Sultan, Padişah kızı imiş. İnsanları çok sevmiş. Herkes okusun, ilim sahibi olsun istemiş. Onun için medrese (yani benim Çocuk Evi'mi) yaptırmış. Temizlik imandanmış, onun için benim oyun merdivenimle girilen caminin yanına bir de hamam yaptırmış. Bizden de bir tek "Fatıha" istemiş." Küçük avuçlarımı, Rabbin rahmetine açıp, peltek peltek okuduğum Fatıha'yı bu masallardaki prenseslere benzeyen padişah kızına yolluyorum. Büyüdükçe anlıyorum ki, o da mihrabın kenarında durup, yolladığımız Fatihalarla şad oluyormuş.

Mihraptaki kadın... Meğer ne kadar çokmuş. İskelenin öbür tarafındaki camiyi yaptırıp, her bahar üstünde çiçekler açan Gülnuş Sultan, az ilerde gonca dudaklı Gülfem Hatun, sonra Aziz Mahmut Hüdayi'nin eşi, hem de Mihrimah Sultan'ın torunu Ayşe Sultan tepelerde yerinde yellerin esmediği, hâlâ bir sultanın saltanatının sürdüğü Atik Valide Külliyesi. Beylerbeyi'nde I. Abdülhamid'in annesi Rabia Sultan için yaptırdığı Sahil Sarayı değil, yüzyıllardır rahmet dalgalarının kıyısına vurduğu bir müminler sarayı. Çengelköy'de Kapı ağası Ahmet Ağa tarafından ölen anası Kerime Hatun adına yaptırdığı boğaz köyünün bir camii.

Ben büyüdükçe İstanbul büyüyor ve mihraptaki kadınlar çoğalıyor. Bezm-i Âlem Sultan Dolmabahçe'den el sallıyor; Turhan Valide Sultan Eminönü'nden. Zeynep Sultan Gülhane'den tebessüm ediyor, Pertevniyal Valide Sultan Aksaray'dan. Yedi Sofralı Sakine Hanım, 500 yıldır Topkapı'daki sofrasını günde yedi defa kurup kurup kaldırıyor; Kamer Hatun Yavuz'a süt veriyor; Canfeda Hatun Topkapı Sarayı'nın bahçesinde Kadir

Fotoğraf: Burhan Çimen

Fotoğraf: Burhan Çimen

gecesinde secdeye varıyor. Velhasıl binlerce kadın, bugüne 300'ü kalan hayratında, kimi çeşmelerden su akıtıyor, kimi fakir kızların çeyizini düzüyor, kimi çocukları okula yolluyor, kimi hastaları tedavi ediyor, kimi suyolları döşetiyor. Ama hepsi de, hepsi de mihrapların yanında, Hz. Meryem ile Hacer validemizin bir adım arkasında, bizden bir tek hayır dua bekliyor.

Allah'ım! İstanbul'un, Anadolu'nun ve bütün bir İslam âleminin, Divriği'nin, Tercan'ın, Bursa'nın, Mardin'in, Edirne'nin, Bosna'nın, Kudüs'ün, Şam'ın, Mekke ve Medine'nin topraklarına değmiş olan bütün o hanım ellerini nur eyle, onların isimlerini kıyamete kadar hatırlanıp hayır dua ile anılmalarını nasip eyle, bir zamanlar onların nefeslerinin bir nesim-i nevbahar gibi esip geçtiği bu revaklarda, bizim gölgerimiz dolaştıkça, onlara rahmet eyle. Bizi şehrimizin ve şehirlerimizin geçmişine bağlayan o nurdan kubbeler zincirini bir tesbih gibi birbirine ekleyerek, namazlardan sonra onları minnet ve hürmetle anmamızı nasip et. Bu yazıyı okuyan bütün hanımefendi kardeşlerimin de, asırlar boyunca hayırla anılmalarına vesile olacak ilim ve irfan

müesseselerinin bir taşını ya da tuğlasını olsun, yeniden doğması için duaya durduğumuz medeniyetimizin temellerine koyma imkânına nail eyle. Türkiye'de, sadece ilim değil, irfan sahibi çocuklar yetiştirecek anneleri hazırlamayı da biz bugünün annelerinin boynunun borcu eyle!

Allah'ım! Kimi: üstünde ipek maşlah, başında mücevherlerle süslü murassa bir taç olan bir sultan, kimi yemeyip yediren giymeyip giydiren yedi sofralı Sakine hanım gibi bir gönül sultanı olsun, ahiretten tek bir melekler korosu hâlinde, omuz omuza verip bizlere

*"Alan Sensin, veren Sensin, kılan Sen
Ne verdinse odur dahi, nemiz var?"*

diyen bütün o mübarek hatun kişilerin hepsinden razı ol, onları ahirette Rasul-i Ekrem Efendimiz'e ve bütün peygamberlere ve evliyalara komşu eyle, bizleri dahi kelime-i şehadetle ahirete intikal ettikten sonra, arkamızdan hayırla anılmamıza vesile olacak güzellikler bırakan kullarının arasına dâhil eyle! Âmin!

*Kabulü'n-niyaz, kabulü'd-dua
El-Fatiha maa's-salâvat. ■*

Mihrapta Bir Kadın: Hz. Meryem

Mihrap! Harp edilen yer... Harbe hazırlık gerek. Düşmanın karşısına teçhizatsız çıkılmaz elbet. Mihrapta Meryem, ilahî ilhama ve ikrama mazhar olacaktı. Gelecekte karşılaşacağı tüm zorluklarla baş edebilecek iman, irade, sabır ve cesareti kuşanacaktı.

Dr. Ülfet Görgülü *Din İşleri Yüksek Kurulu Uzmanı*

“Kitap’ta Meryem’i de an.” (Meryem, 19/16.)

Bir kadın...

Yıllardır anne olabilme özlemiyle yanıp tutuşmakta. Yavrularını besleyen anne kuşlara bile imrenip Rabbine tazarru ve niyazda bulunmakta.

Nihayet bir gün dualara icabet olundu. İyilerden bir kimse olan İmran ile iffetli bir kadın olan (Meryem, 19/28.) Hanne, bir evlat sahibi olacaklarını öğrenmenin sevinciyle bayram ediyordu...

Mutluluğu; gözyaşı olup akıyor, şükürler olup dökülüyordu Hanne’nin dilinden: “Karnım-daki çocuğu sırf sana hizmet etmek üzere adadım. Kabul buyur benden. Şüphesiz hakkıyla işiten ve bilensin sen.” (Al-i İmran, 3/35.)

Ve o doğdu, nur gibi bir kız çocuğu. Oysa bir adaktı beklenen. Mabede sadece erkek ço-

cuklar adanırdı. Hanne sevin sin mi, üzül sün mü bilemedi. “Rabbim! Onu kız doğurdum. Erkek kız gibi değildir.” (Al-i İmran, 3/37.) diyerek dile getirmişti hayretini.

Meryem ismini verdi ona, Meryem olsun diye. Meryem, kendini tamamen Allah’a veren, kullukta, ibadette ileri giden...

Adı güzel, kendi güzel, hâli güzel Meryem! Kerim kitabımızda Rabbi tarafından pek çok kez anılan, ismi bir sureye verilen Meryem! Seçilmiş, âlemlere üstün kılınmış bir soydan gelen Meryem! Seçilmişliğin bir gereği olarak nice ince eleklerden elenen, nice ağır imtihanlarla sınanan Meryem!

Adanmış bir kuldu o, dünya pazarında oyalanmak için değil, Allah yolunda mücadele, mücahede ve hizmet etmek için... Seçilmiş bir kuldu o, “İsa” incisinin istiridyesi olmak için...

Adanmış bir kuldu Hz. Meryem,
dünya pazarında oyalanmak için
değil, Allah yolunda mücadele,
mücadele ve hizmet etmek için...
Seçilmiş bir kuldu o, "İsa" incisinin
istiridyesi olmak için...

Annesinin bu samimi adağına mukabele ediyordu Mevla: "Bunun üzerine Rabbi onu güzel bir şekilde kabul buyurdu." (Al-i İmran, 3/37.)

Böylece Meryem'in hicreti başlıyor, ilahî bir izin ile mabede kabul ediliyordu. Kızlar gelin olup çıkardı baba evinden. Meryem Allah'a kurban olmak için çıkıyordu. O artık mabede ekilmiş bir tohum, çiçeği "İsa" olacak bir bitki idi. Bundan sonra kendisine tahsis ve tanzim edilmiş bir odada, mihrapta akacaktı Meryem'in hayat nehri.

Mihrap! Harp edilen yer... Harbe hazırlık gerek. Düşmanın karşısına teçhizatsız çıkılmaz elbet. Mihrapta Meryem, ilahî ilhama ve ikrama mazhar olacaktı. Gelecekte karşılaşacağı tüm zorluklarla baş edebilecek iman, irade, sabır ve cesareti kuşanacaktı. Meryem'in silahı zikirdi, taatti, duaydı. Gözyaşları süsü, ibadeti örtüsüydü...

Mabet, Meryem'in hem evi oldu hem mektebi. Peki mürebbsi, mürşidi, muallimi kim olacaktı? Takdir-i ilahî tecelli etmiş, çekilen kura sonucu Meryem, bir peygamberin, aynı zamanda teyzesinin eşi olan Hz. Zekeriya'nın himayesine verilmişti. (Buhari, Şehadat, 30.) Zekeriya (a.s.) bu ulvi emaneti tüm varlığıyla sahiplenmiş, bu nadide çiçeği muhabbet ve merhametle yetiştirmenin gayretine girmişti. Seçilmiş Meryem, adanmış Meryem, Allah'ın beytinde ve bir peygamberin rahle-i

tedrisinde... Ne öğretirdi bir peygamber bu çok özel talebesine? Ne öğretmezdi ki bir peygamber bu çok özel talebesine? Meryem ondan, o Meryem'den öğrenmekteydi, nice hakikatleri ve hikmetleri. Hz. Zekeriya evde itina ile hazırlanmış yiyecekler getiredursun Meryem'e, onun yanında başka yiyecekler bulmaktaydı mihraba her girişinde. Oysa kendisinden başka mihraba giren olmazdı. "Meryem bu sana nerden geldi?" dediğinde aldığı cevap son derece kısa ve netti: "Rabbimin katından" (Al-i İmran, 3/37.) Demek ki Allah sonsuz kerem sahibi idi. İmkânsız görüneni mümkün kılandı. Yeter ki kul ona canıgönülden iltica edebilsin. İşte Zekeriya (a.s.) bu hissiyat ile mihrapta dua edip Allah'tan bir evlat niyaz etmişti de Yahya (a.s.) ile müjdelenmişti. (Al-i İmran, 3/38.)

Şüphesiz Rezzak olan Allah her türlü rızık hâlıkı ve sahibidir. Sebepleri devreden çıkarırsa insan, ikramı hep Allah'tan bilecektir. Ancak anlaşılıyor ki, Meryem mihrapta maddi rızıkların ötesinde Rabbani nimetlere ve manevi rızıklara da erişmektedir.

"Rabbi onu güzel bir şekilde yetiştirdi." (Al-i İmran, 3/37.) ilahî beyanı ile Kur'an Hz. Meryem'in şahsında, kişisel gelişim ve eğitimde mescidin ehemmiyetine dikkatimizi çekmektedir. Böylece Hz. Meryem hem beden hem ruh sağlığı bakımından en uygun bir muhitte ve en verimli bir şekilde itina ile yetiştirilmiştir. Meryem annenin ne kadar sürdürdüğünü bilmediğimiz ömrünün en bereketli günleri böylece mescitte geçmiştir.

Mescit mübarektir. Orada geçen vakitler de bereketlenir. Bir anı bir ömre bedel zamanlara şahitlik eder mescidin her köşesi... Mescit emniyettir. Mescit emanettir. Mescit uhuvettir. Mescit muhabbettir. Mescit kutsiyettir. Mescit safiyettir. Mescit mahiyettir...

Annesi Meryem'i mabede "muhammadan/hür olarak" adanmış idi. Zira Allah'a tam kul olabilmek için O'ndan gayrısına ünsiyetten

tam hür olabilmek gerekir. Allah'a adanmak, cümle kayıttan azade olarak, nefsin bütün tutkularından arınarak, her türlü esaret zincirini kırarak Allah'a kul olabilmektir. Gönlnü dünyaya ve hatta ukbaya değil, Allah'a bağlayabilmektir. "La ilahe illallah" kelime-i tevhidini hâle getirip yaşayabilmektir.

Cemal-i yâre meftun olanın gözü ve gönlü gayra kayabilir mi? Emr-i ilahîye itaatten başka bir kulluğu, rızay-ı Bari'ye erişmekten öte bir arzusu olabilir mi? İşte Hz. Meryem böylesine bir aşk ile iltica etmişti ki Mevla'ya, meleklerin teveccühüne erişerek: "Ey Meryem! Rabbine divan dur. Secde et ve (O'nun huzurunda) rükû edenlerle birlikte rükû et" (Al-i İmran, 3/43.) emrine muhatap oldu.

Bu emir ile Hz. Meryem'e mabette kendisine tahsis edilen bölümün dışına çıkarak, ibadet mahallinde erkeklerle beraber bulunma ve onlarla birlikte namaza katılma izni verilmiş oluyordu.

İkiletmedi Meryem Rabbinin talebini. Bütün kınama, hakaret ve saldırıları göğüsleyerek, asırlardır uygulanagelen mabet kurallarını hiçe sayıp, yıktığı tabuların bedelini başıyla ödemeyi göze alarak can pahasına itaat etmişti ilahî emre vecd ile... Sonraları İsa'sını güven içinde dünyaya getirmek için uzak bir yere çekildiğinde Cebrail (a.s.)'in: "Hurma ağacını kendine doğru silkele ki sana taze hurma dökülsün. Ye, iç, gözün aydın olsun." (Meryem, 19/26.) emrine uyduğu gibi... Babasız çocuk dünyaya getirmiş olmanın ağır yükünü omuzlayarak döndüğü Kudüs'te hahamların ve halkın linç girişimine karşı emredildiği üzere sükût orucunu tuttuğu gibi...

O Meryem idi.

Saf ve tertemiz idi.

Adanmış ve seçilmişti.

Dünya kadınlarına üstün kılınmıştı.

Asırlar sonra Rahmet Peygamberi tarafından da kadınların en hayırlısı, cennet hanımla-

Fotoğraf: Halit Ömer Camcı

Fotoğraf: Burhan Çimen

rının sultanı olarak tebşir edilecekti Asiye, Hatice ve Fatıma annelerimizle birlikte...

(Buhari, Enbiya, 32, 45, 46.)

Hız. Meryem, kendinden sonra gelenlere takip edecekleri silinmez bir iz ve örnek alacakları mümtaz bir hayat armağan etmişti. Kerim Kitabımızda ölümsüzleşen bu hikâyenin gölgesinde ve Sevgili Peygamberimizin himayesinde asrısaaadetin ve hane-i risaletin hanımefendileri Mescid-i Nebevi'ye gönülden intisap etmişlerdi. Sabahın erken saatleri ve gecenin karanlığı da dâhil günün her vaktinde, cuma ve bayram namazlarında bu kutlu mescidin iştıyaklı müdavimleri idi onlar. "Allah'ın mescitlerini, ancak Allah'a ve ahiret gününe inanan, namazı dosdoğru kılan, zekâtı veren ve Allah'tan başkasından korkmayan kimseler imar eder." (Tevbe, 9/18.) ayetinin ilhamıyla kendilerini mescidin mimarları arasında ve cemaatin ayrılmaz bir parçası gördüklerinde kuşku yoktur. Mescit, onların hem mabedi hem mektebi idi Hz. Meryem misali...

Gün geldi hanımlar, talebesi oldukları mescitlerde muallimlik yaptılar, ilim ve irfan halkaları kurdular. Ecdadımızda olduğu gibi niceleri camiler inşa ettiler, şehirlerin kalbine kubbelerle minarelerle tevhit imzası attılar...

Bugün Allah'ın beğenisine mazhar, sevilen bir kul olabilmek ve O'na kul olmayı her şeyin üstünde tutmak için çaba harcayan hanımefendiler her türlü olumsuzluğa rağmen, Meryem anneleri gibi camilere yönelmeli, gönüllerini mescitlere muhabbetle bağlamalıdır. Zira camilerin onlara, onların camilere ihtiyacı vardır. Ve bugün insanlık, yürekleri mescidin manevi ikliminde yeşermiş, çölden kaynakayan zemzeme eş ilim ve irfan pınarlarıyla sulanmış münevver annelerin yetiştirdiği İsa ruhlu nesillere her zamankinden daha ziyade muhtaçtır. ■

Cami, Kadın ve Aile Üzerine Ne Söylediler?

Prof. Dr. M. Emin Özafşar / *Diyanet İşleri Başkan Yardımcısı*

Toplumumuzda hanımların camiye gitmesi konusunda sistematik bir karşı duruş söz konusu değil. Eğer böyle bir karşı duruş söz konusu olsaydı, ramazan ayında gece vaktinde teravihlerde hanımların camiye gitmesine bir engel konulurdu. Bu tamamen yüzyıllar içerisinde oluşan alışkanlıklarla gelinen bir noktadır. Hanımların meşgaleleriyle, ilgilendikleri iş alanıyla, aile sorumluluklarıyla ve toplumsal rolleriyle alakalıdır. Ama yine de hanımların beş vakit namaza katılması konusunda bir

alışkanlık yok. Yaygın olarak İslam dünyasında beş vakit namaza iştirak Mekke ve Medine mescitlerini dışarıda tutarsanız söz konusu değildir. Bu Anadolu'ya veya Türkiye'ye özgü bir durum değildir. Tabii ki bunun arkasında farklı sosyal gerçeklikler yatmaktadır. Muhtemelen kadının orta zamanlardaki sosyal statüsüyle, kadının görünürlüğü ve toplumsal ilişkilerle alakalıdır. Yani Hz. peygamber zamanındaki uygulamalar Rasulüllah zamanındaki hanımların mescide iştiraki hadisesini sadece bir mescide iştirak olarak görmemek lazım. Orada aynı zamanda bir sosyal yapıya ve sosyal gruba iştirak, yeni oluşmakta olan Müslüman toplumun bütün sosyal faaliyetlerine katılımı, dayanışma ve bir sosyal bünyenin kurulması meselesidir.

İslam tarihi boyunca İbn Hacer ve Suyuti gibi büyük hadis üstatların Zerkeşi gibi bir hadis ve tarihçi zatın ve İbn Asakir gibi büyük tarihçilerin yüzlerce hanım hocaları olmuştur. Onlardan icazet almışlardır. Ve bunlar da o günün şartlarında muhtemelen belli bir ölçü çerçevesinde ibadete, camiye, cemaate iştirak etmişler hatta öncülük etmişlerdir. Osmanlı geleneğinde de aslında hanımların camiye devamı o günün sosyal yapısı çerçevesinde otokontrol diyebileceğimiz bir kontrol içerisinde olmuştur. Dolayısıyla hayatın içerisine muhtelif alanlarda katılmışlar; bu katılım kırsalda farklı, şehirde farklı cereyan etmiş. Dolayısıyla burada şahsen ben hanımları mescitten men etme şeklinde sistematik yaygın bir düşünce olduğunu düşünmüyorum.

Camiler haftası vesilesiyle bu mesajlar başkanlığımız tarafından daha yoğun bir şekilde topluma sunulacaktır. Böylece hem camilerin imarı sağlanır hem de modernitenin ağır baskısı altında yaşayan bilhassa kitle iletişim aygıtlarının ağır şiddeti ve baskısı altında bunalan hanımlara ruh özgürlüklerini, vicdan özgürlüklerini ve manevi rahatlıklarını cami ortamında sunma imkânı bulunulabilir diye düşünüyorum. Bugün 20.000' i aşan hanım personelimiz var. İnşallah onların bu gayretiyle camilerimiz hem erkekler, hem kadınlar, hem çocuklar, hem yaşlılar, hem de gençlerin bir millet olarak buluştuğumuz ve hep birlikte secdeye varıp Cenab-ı Hakka yakardığımız mabetler olmaya devam eder.

Prof. Dr. Hasan Kâmil Yılmaz / *Diyanet İşleri Başkan Yardımcısı*

İnsanların dinî hayata ait ana yollarının belirlendiği dönem çocukluk dönemidir. Dikkat edecek olursak dinî hayata ait güzelliklerle ilgili anılar çocukluk dönemlerinden örneklerle verilir. Yani insanlar, ah o eski bayramlar derken aslında kastettiği çocukluğundaki bayramlardır, çocukluğundaki güzelliklerdir. Dolayısıyla çocukların annesi, babası, dedesi veya aileden bir yakını ile birlikte camiye gittiğinde yaşadığı güzelliklerin, onun şuur altında bıraktığı tesirlerin gerçekten çok yüksek olduğu muhakkaktır. O bakımdan çocukların küçük yaşlardan itibaren cami ile buluşturulup, tanıştırılması ve olabildiğince pozitif bir sunumun verilmesi elbette çok önemli. Minberde hutbe irad ederken iki torununun Mescid-i Nebi'nin kapısından içeri girmesi üzerine Efendimiz'in minberden inerek torunlarını kucığına alıp tekrar minbere çıkması aslında ümmete çok anlamlı bir örnektir. Efendimiz torunlarının kucaklanması için babalarına işaret edebilir veya "gönderin anneleri baksın" da diyebilirdi ama demedi. Doğrudan kendisi ilgilenerek insanlara şu mesajı verdi: Bu çocuklarla ilgili yapacağınız her türlü pozitif telkin, çocukların daha sonraki hayatlarını şekillendirecek önemli bir davranış modelidir. Cami ile ilgili din görevlilerinin olumsuz tavırlarından etkilenerek camileri terk ettiğini ve bir daha cami cemaatinin semtine uğramadığını ifade eden önemli şahsiyetlerin hatıralarını okudukça hepimiz ırkiliyoruz.

Camilerin kapılarını açarak insanları camilere kabul eden din görevlilerinin önce kendi gönlünü cemaate açması gerekir. Cami kapısından önce din görevlisinin gönlünün cemaate açılmış olması gerekir. İmam olsun müezzin olsun, gönlü camiye ve cemaate açık olan bir din görevlisi kardeşimiz camiye gelen cemaatine tebessümle mukabele ettiği ve çocukların koşturmalarını ve oyunlarını olgunlukla karşıladığı müddetçe, cemaatinin ve bilhassa çocukların gönlünü kazanmış olur. Cami bir ev ortamıdır aslında. Dinî hayatımızda din hep ev sıcaklığında algılanmıştır. O yüzden Allah Peygamberine "Senin eşlerin ümmetin annele-ridir." diyor. Hz. Peygamber de "Ben sizin babanız mesabesindeyim." buyuruyor. Dolayısıyla İslam ümmeti; Hz. Peygamberin baba, eşlerinin anne, ümmetin de o anne babanın çocukları gibi görüldüğü büyük bir ailedir.

Dr. Ekrem Keleş / *Diyanet İşleri Başkan Yardımcısı*

Peygamber Efendimiz (s.a.s.)'in "Allah'ın hanım kullarını Allah'ın mes-citlerinden men etmeyin" hadis-i şerifi çok önemli bir mesaj veriyor. Hanımların aslında camiden uzaklaştırılması bir anlamda çocukların da camilerden uzaklaştırılması anlamına geliyor. Hanımlar camiye geldikleri zaman bunun peşinden çocukları da camiye geleceği için ca-milerin çocuklarla şenlenmesi söz konusudur. Bunun için camilerimizin kadınlarımızın da rahatça abdest alıp ibadet edebilecekleri bir şekilde

düzenlenmesi çok önemlidir.

Din görevlisi Peygamberin makamında bulunuyor. Rasulüallah (s.a.s.)'in varisi konumunda. Mih-rabına geçip namaz kıldırıyor. Dolayısıyla onların peygamberi bir ahlaka sahip olması büyük önem arz ediyor. Din görevlilerimizin sadece camiye kapanıp insanların gelmesini beklemek yerine caminin çevresindeki o yerleşim birimindeki insanları zaman zaman ziyaret etmek ve on-ların camiyle irtibatlarını sağlamak suretiyle sosyal faaliyetlere ağırlık vermeleri çok faydalı olur.

Prof. Dr. M. Saim Yeprem / İstanbul Aydın Üniversitesi

Üç kuşağın cami içinde birlikte var olması; özellikle günümüzde küreselleşmenin getirdiği olumsuzluklar, toplum kültürünün yozlaşması ve din kültürünün toplum içinde gittikçe bozulup önemsizleşmesi gibi olgular karşısında son derece önem kazanmış olan bir husustur. Üç kuşak içinde tecrübeli, olgun kuşağın tecrübe ve bilgilerinin kademe kademe daha genç kuşaklara aktararak devamlılığının sağlanması, birlik, beraberlik, dayanışma, saygı-sevgi, görenek ve geleneklerin aktarımı, müşterek duyguların oluşumu ve geliştirilmesi, ancak aynı çatı altında birliktelik ve bu birlikteliğin mümkün merteye daha geniş zamanları kapsaması, fevkalade önemlidir.

Fitne düşüncesiyle kadınların camilerden uzak tutulması hakkında yapmamız gerekenler, en belirgin şekilde bizzat Rasulüllah'ın dönemindeki uygulamada bulunmaktadır. O dönemde kadınlar bizzat Peygamberin tavsiyesi ve teşviki ile erkeklerle birlikte mescitte cemaate katılıyorlar. Asrısaadetin kadınları için geçerli olduğu düşünülmeyen fitnenin sonraki dönemlerin kadınları için söz konusu olması izahı mümkün olmayan bir çelişkidir. Hatta bu düşüncenin kendisi bir fitne unsurudur.

Ayşe Böhürler / Gazeteci-Yazar

Bir defa birçok camide kadın bölümlerinin fiziki koşulları iyi değil. Bu, son yedi yılda düzeltilmeye çalışıldı ama tüm camilerde başarıldığı söylenemez. Diğer taraftan abdest mekânları da fiziki koşullar açısından kötü. Kadınlar camiye girerken yasak bir iş yapıyormuş, korkulacak, sakınılacak varlıklarmış gibi muamele görebiliyorlar. Dediğim gibi giderek azalsa da yok olmadı bu tutum. Kadın mekânları camilerde depo gibi kullanılıyor.

Camiler sosyalleşmenin ibadet vakitleri üzerinden sağlandığı mekânlar. Kadınların bu katılımında payının artması elbette onlarda bu dinin kadınlara verdiği önemin anlaşılmasında, bunun içselleşmesinde katkı sağlar. Camiler; bazen bir durak, bazen bir huzur arayışı, bazen sosyalleşme, ama hepsinde güzel şeyleri öğrenme vesilesi olabilir. Camiler Allah'ın erkeklere özel tahsis ettiği mekânlar olarak görülmemeli.

Sibel Eraslan / Gazeteci-Yazar

İbadet hakkı aynı zamanda kulluk vazifesi olarak hem ferdi hem toplumsal yükümlülük ve hak anlamında hepimizi ilgilendiriyor. Bu bağlamda birbirimize nezaket de sadece terbiye anlamıyla değil bir görev maksadıyla değerlendirilmeli. Fiziki ve sosyal güç olarak erkeklerin, daha dezavantajlı olan kadınlara, yaşlılara, çocuklara ve engellilere kolaylık sağlamaları sadece sosyal nezaket gereği değil, dinî ve ahlaki bir gerekliliktir. Kadınların ana mekânlarda ibadet etmesine hak tanınmıyor çoğu kez. Camilerde kadınlara yönelik karşımıza çıkan birtakım ayrımcılıkların bırakılmasının şimdilik kültürel bir durum olduğunu düşünüyorum. Kadınlarımızın iş dünyası ve sosyal hayata katılımı arttıkça camide ibadet etme durumumuz da normalleşecek gibi geliyor bana. Ayrımcılık gibi sekte bir ifadeyi kullanmaktansa gülümseyip henüz bilmiyorlar demeyi tercih ediyorum.

Doç. Dr. Huriye Martı / Aile ve Dinî Rehberlik Daire Başkanı

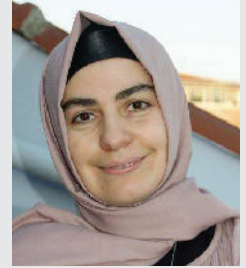
Camilerin ibadet sonrası insanların hızla dağıldığı kör mekânlar değil de hallesip dertleştiği, birbirinden haberdar olduğu, buluşup kaynaştığı odak noktaları şeklinde algılanması sanırım son derece önemli. Kadının bilgi ve tecrübelerini cemaatle paylaşarak toplumun gelişimine sunması, toplumsal sorunların çözümüne katkı sağlaması, hutbe ve vaazlarla dinî bilgi akışından faydalanması, çocuğuna dinin teorisini öğretmenin yanı sıra pratiğini de yaşatması ayrıca ailesinden başlamak üzere toplumun en ince damarlarına kadar sızan problemlerden din görevlisini haberdar etmesi gibi hususlar cami-kadın buluşmasının gerekliliğini ortaya koymaktadır.

Toplumumuzda kadınların camilere gitmesine yönelik olumsuz bakışın üstesinden gelebilmek için erkeklerimize yönelik bilinçlendirme çalışmalarına devam edilebilir. Hanımlarımıza ise cemaatle namaz kılmanın değerinin yanı sıra cemaat erkânı ve cami adabı öğretilir. Camiye yaklaşmalarına izin verilmedikçe, bu konuda kendilerini geliştirmeleri mümkün görünmüyor zira.

Nazlı Özburun / Aile Terapisti

Camiler insanların ihtiyaçları gözetilerek hazırlanan birçok programla canlandırılabilir. Camilerin hemen hemen her mahallede olduğu düşünülürse insanların ayaklarına kadar giden ve ihtiyaçları doğrultusunda geliştirilebilecek programlarla önleyici ruh sağlığı hizmetinde bulunulmuş olur. İnsanın en temel ihtiyaçlarından birisi insan insana ilişkidir. Bu ilişkinin temel esası güven üzerine kurulu olmasıdır.

Namaz vakitlerinde camide bulunmak namazı cemaatle beraber kılmak dinimizde faziletli bir durumdur. Cemaatle kılınan namazda insanın en fazla ihtiyaç duyduğu aidiyet duygusu ön plana çıkar. İzbe köşelerde ibadet etmek kadında değersizlik duygusu uyandırabilir. Kendisini dinin içinde, Allah'ın evinde ve kendisiyle aynı dine inanan insanların içinde en fazla değerli hissetmesi gerekirken kadının izbe yerlerde ibadet etmek durumunda kalması psikolojisi üzerinde negatif etkiler bırakacaktır.

Dr. Tuğba Aydeniz / Vaiz

Bir din görevlisi vazifesi ne olursa olsun (imam, müezzin, vaiz) cemaatini iyi tanımalıdır. Kimin neye ihtiyacı olduğunu bilmelidir. Plan program yaparken bunu dikkate almalıdır. Çalıştığı bölgede yaşayan insanların ekonomik durumları, eğitim düzeyleri, hayata bakışları, din görevlisinin yapacağı çalışmalarda önem taşımaktadır. Bunu yaparken takvim de göz önünde bulundurulmalıdır. Mesela çocukların imtihan dönemleri. Bu dönemde anne babanın çocuklara yaklaşımı, üzerinde durulması gereken önemli başlıklardandır.

Mescit Değerleri

Ümmet-i Muhammedin özelliklerinden biri, veryüzünün onlar için mescit kılınmış olmasıdır. Bu yönüyle bakınca aslında mescit adabı, bir bakıma müminin veryüzü ile ilişkisini, ona bakışını, veryüzünün Müslüman nezdindeki değerini de içine alabilecek bir genişliğe sahiptir.

Dr. Ekrem Keleş *Diyanet İşleri Başkan Yardımcısı*

Mescit, secde yeridir. Secde, kulun Allah'a en yakın olduğu andır. Secdede vuslat vardır, aşk vardır. Secde edilen yer, Allah'a yakınlığın en ileri derecede kendini hissettirdiği yerdir. Secdedeki mümin, anne kucağındaki çocuk gibidir. Sevgililer sevgilisi 'Benim en huzurlu olduğum an, namazda bulunduğum andır.' (Nesâî, 3939.) buyurmuştur. Fıkıhta namazın kıyam ve rükû gibi rükünlerinin secde için konulmuş olduğunun söylenmesi, secdenin, namazın en önemli rükûn olduğuna anlatmak içindir.

Secde, mümin için özlemle beklenen bir randevudur. Şair bu özlemi 'Yalnız senin adına, bir kapsansam toprağa' diyerek anlatmıştır. Mümin bu randevuya, ilgili ayet-i kerimeden de anlaşılabilirliği gibi maddi ve manevi olarak en güzel bir şekilde hazırlanarak gider. Bu randevu, mümine nice değerler kazandıran bir buluşmadır.

Takva, ihlas ve samimiyet, tertemiz olma tutkusu, nezaket, nezahet, nezafet, kardeşlik, eşitlik, birlik, beraberlik, isar, infak, paylaşma şuuru... Bunlar 'mescit değerleri'dir. Yalnızca Allah'a secde eden mümin, en başta bu değerleri kazanacaktır. Çünkü mescitler, kalplerin imar edildiği yerlerdir.

Bu değerlerin başında takva vardır. Takva üzerine kurulmayan, başka temeller üzerine oturan bir bina -adı mescit olsa bile- aslında beytullah olamaz. Mescid-i dırar olur. Küfür ve nifak karargâhı hâline gelmiş bir mekân, mescit olabilir mi?

"...İlk günden temeli takva üzerine kurulan mescit, içinde namaz kılmana elbette daha layıktır. Orada temizlenmeyi seven adamlar vardır. Allah da tertemiz onları sever." (Tevbe, 9/108.) ayet-i kerimesi, mescit değerlerinin en önemli temellerini ortaya koymaktadır.

Takva, sakınma anlamıdır. Sevdiği bir insanı kırmaktan sakınır gibi bir sakınmadır bu. Sakınmanın gereği olan saygı, incitmeme, kırmama duyarlılığıdır. İhlal edilmemesi gereken hususları ihlal etmeme hassasiyetidir. Mescide takvayı kuşanmak üzere gidilir.

Mescit, secde edilen yer demektir. Secde sadece Allah için yapılır. Allah'tan başkasına secde yapılmaz. "Şüphesiz mescitler, Allah'ındır. O hâlde, Allah ile birlikte hiç kimseye kulluk etmeyin." (Cin, 72/18.) Bundan dolayı mescitler mecazi olarak 'Allah'ın evi' anlamına 'Beytullah' olarak isimlendirilmiştir. Kâbe'ye 'Allah'ın evi' denilmesi de mecazidir. İçinde yalnızca Allah'a secde edilen camilerin, mecazi olarak 'Allah'ın evi' adıyla anılması son derece anlamlıdır.

Bilindiği gibi bizde mescitler 'Cami' olarak adlandırılmaktadır. 'Cami' kelimesi, aslında 'Toplayan, bir araya getiren, kapsayıcı mescit' anlamına 'el-Mescidü'l-cami' şeklindeki sıfat tamlamasının, isminin hafzedilerek sıfatının kullanım yaygınlığı kazanmasından doğmuştur. 'Büyük mescit, herkesi bir araya getiren mescit' anlamına gelmektedir.

Bu isim, mescitlerin, hiç kimseyi dışarda bırakmayacak şekilde çevresindeki herkesi nasıl bir araya getirmesi gerektiğine dair önemli bir mesaj da vermektedir. 'Cami' adı, mescitlerin, -hiç ayırt etmeden- içinde bulunduğu mahalle, köy veya herhangi bir yerleşim biriminin bütün müminlerini bir araya getirici işlevini ifade etmektedir. Dolayısıyla camiler, toplumsal birlikteliğin merkezi konumundadır.

Mescit adabı başlığı altında anlatılan hususlar da daha ziyade bu birliktelikte dikkat edilmesi gereken kurallardan oluşmaktadır. Bunun için mescit adabı, en başta, toplum içine çıkacak, başka insanlarla karşılaşacak Müslümanın o insanlarla ilişkilerinde gözetileceği hususları içine alır. Demek ki 'Cami adabı' herşeyden önce insani ilişkiler adabıdır.

Kılık kıyafet bakımından kişinin toplum içine çıkarken en güzel elbiselerini giymesi, uygun olmayan bir kıyafetle başka insanların huzuruna çıkmaması, onların yanına giderken güzel kokular sürünmesi, kendilerini rahatsız edecek birtakım kerih kokularla insanların yanına varmaması, mescit adabındandır. "Ey Âdemoğulları! Her mescitte ziynetinizi takının (güzel ve temiz giyinin). Yiyin için fakat israf etmeyin. Çünkü o, israf edenleri sevmez." (Araf, 7/31.) ayet-i kerimesini hatırlayalım.

"Kitaptan sana vahyolunanı oku, namazı da dosdoğru kıl. Çünkü namaz, insanı hayâsızlıktan ve kötülükten alıkor. Allah'ın zikri elbette en büyüktür. Allah yaptıklarınızı biliyor." (Ankebut, 29/45.) ayet-i kerimesi, ihlas, huşû, takva gibi manevi şartlarına özen göstererek kılınan namazın, insanları, edepsizlik, hayâsızlık ve kötülüklerden koruyacağını ifade etmektedir. Buna göre güzel ahlaki vasıflarla bezenmek, kötü ahlaki vasıflardan uzaklaşmak mescit değerlerindendir.

Mescit adabı, tam olarak mescidin işlevsel hâle gelmesi daha doğrusu mescit adabının aksiyona dönüşmesi ile tam olarak gerçekleşebilir.

Ümmet-i Muhammedin özelliklerinden biri, yeryüzünün onlar için mescit kılınmış olmasıdır. Bu yönüyle bakınca aslında mescit adabı, bir bakıma müminin yeryüzü ile ilişkisini, ona bakışını, yeryüzünün Müslüman nezdindeki değerini de içine alabilecek bir genişliğe sahiptir. Müminin yeryüzüne saygısını da kapsayan çok kapsamlı bir yaklaşımdır bu.

Cami adabı, cemaate eşitlenme bilinci kazandırır. Hiç kimseyi hakir görmeme, başkaları için de kendisi için istediğini, sevdiğini isteyebilme, kendisi için istemediğini başkaları için de istememe şuuru taşımayan cami adabına sahip değil demektir.

Caminin, kendisine gelen hiç kimseyi geri çevirmediği gibi, cami adabına nail olmuş

Müslüman da hiç kimseyi kapısından geri çevirmeme duyarlılığına sahiptir.

Cami adabının insani ilişkilere dönük olan yanından başka bir de mescitlerin şiar olması, İslam'ın simgesi olması, dokunulmazlığı gibi yönleri sebebiyle onlara gösterilecek saygı ve onların korunması ve imarı boyutu da vardır. Cami adabının bu yönü şeaire saygı kapsamında değerlendirilebilecek niteliktedir. Bu yönüyle camiler, Beytullahın birer şubesi olarak Beytullaha gösterilmesi gereken hürmeti zımnen hak ettikleri gibi Beytullahın temel vasıflarını da temsil ederler. Sözelimi "...Oraya kim girerse, güven içinde olur..." (Al-i İmran, 3/97) ayet-i kerimesinde ifade buyrulan güven alanı olma vasfını taşırlar. Camiler herkes için bir emniyet ve güven alanı olmalıdır. Beytullah olarak Allah'ın kullarının mescidin kapısından geri çevrilmesi uygun olmaz. Kul, mescide giderken evine gider gibi gidebilecek bir hâlet-i ruhiye içinde olmalıdır. Hedef

budur. Bütün insanların, can, mal, ırz, namus güvenliğinin sağlandığı korunmuş/masun alanlardır camiler. Müminlerin camilerini bu hâle getirmeleri, cami adabı kapsamında değerlendirilebilir.

'Değmesin mabedimin göğsüne namahrem eli' derken büyük şair, aslında camilerin müminler açısından nasıl ırzları ve namusları gibi dokunulmaz ve saygın olduğunu ve diğer bir açıdan da nasıl bir duyarlılıkla korunması gerektiğini en güzel benzetmelerden biri ile anlatmaktadır.

Allah'ın adının anıldığı ve yüceltildiği yerler, insanı insan yapan değerlerin, insani değerlerin öğrenildiği, öğretildiği ve yaşandığı yerlerdir. Bu bakımdan aslında mescit değerleri, insani değerlerdir. Çünkü orada insani değerler öğretilir, öğrenilir ve yaşanır. Yüce Allah, adının anıldığı yerleri kirden pastan olduğu kadar lağvden, oraya layık olmayan söz ve fiillerden arındırmayı da emretmektedir. ■

Neyimiz Var ki Ondan Başka...

Dünyanın ahiretin tarlası olduğu hakikati nazara alındığında, kişinin ahirette azık olarak bulacağı şeyler; salih amelleri, taatleri, istikamet üzere bulunmasıdır.

Dr. Bahattin Akbaş *Din İşleri Yüksek Kurulu Uzmanı*

Varlığın yegâne sahibi, mevcudiyetimizi borçlu olduğumuz kudret hiç kuşkusuz ki Yüce Allah'tır. Her şey O'na muhtaç, O ise hiçbir şeye muhtaç değildir. Hayat, can, beden, ruh ve sair dünyalık ne varsa hepsi O'nun ikram ve inamıdır. O ol der oluverir. O dilediğini aziz eder, dilediğini ise zelil. Mülk O'nundur. Bizler ise başta canımız ve şayet varsa dünyalıklarımızın ancak emanetçileri konumundayız.

İnsan nesli; kerim kılınan ve sair mevcudata üstün evsafa yaratılan, ayrıca Mevla'nın kendi ruhundan üflediği ve halife maka-

mı bahşettiği, emaneti tevdi ettiği özel bir varlıktır. Ancak sayılan bu hususiyetleri ona lütfeden Allah'tır. Neye sahipsek onun vergisi ve lütfudur. Her şeyin yaratıcısı ve sahibi, Rabbidir, Mevla'mız... Veren O, alan, yaratan, yaşatan ve öldüren de O'dur. Neyimiz var ki O'ndan başka!... O Allah ki her daim haydır, diridir, bakidir; bizler kerim yaratılışımıza rağmen birer faniyiz. Kuşkusuz canlarımız emanettir, can tende emanettir gün gelir gider; Allah'tan gelenler yine O'na döner. Baki kalan ve kalacak olan bir hoş sada, iyi bir intiba ve hayırlı eser bırakabilmektir. O hâlde insan, ardında nasıl bir iz bıraktığına

Fotoğraf: Hatice Ürün

dikkat etmelidir. Ruz-i mahşerde hesap ve mizanda üzerinde titredığımız dünyalıklarımız, makamlar, mevkiler, evlatlar fayda vermeyecektir. Ancak mutmain bulmuş, selim bir kalp ile huzura varmış isek bu bize fayda sağlayacaktır. Fena âleminde beka yurduna hazırlıklı olmaktadır hüner. Rahmanın kulları olarak yarar ve zarar getirici şeyler bağlamında algımızı geliştirmek durumundayız. Bu noktada Kerim Kitabımıza kulak verelim; "Mallar ve evlatlar, dünya hayatının süsüdür. Baki kalacak salih ameller ise, Rabbinin katında, sevap olarak da ümit olarak da daha hayırlıdır. Dağları yürüteceğimiz ve senin yeryüzünü çırılçıplak göreceğin günü bir hatırla. Biz onları mahşerde toplarız da içlerinden hiçbirini bırakmayız. Hepsi saf saf Rabbinin huzuruna çıkarılırlar. Onlara, "Andolsun, sizi ilk önce yarattığımız gibi bize geldiniz. Oysa siz, sizin için hesaba çekileceğiniz bir zaman belirlemediğimizi sanmıştınız." denir. Kitap ortaya konur. Suçluları, kitabın içindekilerden korkuya kapılmış görürsün. "Eyvah bize! Bu nasıl bir kitaptır ki küçük, büyük hiçbir şey bırakmadan hepsini sayıp dökmüş!" derler. Onlar bütün yaptık-

larını karşılarında bulurlar. Senin Rabbin hiç kimseye zulmetmez. Hani biz meleklerle, "Âdem için saygı ile eğilin" demiştik de İblis'ten başka hepsi saygı ile eğilmişlerdi. İblis ise cinlerdendi de Rabbinin emri dışına çıktı. Şimdi siz, beni bırakıp da İblis'i ve neslini, kendinize dostlar mı ediniyorsunuz? Hâlbuki onlar sizin için birer düşmandırlar. Bu, zalimler için ne kötü bir bedeldir! Ben onları ne göklerin ve yerin yaratılışına, ne de kendilerinin yaratılışına şahit tuttum. Sap-tıranları da hiçbir zaman yardımcı edinmiş değilim. (Ey Muhammed!) Allah'ın, "Ortağım olduklarını iddia ettiklerinizi çağırın" diyeceği, onların da çağıracakları, fakat kendilerine (çağırdıklarının) cevap vermeyecekleri ve bizim de aralarına bir uçurum koyacağımız günü hatırla! Suçlular (o gün) ateşi görünce onun içine düşeceklerini iyice anlayacaklar ve ondan kurtuluş yolu da bulamayacaklardır." (Kehf, 46-53)

Dünyanın ahiretin tarlası olduğu hakikati nazara alındığında, kişinin ahirette azık olarak bulacağı şeyler; salih amelleri, taatleri, istikamet üzere bulunmasıdır. Bu süreçte nefse, arzulara kapılmamak, şeytanın hile

Neyimiz var ki O'ndan başka!... O Allah ki her daim haydır, dîridir, bakidir; bizler kerim yaratılışımıza rağmen birer fanîyiz. Kuşkusuz canlarımız emanettir; can tende emanettir gün gelir gider; Allah'tan gelenler yine O'na döner.

ve iğvalarına aldanmamak, dost ve düşmanı iyi bilmek, sapıtan ve saptıranlara karşı agâh olmak ve Mevla'yı unutmamak gerekmektedir. O bize çok yakın, bizden de yakındır. "Kullarım, beni senden sorarlarsa, (bilsinler ki) gerçekten ben (onlara çok) yakınım. Bana dua edince, dua edenin duasına cevap veririm. O hâlde, doğru yolu bulmaları için benim davetime uysunlar, bana iman etsinler." (Bakara, 2/186.) "Andolsun, insanı biz yarattık ve nefsinin ona verdiği vesveseyi de biz biliriz. Çünkü biz ona şah damarından daha yakınız." (Kaf, 50/16.) İman, ikrar ve Rabbimize teslimiyet ve O'nun ruhlara huzur bahşeden kuşatıcı davetine uymaktadır marifet. Aslımıza rucu eylemek, O'na dönmektedir huzur. Her nefis ölümü tadıcıdır, her şey O'na dönecek, hepimiz ona döndürüleceğiz. İbadetlerimiz, salih amalımız, kurbiyetimiz, dua ve tazarrularımız neyimiz varsa O'nun olan Rabbimizin hoşnutluğuna vasıl olmak içindir. Son tahlilde bütün bunları kabul edecek veya etmeyecek olan da O'dur. O'nun dilemesi, rahmeti ile muamelesi olmadan bir şey elde etmemiz de mümkün değildir. Rahmeti her şeyi kuşatan, rahmeti gazabına galebe eden Rabbimizden necatımızı diler, onun merhametini ümit ederiz. O ki rahmandır, rahimdir. O'nun rahmeti, merhame-ti ile varız. İlahî rahmet ve mağfirete ulaşmanın yolunun O'nun yarattıklarına karşı şefkat ve merhametle muamele etmekten geçtiğini unutmamak gerekmektedir. Şefkat

ve merhamette güneş gibi kucaklayıcı olmak, yaratılanı yaratandan ötürü hoş görmek, incinse de incitmemek, kem söz ve davranış karşısında metanetini korumak ve insan olarak kendine yakışanı yapmak... Bize karşı çok düşkün ve merhametli olan âlemlere rahmet olarak bahşettiği Efendimiz (s.a.s.)'i gönderen; onu bize örnek bizi de insanlık için örnek ve şahit olarak seçen Rabbimize sonsuz hamdusenalar olsun. Kuşkusuz namazımız, ibadetlerimiz, yaşamamız ve ölümümüz âlemlerin Rabbi olan Allah içindir. Ey Yüce Rabbimiz! Bizi senden, senin sevginden, seni sevenlerin sevgisinden ayırma!.. Biz nice eksiklerimizle beraber senin aciz kulların olarak sana yöneliyoruz. Bizleri rahmet ve merhametinle yargıla. Bizler nefislerimize uyarak ettiğimiz hatalara karşı senin rahmetine iltica ediyoruz. Sen israfa düşen, aşırılığa düşen kullarına karşı da pek merhametlisin ve işlediğimiz günahları da bağışlarsın, senin her şeye gücün yeter. Biz kullar olarak senin kullarınız, günahları çok olanlarız. Cürüm, hata ve bilcümle günahlarımızla yöneliyoruz sana... Rabbimiz sensin, neyimiz var senden gayrı? Sen bizi affetmezsen biz başka nereye, hangi mercie gidelim! Sen ayıpları örten, günahları bağışlayansın, tövbeleri kabul buyuransın. Sen rahmeti bol olansın... Belki çoğumuzun amelleri, nafileleri o kadar çok değildir. Ama seni ve elçin Nebiler nebisini çok seviyoruz. Ve nebevi müjde ile ümit varız; kişi sevdiği ile beraber olacaktır. İlahi! Bizi senden ayırma. İlahi! Bizi senin cemalinden ayırma! Bizi sevdiğin, razı olduğun muhsin kullarınla hemdem et. Kul olma yüceliğini idrak ederek yaşamayı, insan onurunun kadrini bilmeyi, insan onurunu yüceltmeyi bizlere nasip et. Cennetinle cemalinle müşerref et. (Âmin) Ve Kur'an müjdeliyor ilahî davete uyarak Rabbe yönelen, gerçekte kendisinden başka hiçbir şeyi olmadığını bilen, kul olma onurunun idrakine eren kalbiselim sahibi, mutmain mümini; "Ey imanın huzuruna kavuşmuş insan! Sen O'ndan razı, O da senden hoşnut olarak rabbine dön. Böylece kullarımın arasına katıl. Cennetime gir!" (Fecr, 89/27-30.) ■

Toplumsal Bir Yaramız: İntihar

Kâinattaki her şeyi yaratanın Allah olduğu, dünyanın bizler için bir sınanma yurdu olduğu ve çektiğimiz cefaların karşılığını ebedî ahiret yurdunda alacağımız sağlıklı bir şekilde öğretildiği zaman insanların karşılaştıkları sorunlar ve felaketler ne olursa olsun dayanma güçleri zirvede olacaktır.

Prof. Dr. Enbiya Yıldırım *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi*

Modern dünyanın insana sunduğu olanaklar her gün çeşitlenmekte, var olan imkânlar da sürekli iyileştirilmektedir. Olan bitene bakan herkes “Dünyaya erken geldim.” diye hayıflanmaktadır. Ancak insana takdim edilen bu imkânlarla paralel olarak insanın mutluluğunun da arttığı söylenebilir mi? Bu sorunun cevabı maalesef olumsuz olarak karşımıza çıkıyor. Yeryüzünde geleneksel değerlerin kaybolmaya yüz tutması, inancın zayıflaması ve toplumu oluşturan insanların bireyselleşmesi, ailevi bağların zayıflaması yaşanan içler acısı durumun hem nedenlerinden hem de sonuçlarından sadece birkaçıdır. Tabii bütün bu olumsuz tablonun bir de ürkütücü sonuçları var. Yuvaların dağılması, insanların birbirine yabancılaşması, ruhsal hastalıkların artması gibi. Kötü gidişin insanlığı sürüklediği sonuçlardan birisi de bunalımlar sonucu yaşanan intiharlardır.

Türkiye Psikiyatri Derneği’nin “İntiharı Önleme Günü” nedeniyle 10 Eylül 2010 tarihinde yaptığı yazılı açıklamada, son 30 yılda intihar edenlerin sayısının yüzde 440 artış gösterdiği ve son 10 yılda Türkiye’de toplam 25 bin kişinin intihar sonucu hayatını kaybettiği belirtilmiştir. Bu açıklamaya göre, ülkemizde intihar edenlerin yüzde 25’inin yaş grubu 15-24 aralığındadır, yani genç nüfustur.

Türkiye İstatistik Kurumu’nun Haziran-2012’de yayınladığı İntihar İstatistikleri

İntihar sayısı ve nedenleri (2011)	Cinsiyet	
	Erkek	Kadın
Hastalık	350	169
Aile geçimsizliği	156	96
Geçim zorluğu	196	19
Ticari başarısızlık	58	2
Hissî ilişki, istediği ile evlenememe	98	48
Öğrenim başarısızlığı	10	5
Diğer	171	51
Bilinmeyen	837	411
Toplam	1876	801
Genel Toplam	2677	

İslam’ın intihara bakışı

İslam, canı veren Allah olduğu için alınmasında kulların müdahil olmasını şiddetle kınar. Bu yüzden pek çok ayet ve hadiste öldürme ağır ifadelerle yasaklanır. Örneğin iki ayette şöyle buyrulur: “Kim bir mümini kasten öldürürse cezası, içinde temelli kalacağı cehennemdir. Allah ona gazap etmiş, lanetlemiş ve büyük azap hazırlamıştır.”

(Nisa, 4/93.) "Kim bir kişiyi, bir kişiye karşılık yahut yeryüzünde bir fesat sebebiyle olmak-sızın öldürürse, insanları toptan öldürmüş gibidir." (Maide 5/32.)

Esasında hayata son vermenin yasak olması açısından bakıldığında, karşıdaki birini öldürmek ile insanın kendisini öldürmesi arasında bir fark olmadığı açıktır. Bununla birlikte insanın kendi hayatına kastetmemesi gerektiğine işaret eden ayetler de bulunmaktadır.

Allah Rasulü'nün intihardan doğrudan nehyeden ve bunu yapanların şiddetli azaba uğrayacaklarını belirten pek çok hadisi vardır. Bu hadislerin İslam tarihi boyunca intiharların çok az olmasını sağlayan en büyük nedenlerinden biri olduğunu söylemek mümkündür. Birkaçı şunlardır:

"Her kim dünyada bir şeyle kendini öldürürse, kıyamet gününde intihar ettiği o şeyle azap olunur." (Buhari, 6047.)

Allah Rasulü, başına gelen bir musibetten dolayı insanın ölümü istemesini şiddetle yasaklamakta ve dünyanın bir sınav yurdu olduğundan hareketle sabırlı olunması istemektedir:

"Birinizin başına bir musibet geldiğinde sakın ölümü temenni etmesin. Dayanamayan, 'Ya Rabbi, hakkımda yaşamak hayırlı ise yaşamayı, ölmek hayırlı ise, ölümü nasip et' desin." (Buhari, 5671.)

İntiharın olmadığı bir topluma doğru

İnsanın sahip olduğu en değerli şey olan hayatına son vermesi birkaç cümleyle tahlil

edilebilecek veya bunu yapanın birkaç kelimeyle aşağılanacağı bir sorun değildir. Bireyler açısından ortada büyük bir problem vardır ki, kişi hayatını sonlandırmaktadır. Bununla birlikte intiharların büyük kısmının "var olan problemi çözememekten" kaynaklandığı bilimsel çalışmalarla tespit edilmiş bir husustur. Bu sonuç, intihar olaylarını önlemek için İslam açısından bazı önerileri sunmamıza ve var olan eksiklikleri dile getirmemize imkân sağlamaktadır.

Kâinattaki her şeyi yaratanın Allah olduğu, dünyanın bizler için bir sınanma yurdu olduğu ve çektiğimiz cefaların karşılığını ebedî ahiret yurdunda alacağımız sağlıklı bir şekilde öğretildiği zaman insanların karşılaştıkları sorunlar ve felaketler ne olursa olsun dayanma güçleri zirvede olacaktır. İslam tarihi boyunca intiharların son derece az olmasının temel nedenlerinden biri budur. Bunun yanında insan işlediği bir günah sonrasında intihara yeltenecek olsa bile tövbe kapısının her dem açık olduğunu bilir ve bu eyleminden vazgeçer. Dolayısıyla İslam'ın insanın önünde her zaman açık tuttuğu "ümit kapısı" insanımıza öğretilmelidir.

Kulun yaratıcısıyla irtibatını güçlü tutan temel öge ibadetlerdir. Kul, gündelik ibadetlerini yerine getirerek Rabbini her an yanında hisseder. Dayanacağı ve sığınacağı bir yer vardır. Sıkıştığında duasıyla ona yönelir. Nitekim Rabbiyle irtibatı güçlü olan insanların daha huzurlu ve mutlu oldukları, sorunlar karşısında son derece dirençli durduklarını görürüz. ■

Kurban: Teslimiyet ve Paylaşımın Adı

Sevgili Peygamberimizin Kur'an'dan aldığı ilham ile gerçekleştirdiği paylaşma merkezli sistem âdeta fakir fukara ve garip guraba için kurtuluş vesilesi olmuştur.

Prof. Dr. Ali Erbaş *Eğitim Hizmetleri Genel Müdürü*

“Kulun mabuduna yaklaşmasını sağlayan ibadet” anlamına gelen “kurban”ın şu ya da bu şekilde pek çok dinde mevcut olduğu bilinmektedir. Ancak bu yaklaşma şekli her dinde farklılıklar arz etmektedir. Bir Budist tapınağında Buda'nın heykeli önüne konulmuş yiyecek, içecek ve çiçeklerle Buda'ya yaklaşma amaçlanmakta; eski Roma, Aztek, İnka vb. inançlarda ilahların gazabından korunmak ve onlara yaklaşmak için mahallenin güzel bir kızı derin kuyulara atılarak kurban edilmekte; Yahudilik'te sunaklarda yakmak suretiyle Yahve'ye (tanrı) yaklaşıldığına inanılmakta, Hristiyanlık'ta ise azizlerin heykelleri önünde mum yakmak suretiyle yakınlaşma eylemi gerçekleştirilmektedir.

Örnek verdiğimiz inançların temeli genel olarak Hz. İbrahim'e kadar götürülen kurban düşüncesine dayandırılmakta ise de, oradaki Rabbe teslimiyet anlayışının diğer inançlara çok da yansımadağı, vaktiyle o toplumlara gönderilen peygamberler tarafından yansıtılsa da sonradan tahrife uğrayarak çizgiden saptığı anlaşılmaktadır. Kur'an-ı Kerim'de yer aldığı şekliyle yeniden hatırlamak gerekirse, kıssayı şöyle özetleyebiliriz:

Hız. İbrahim, bir oğlu olursa onu Allah için kurban edeceğini adanmıştı. Gel zaman git zaman bir oğlu olmuş, ancak oğlu olmasına rağmen İbrahim adağını unuttuğu için yerine getirmemişti. Bir gece rüyasında oğlunu kurban ediyor iken görünce adağını hatırladı ve konuyu oğlu İsmail'e açtı. İsmail büyük bir teslimiyet içerisinde babasının adağını yerine getirmesi gerektiğini ifade etti. Bunun üzerine Hz. İbrahim adağını yerine getirmek amacıyla oğlu İsmail'i kesmeye teşebbüs etti. Ancak Yüce Allah kendisinin ve oğlunun teslimiyetine karşılık bir koyunun kurban edilmek suretiyle adağın yerine getirilmiş olacağını Cebail vasıtasıyla Hz. İbrahim'e bildirdi. (bkz. Saffat, 37/102-111.)

Dikkat edilirse kurbanın ilk hikmeti “teslimiyet” gibi çok önemli bir özelliğın bütün Müslümanların ilkelerinden birisi olması gerekliliğine dikkat çekmek idi. Zaten “Müslüman/Müslim” kelimesinin özünde de “teslim olan insan” anlamı vardı. Yani Müslüman bizzatıhi varlığı ile Rabbinin emrettiklerini yapmaya, nehyettiklerinden de uzak durmaya teslim olmuş kimsedir. Hz. İbrahim de göstermiş olduğu teslimiyet ile

Müslüman kimliğini kazanmakta, kendisinden yaklaşık 2500 sene sonra dünyaya gelen torunu Hz. Muhammed'in en büyük mucizesi olan Kur'an'ın "İbrahim ne Yahudi idi ne de Hristiyan. Fakat o hanif bir Müslümandı, müşriklerden de değildi." (Al-i İmran, 3/67) ifadesi ile bu gerçek teyit edilmektedir.

Kurbanın ikinci önemli hikmeti Rasul-i Ekrem Hz. Muhammed (s.a.s.) ile ortaya çıktı. Dikkat edilirse İslam'ın dışında, yaşayan ya da yaşamayan bütün inançlarda hangi vasıtalarla olursa olsun bazen tanrı'ya ya da tanrılara yaklaşma veya tanrının ya da tanrıların gazabından kurtulma maksatlı kurban anlayışı genellikle "korku" merkezlidir. İslam'da ise teslimiyetin ve fedakârlığın yanında Rabbin eşref-i mahlukat olarak yarattığı kuluna faydayı, görüp gözetmeyi merkeze alan bir hikmet öne çıkmaktadır. Yani insan merkezli bir ibadettir kurban. "Rabbim, sen emrettin, ben de emrine teslim oldum ve maddi kaygılara aldırmandan büyük bir fedakârlık ruhuyla sevdiğim malımdan senin için kesiyorum." demek, ancak bu hayvanı sunakta yakarak telef etme şeklinde değil de etini fakir fukara ve garip gurabaya dağıtarak büyük bir hayra vesile olmaktadır. Bu yüzden "insana faydalı olma" merkezli bir ibadettir.

İnsanın yaratıldığı andan itibaren varlıklı ve yoksul insanlar hep olagelmıştır. Toplumlarına gönderilen peygamberler de varlıklı insanların yoksullara yardımcı olmalarını sağlamaya çalışmışlardır, ancak bunların detaylarını bilme imkânımız yoktur. Sevgili Peygamberimizin Kur'an'dan aldığı ilham ile gerçekleştirdiği paylaşma merkezli sistem âdeta fakir fukara ve garip guraba için kurtuluş vesilesi olmuştur. Zekât, sadaka, fitre, karz-ı hasen, vakıf vs. infak ve yardımlar yanında kurban olarak kesilen hayvanın da belli ölçüler çerçevesinde fakirlere dağıtılması, İslam'ın paylaşma dayalı bir medeniyet kurma merkezli bir din olduğunu öne çıkarmıştır.

Sosyal dayanışma ve yardımlaşmanın en önemli örneklerinden birisi olan kurban, asırlardan beri nice açların doymasına, nice

çocukların yüzlerinde güller açmasına vesile olmuştur. Dünyanın yaşadığı gelir dağılımındaki dengesizlik, günümüzde hiçbir dönemde olmadığından daha korkunç bir hâle gelmiştir. 6 milyarı aşkın dünya nüfusunun 1 milyar 200 milyon kadarının günlük geliri 1 doların altındadır. UNESCO'nun verilerine göre her 6 saniyede bir çocuk ve her 4 saniyede bir insan açlıktan ölmektedir. Günde 24 bin, yılda 7 milyon kadar insanın açlıktan öldüğü, bu insanların açlıktan kurtarılması için gerekli olan 24 milyar doları çok görüp, insanları öldürmek için silahlanmaya 1.5 trilyon dolar ödeyebilen bir dünyada, yardımlaşma ve dayanışmanın ne kadar önemli olduğunu her vesile ile vurgulamak gerekir.

Kur'an-ı Kerim 250 kadar ayette infakın, yardımlaşmanın, dayanışmanın ehemmiyetini vurucu ifadelerle ortaya koymaktadır. Allah Teala rızkın gerçek sahibinin kendisi olduğunu ve müminlerin bu rızıktan infak etmelerini gerektiğini pek çok ayetle emretmektedir. Allah Rasulü (s.a.s.) veren elin alan elden üstün olduğunu söylemektedir. Vermesi gerekenler vermediği için, hatta öyle ki, kendisinin olanla yetinmeyip sömürgeci ve gaspçı bir ruhla başkasının önündekilere

el uzatanların hâkim olduğu bir dünyada, bu açların imdadına 14 asır önce nasıl fahri kâinat Efendimiz yetiştirdi ise bugün de onun Müslüman ümmetinin yetişmesi gerekmektedir. Her 4 saniyede açlıktan ölenlere yardım etmeyen varlıklı insanlar arasından, fazla yemekten ve obezite hastalığından yine her 4 saniyede bir insanın ölmesi ne kadar da manidardır. Bu manzara İslam'ın ne denli bir denge dini olduğu hakikatini vurucu bir şekilde ortaya koymaktadır. Olanın olmayana vermesi ilkesi sosyolojik bir temele dayanmaktadır ve İslam'ın toplumsal hayatı önemseyen yönüne ışık tutmaktadır.

İslam her vesileyle nasıl ki insanı kurtarmayı hedefliyorsa, işte kurban ibadeti ile de yine aç insanları doyurmayı, belki bir yıl boyunca midesine et girmeyen kimse-leri sevindirmeyi hedeflemektedir. "Rabbin için namaz kıl ve kurban kes." (Kevser, 108/2.) ayetinin delaletiyle Hz. Peygamber "Kimin hâli vakti yerinde olur da kurban kesmez ise namazgâhımıza yaklaşmasın." (İbn Mace, Edâhi, 2.) buyurarak bütün Müslümanları uyarmaktadır. Böyle bir uyarı ancak vacip olan bir ibadetin terk edilme ihtimali ya da endişesi için yapılır.

Bir Kurban Bayramını daha idrak edecek olmanın heyecanını yaşıyoruz. Yakın çevremizde belki açlık içinde kıvranan insanlar olmayabilir. Somali'de, Nijerya'da, Sudan'da, Suriye'de, Arakan'da velhasıl Afrika ve Asya başta olmak üzere dünyanın pek çok yerinde aç insanlar Kurban Bayramını beklemektedirler. Eskiden ulaşım imkânları bu kadar gelişmiş değildi ve oralara ulaşmamız zordu. Şimdi o kadar ki, internette çeşitli sivil toplum kuruluşlarının ve örneğin Türkiye Diyanet Vakfı'nın web sayfasına girer girmez bir tıklama kadar bize yakın hâle geldi. Artık haberimizin olmaması ve ulaşamama gibi bir mazeret de kalmadı. Sadece bizler, din gönüllüleri olarak ya kendimiz ya da cemaatimiz bir adet versek 140.000 kurban eder. Bu, milyondan fazla insanın sevinmesi demektir. Sevgi medeniyetinin çocuklarına da bu yakışır. Hayır tarlası önümüzde bizi bekliyor, biçelim biçebildiğimiz kadar. Dünyayı ahiretin tarlası hâline getirmek bizim elimizde. "Dünyada verdikleriniz sizin, vermedikleriniz size ait değildir." diyen Peygamberimiz mazlumların, açların yanında yer almaya davet ediyor. Başka ne söyleyelim, mazlumların ve açların hamisi cihan padişahı Kanuni Sultan Süleyman'ın, Allah yolunda harcanmayan dünya malına zerre kadar önem vermediğini anlatan şu beytini kulağımıza küpe yaparak Kurban Bayramını kurbanlarımızla dünya mazlumlarının gerçek bayramı hâline getirelim:

*Sakin aldanma görüp dehrün na'im ü nimetin,
Çün degül bâkî âni bilsen zeval üstündedir.*

(Sakin dünyanın geçici nimet ve bolluğunu görüp de aldanma. Çünkü dünyada hiçbir şey bâkî değildir, her şey yok olup gidecektir.)

*Gönlüm olmaz giymeğe zer-baft ü dibâ vü harîr,
Fahrûm oldur ki diyeler bana şâl üstündedir.*

(Altın sırmalı, ipekli ve işlemeli giymeye gönlüm razı değildir. Benim hakkımda "üstünde şaldan başka bir şey yoktu" demeleri övüncümdür.) (İskender Pala, Muhteşem Şair Muhibbi, İstanbul 2011, s. 70-71.) ■

Kadın ve Çocuğun Cami Cemaatine Katılımı

Kadının hayatın içine daha çok girdiği, çocukların ailenin gündem merkezi olduğu günümüzde, kadınların ve çocukların daha çok camilerde varlık göstermesi zamanın ruhuna da uygundur.

Dr. Zekiye Demir *Diyanet İşleri Uzmanı*

Geleneksel yapı içinde, cami denildiğinde akıllara faaliyet olarak ibadet, bu ibadeti ifa edenler olarak da doğrudan erkekler gelir. Cami ile cemaat arasında kendini baskın bir biçimde belli eden bu ilişki ağında, kadın ve çocuk, ne caminin mimarisi ne de işlevselliği yönünden pek hesaba katılmaz.

Aile denince, kadın ve erkeklerle birlikte çocuk ve bu çekirdeği oluşturan diğer bireyler gelir akıllara. Aile denince sağlıklı toplum ve nesillerin üretildiği bir kurum, hayata dair her türlü kodların yüklendiği, yükleyenleri ve yükleyicileri olan bireyler akla gelir. Ailede hayata dair değerler üretilirken, yüklenen kodlar içinde cami ne kadar yer almakta? Bu soruya hemen ve olumlu bir cevap verebilmek keşke mümkün olabilse.

Genelde cami ve insan ilişkisi, özelde ise cami, kadın ve çocuk ilişkisi İslam medeni-

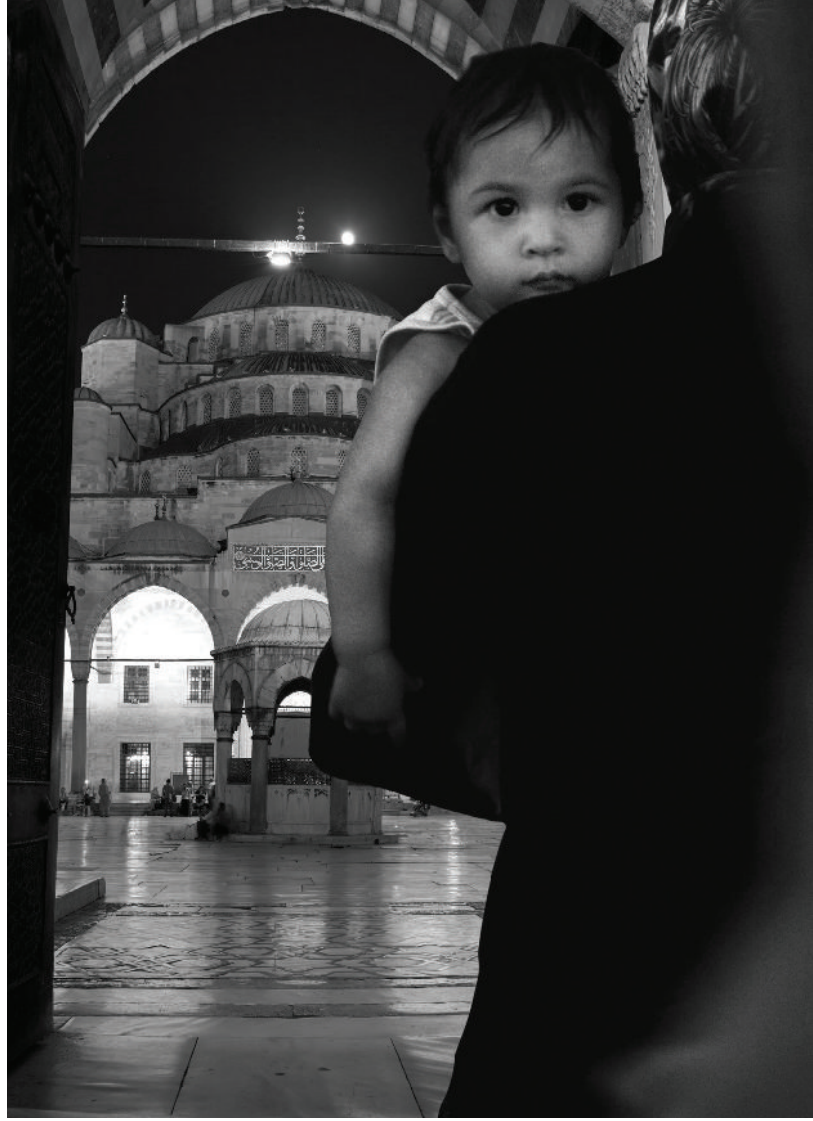
yetinde kan kaybeden güzel davranış kalıplarından birisidir. Bu kan kaybını, bugünkü cami-cemaat ilişkisine bakıldığında çıplak gözle bile görmek mümkün.

Hız. Peygamber döneminde cami hayatın merkezindeydi ve camideki bütün faaliyet önemliydi ama en önemli faaliyetlerden birisi eğitimdi. Çünkü yeni bir toplum inşa ediliyordu. Cahilî ve putperest bir dönemden, İslami ve medeni bir döneme geçiliyordu. Yeme-içme alışkanlığından aile ilişkilerine ve ibadetlere varıncaya kadar birçok yerleşik alışkanlık değişecek yeni davranış kalıpları edinilecekti. Bu nedenle toplumun tüm fertlerini eğitmek gerekiyordu. Diğer bir deyişle toplum ve aileyi oluşturan çocuk, genç, yetişkin, yaşlı, kadın, erkek tüm bireyler camideki faaliyetlerin ve eğitimin hedef kitleliydi.

Şimdi şu soru sorulabilir: “O zaman yeni bir toplum inşa ediliyordu. Şimdi buna ihtiyaç var mı?” Evet, yeni bir toplum oluşturuldu ama o toplumdaki güzel hasletlerin birçoğu bugüne kadar sürdürülemedi. Bir şeyi yapmak kadar korumak, sürdürmek de önemli. Hatta zaman zaman yıpranan, eskiyen, hasar gören bölümleri tamir etmek, çağa ve ihtiyaca göre yenilemek de gerekli. Belki de her dönem “yeniden kurmak” gerekli.

Hız. Peygamber dönemindeki cami-cemaat tablosunda erkekle birlikte kadın, çocuk, genç, yaşlı yani ailenin tüm bireylerine yönelik güzel örnekler kaynaklarda yerini alıyor. Bu örneklerin kadına yansıyan yönüne bakıldığında; Hız. Peygamber döneminde cami-cemaat ilişkisi çerçevesinde kadın, hayatın içinde aktif olarak yer almıştır. Kadınlar da aynen erkekler gibi camiye devam edip vakit, cuma ve bayram namazlarına katılmışlar, Hız. Peygamber’in hutbe ve vaazlarını dinlemişlerdir. (Buhari, Salât 2, İdeyn 7; İbn Sa’d, 1968, VIII, 491.) Hatta kadınların camiye gelmelerine engel olmamaları konusunda erkekler uyarılmıştır. (Buhari, Ezan, 162.) Camiye giriş çıkışta ve oturma düzeninde kadınlar gözetilmiş, onlara camide özel günler tahsis edilmiştir. (Buhari, Ezan 152, 154; Buhari, İlim 15, 35) Camideki ibadetin süresi bile cemaatteki anne-çocuk, yaşlı genç düşünülerek ayarlanmış, (Tirmizi, Salât, 267) bu durumu gözetmeyenler uyarılmıştır. (Buhari, İlim, 28.) O dönemde camiye giden ve dini öğrenen kadın, kınanmak yerine övülmüştür. (İbn Hanbel, VI, 148.)

Kız ya da erkek çocuklar da, Hız. Peygamber döneminde anne ve babalarıyla birlikte caminin yolunu tutmuş ve mabedin müteimmim cüzü sayılmıştır. O günün çocukları da bugünün çocukları gibi koşup oynayan düşüp ağlayan çocuklardır. Ama ne Hız. Peygamber ne de ashabı onları azarlamamıştır. (Ebu Davud, Salât, 112.) Çocuklar azarlanmadıkları gibi namaz esnasında büyüklerin sırtları-

na çıkmış, kucaklarına alınmış; sevgiyle dolu bu yaklaşım da onları biraz daha büyüdüklerinde vakit namazlarında bir saf oluşturacak çoğunluğa erdirmişti. (Ebu Davud, Salât, 96.)

Hız. Peygamber dönemindeki kadın-çocuk ve aile bireylerinin oluşturduğu bu tabloya, günümüzde cami-cemaat ilişkisi bağlamında birçok yeni örnek eklenebilir. Ancak bu örnekleri okuyup takdir etmenin yanında, ne kadarı bugünün dünyasına aktarılabilir? Cami; kadının, çocuğun kısacası ailenin

hayatına ne kadar nüfuz ettirilebilir? Cami, camiye karşı var olan zihinsel yapı ne kadar yenilenerek ihtiyaca uygun hâle getirilebilir ve hayata katılabilir ya da hayatın içinde olağanlaşabilir? Kısacası, ideal anlamda bugünün camisi hayatın içine nasıl oturtulabilir?

Bugüne gelindiğinde, cami faaliyetlerinde sadece kadınlar açısından değil, erkekler açısından da bir daralma söz konusudur. Bu, bir yönüyle modernleşmenin olağan bir sonucu olarak görülebilir. Modernleşme ile beraber hayatımıza birçok yeni kurum girdi ve mevcut kurumların bazılarının işlevinde değişimler, genişlemeler veya daralmalar meydana geldi. İnsanların bir araya gelebileceği, toplanabileceği birçok yeni ortam ortaya çıktı. Ancak bu durum, ihtişamlı camileri yapıp yapıp; oralarda bazen sadece cuma namazı bazen de sadece vakit namazı kılınmasını sonra da kapılarının kilitlenmesini haklılaştırabilir mi? Tekrar aynı soruya dönülecek olursa, camiler hayatın içinde nasıl daha aktif hâle getirilebilir?

Bu soruya üç boyuttan cevap verilebilir.

1. Cami görevlileri: Görevliler camilere gelecek bireylere Peygamber dönemindeki bir ruh hâli ile yaklaşacak, camideki görevlerini büyükleri de küçükleri de, kadınları da erkekleri de hesaba katarak yapacak.

2. Cami cemaati: Camide bulunan cemaat birbirine saygılı olacak. Bugünün küçükleri istenmediğinde yarın büyüklerin camide bulunamayabileceği hesaba katılarak çocukların davranışlarına anlayış gösterecek.

Çocuklar için en iyi öğrenme yolu olan görerek, eğlenerek, uygulayarak öğrenme yöntemi kullanılmadık; camiye hayatın içine sindirme öğretilirken. Anne babalar; kurs için, spor için çocuklarına yaptıkları programlara bir yenisini daha ekleyebilir. Bu da cami ziyaretleridir. En yakınından başlayarak haftada bir gün bulundukları bölgenin

bir camisine vakit namazı kılmaya götürebilirler. Bu bir müddet sonra tekrara dönüşebilir. Ancak bu tekrarın güzel getirileri olabilir. Mesela çocukların dersane, okul ve spor arkadaşları gibi bir müddet sonra da cami arkadaşları olacaktır. Bir şekilde cami arkadaşlığını özendirmeliyiz. Ayrıca cemaatin kadın kısmı da düşünülmeli, camilerin kadınlar tarafından da rahat biçimde kullanılması için gerekli düzenlemeler yapılmalıdır.

3. Cami mekânı: Camiler ailece gidilebilecek mekânlar olmalı, tuvaletler temiz, abdest alma yerleri ailece gelmeye uygun olmalı. Ayrıca her cami avlusunun bir köşesinde birkaç salıncak, gölgelik yerlerde birkaç bank olması da, camileri ailece gelmeye daha elverişli kılar.

Camiler herkesin giremediği steril ortamlar değil, temiz ancak herkese kucak açan mekânlar olmalı. Camiler, tek tek bireylerin huzuru kalple ziyaret edeceği mekânlar yanında, küçük gruplar hâlinde bir araya gelen ve aralarında belirli zaman dilimlerinde tefsir, hadis veya diğer dinî kitapları okuyan bireylere de açık olmalı. Bu özendirilmeli. Din görevlisi imam veya müezzin "Toplantınızı camimizde yapın." diyebilmeli. Camiler daha çok sivilleştirilmelidir, hayatın daha çok içinde yer alabilmesi için.

Başta da söylendiği gibi, cami deyince akla önce erkekler, sonra çocuklar ve kadınlar gelir. Bu, aslında modern öncesi dönemin bir mirasıdır. Kadının hayatın içine daha çok girdiği, çocukların ailenin gündem merkezi olduğu günümüzde, kadınların ve çocukların daha çok camilerde varlık göstermesi zamanın ruhuna da uygundur.

Son dönemlerde cami faaliyetlerinde yenden bir canlanma görülüyor. Umarız bu kadınlara, çocuklara da yansır; aileler cümle cemaat camilerle buluşur. Yüce Allah, camileri cemaatsiz, cemaatleri de kadınsız ve çocuksuz bırakmasın. ■

Yabancı Bir Ülkede Aile Olmak

Her şeyden önce sağlam bir itikada sahip anne ve babanın eğitiminde yetişen nesiller kendi değerlerini kaybetmeden içerisinde yaşadığı, kendi inanç değerlerine yabancı bir kültürün hâkimiyetine girmeden, olumlu yanlarını da benimseyerek birlikte yaşama idealini gerçekleştireceğinden hiç şüphe yoktur.

Cevdet Keskin *Hollanda Diyanet Vakfı Genel Koordinatörü*

Aile, toplumların temelini oluşturan ve sağlam nesillerin garantisi için gerekli olan bir kurumdur. Bunun içindir ki, kültür ve inanç bakımından farklılıklar arz etse de, genelde ülkelerin yasalarıyla oluşturup koruma altına aldıkları bir kurum olarak karşımıza çıkmaktadır.

Yüce dinimiz İslam, aile kurumuna büyük önem atfetmiş, onu cahiliye döneminin uygulamalarından uzaklaştırarak sağlıklı bir yapıya kavuşturmuştur. Dinimiz, aileyi oluşturan evliliği mubah kılmış, ona zarar veren evlilik dışı ilişkileri yasaklamıştır. Yüce kitabımız Kur'an-ı Kerim, insanları evliliğe teşvik ederek aile kurumunun oluşmasının önemi-ne işaret etmiştir. "İçinizdeki bekârları, kölelerinizden ve cariyelerinizden durumu iyi olanları evlendirin. Eğer yoksul iseler, Allah onları lütfu ile zenginleştirir. Allah lütfu bol olandır, bilendir." (Nur: 24/32.)

Efendimiz (s.a.s.) ise, evlenip aile kurmayı ve çoğalmayı teşvik ederken kişinin aile-

si üzerinde sorumluluk sahibi olduğunu, çocuklara bırakılacak en güzel mirasın iyi bir eğitim olacağını ifade etmiştir. Yine İslam'a göre aile ve onu oluşturan bireyler; eş, çocuk, anne ve baba, mümin için birer imtihan vesilesi olarak kabul edilmekte ve bu noktada sorumluluk en üst seviyede babaya verilmektedir. Aile reisi olarak onları ateşten korur gibi tehlikelerden uzaklaştırmak, ahireti kazanmak üzere bir imtihan vesile olarak görmek ve ona göre davranmak gibi sorumlulukları üstlenen baba ve anne, çocuklar için de kendilerine öf bile denmeyecek, cennete gitmek için onların rızasına ihtiyaç duyulacak derecede bir değere sahip olmaktadır. Aileyi oluşturan fertlerin birbirine karşı dinî sorumluluk ve derecelerini belirleyen yüce dinimiz İslam, bu bağlamda aileye ne kadar önem verdiğini de ortaya koymaktadır.

Böylesine önemli olan bir kurum, yabancı bir kültür içerisindeki hassasiyetleriyle

beraber kendi hayatını nasıl devam ettirecektir? Havasıyla, suyuyla, güneşiyle, yetiştirdiği ortamdan alınarak başka bir ortama dikilen bir bitki düşünün; havası değişik, suyu alıştığı bollukta değil, güneşi çok sönük veya hiç yok. Bu bitki yeni ortamda nasıl yaşayabilir? Hangi değişime uğrayarak hayatiniyetini sağlayabilir? Bu sorulara, evinde çiçek yetiştiren herkes kolaylıkla bir cevap verecektir.

Aynen bitki misalinde olduğu gibi yabancı bir kültürde aile olmak, aileyi İslami hassasiyetleriyle korumak ve yaşatmak bir hayli zordur. Aileyi daha oluşturma aşamasında bile, yaratılış kurallarını altüst eden, farklı anlayışların etkisinden nasıl kurtarabiliriz? İnançları, yaşantıları ve hepsinden önemlisi toplumda genelgeçer olan değer yargıları farklı bir toplumda yetişen nesillerimiz için, İslam toplumunun çekirdeği sayılan aile kurumunu kurmak, korumak ve İslam'ın prensiplerine göre yaşatmak oldukça zordur.

Yarım asırdır Avrupa'da, Batı kültürüyle yaşayan Müslüman göçmenler başlangıçta ailelerini yanında getirmemiş ancak daha sonra ailesiz yaşamının zorluklarını idrak ederek eş ve çocuklarını da yanlarına almaya başlamışlardır. Bugün Avrupa'da dördüncü nesle kadar ulaşan Müslüman göçmen aileler, Batı kültürüyle İslam kültürünün tabii olarak geliştirdiği sosyolojik sentez sonucu ortaya çıkan bir yapıya sahiptir. Genelde baba ve evlenmemiş çocuklardan oluşan, iki nesil bir arada yaşayan, her kültürde mevcut kuşak çatışmasına ilave olarak yabancı bir kültür ortamında var olmaya çalışan Müslüman göçmen aile bireyleri arasında, bir de farklı kültür çatışması yaşanmaktadır. Bu çatışma neticesinde baskın çıkan, genel olarak içinde yaşanan toplumun kültürü olmakta veya zorunlu uzlaştırılmış bir görüntü ortaya çıkmaktadır.

Yabancı bir ülkede yaşayan Müslüman bir aile, kanaatimizce iki bakımdan olumsuz etki altındadır.

Düşünsel etki

Sosyolojik bir kural gereği, zamanla yaşadığınız gibi inanmaya başlarsınız. Farklı bir kültür farklı bir fikrin varlığını ortaya koyar. Batı toplumlarında farklı fikirlerin birbirine saygısı ve iletişimi daha düzgündür. Bu açıdan bakıldığında, genel olarak ve aile içerisinde bu etkinin olumlu olabileceği kanaati taşımaktayım. Toplumun daha liberal, baskıdan daha uzak, farklı fikirlerle tahammül eden ve bu fikirlerin düzenli iletişimini sağlayan bir yapıda olması, Müslüman aileler açısından birtakım olumlu katkılar sağlayabilmektedir. Bu, madalyonun bir yüzüdür. Diğer yüzüne baktığımızda, düşüncedeki etki inancı da zamanla etkiler ve kişiler bu etkileşimin bir neticesi olarak kendi inancına ters bazı inanışlar edinmeye başlar. Bugün Avrupa'da yaşayan Müslüman nesiller, helal ve haram kavramından itikat ve inanç esaslarına kadar birçok konuda etki altındadırlar.

Yaşamsal etki

Farklı kültürlerde yaşamak, o kültürün hem kendi inancımızla uyuşan hem de uyuşmayan bazı yaşam tarzlarını bize empoze etmektedir. Uyuşmayan tarzlar, kendi kültürümüzle entegre edildiğinde ise, ayrı bir model ortaya çıkmaktadır. Yemek kültüründen tutun, giyinme, konuşma, misafir kabul etme gibi birçok konuda, çoğunlukla tek yönlü bir etkileşim söz konusudur.

Bunun en çarpıcı örneği, Müslüman göçmen bayanların giyim tarzıdır. Özellikle üçüncü nesilden itibaren göçmen bayanlar bir taraftan tesettüre uymak, diğer taraftan yaşadıkları çevrenin etkisiyle ilginç bir giyim tarzıyla ortaya çıkmaktadırlar. Geldiği kültürün evde baskın olduğu mütedeyyin ailelerin kızlarının giyim tarzı, inancından taviz vermek istemeyen ancak bulunduğu çevrenin etkisiyle bunu ayrı bir şekilde

ortaya koyan bir giyim tarzına dönüşmüştür. Yine, çocuklarına doğum günü kutlaması yapmayan bir aile, okul tarafından organize edilen doğum günü kutlamasına çocuğunun katılmasına engel olamamaktadır.

Çok daha önemli bir sorun ise, terbiye metodu olarak kültürden kaynaklanan fiziksel cezalandırmanın en hafifi bile aileyi parçalayacak derecede büyük bir suç sayılmakta ve çocuklar kendileri istemediği hâlde ailelerin elinden alınabilmektedir. Araştırmalara göre Hollanda'da ailelerinden alınan çocuk sayısı yıllık 1500 civarındadır. Bunun 350'si Müslüman çocuklarıdır. Yine araştırmalara göre bu çocuklar, Müslüman olmayan hatta aile denmeyecek ancak kanunen eş sayılan İslam'ın yasakladığı hayat tarzlarını benimseyen şahıs ve kurumlara dahi verilmektedir. Yine araştırmalara göre, Hollanda'da kayıtlı Müslüman koruyucu aile sayısı sadece 16'dır. Yine başka bir sosyal sorun ki, bu sorun da kanaatimize göre içinde yaşadığımız farklı kültürden olumsuz etkileşimin bir sonucudur. Araştırmalara göre Hollanda'da Müslümanların boşanma oranı yüzde kırklar seviyesindedir. İslam'a göre gayrimeşru sayılan beraberlikler, Hollanda kanunlarına göre meşru sayılmakta ve maalesef gün geçtikçe Müslüman göçmen aileler bunu kabullenebilmektedir. Hollanda'da boşanmanın Türkiye'ye göre daha kolay olması, boşanmalardaki oranı yükseltmektedir. Hollanda kanunlarına göre boşanan gençler, Türkiye'deki boşanma prosedürünü beklemeden başka biriyle evlenmekte, bu durumda Türkiye'de başkasıyla evli gözükürken Hollanda'da gayriresmi olarak başka biriyle evli gözükmektedir. Maalesef bu evlilikler imam nikâhıyla yapılmaktadır. Yani bir imam, Hollanda'da boşanan ancak Türkiye'de resmen evli olan bir kadının başka biriyle evli olan bir erkekle nikâhını kıyabilmektedir. Bütün bu istenmeyen durumlar, Avrupa'da ideal bir Müslüman aile olmanın önündeki olumsuz örneklerdir.

Sonuç olarak, yabancı bir ülkede ideal bir Müslüman aile olmak mümkün olmakla birlikte zordur. Her şeyden önce sağlam bir itikada sahip anne ve babanın eğitiminde yetişen nesiller kendi değerlerini kaybetmeden içerisinde yaşadığı, kendi inanç değerlerine yabancı bir kültürün hâkimiyetine girmeden, olumlu yanlarını da benimseyerek birlikte yaşama idealini gerçekleştireceğinden hiç şüphe yoktur. Ancak sağlam temellere dayanmayan her aile, bu baskın kültürden etkilenecek ve asimile olup gidecektir. Bugün yaşadığımız Batı Avrupa'da her iki tipte Müslüman ailelere rastlanmaktadır. Ama ikincisi yani, asimile olup sadece ismi Türk veya Müslüman ismi kalmış, her türlü inanç ve yaşam tarzı bakımından Hollandalı bir aileden farksız olan ailelerinin sayısı maalesef oldukça fazladır. Bu oranın diğer Müslüman göçmenlerde daha fazla olduğu araştırmacılar tarafından ifade edilmektedir.

Yabancı bir kültürde yaşamak zorunda olan ailelere Yüce Allah'ın Kur'an-ı Kerim'de tavsiye ettiği bir duayı hatırlatarak sözlerime son veriyorum. "Onlar: Rabbimiz! Bize eşlerimizden ve çocuklarımızdan gözümüzün aydınlığı olacak insanlar ihsan et ve bizi, Allah'a karşı gelmekten sakınanlara önder yap, derler." (Furkan, 25/74.) ■

Bir Ayet Bir Vorum

Din Adamları da Dünýevileşirse...

Prof. Dr. İbrahim Hilmi Karslı *Din İşleri Yüksek Kurulu Üyesi*

ihkarsli@diyanet.gov.tr

“Onlara, kendisine ayetlerimiz hakkında ilim nasip ettiğimiz kimsenin de kıssasını anlat. Evet, o adam bu ilme rağmen o ayetlerin çerçevesinden sıyrıldı, şeytan da onu peşine taktı, derken azgınlardan biri olup çıktı. Eğer dileseydik, onu o ayetler sayesinde yüksek bir mertebeye çıkarırdık, lakin o, dünyaya saplandı ve nefsinin esiri oldu.

(Araf, 7/175-176.)

Kur'an, ilk sayfalarından itibaren Yahudilik tarihine önemli bir yer verir. Muhtemelen bu tertibin hikmetlerinden biri şudur: Yahudiler, bilindiği gibi kendilerine vahiy gelen bir topluluktur. Ancak onlar, ilahî emirlere gereken sadakati göstermediler; günaha ve isyana daldılar. Müslümanların da, onlara benzer dinî bir yozlaşma yaşamaları muhtemeldir. İşte bu sebeple daha ilk cüzden itibaren Müslümanlar, bu tür sapmalar konusunda uyarılırlar. Bu anlamda Yahudi tarihi, bizim için âdeta bir ibret sahnesidir.

Gerçekten de bugün Müslümanların gidişatına baktığımızda, müşriklerden ziyade tarihsel Yahudiliğin bulaştığı birçok sapmaya benzer bir durumla karşı karşıya olduğumuzu görürüz. İlahî kelam konusundaki cehalet (Bakara, 2/78.), dünya malına olan aşırı bağlılık, haram mal yemek (Nisa, 4/161.), hizip çatışmaları (Bakara, 2/84-85.), din konusundaki samimiyetsizlik (Bakara, 2/44.), kalplerin katılması (Bakara, 2/74), bunlardan sadece bazılarıdır. Eğer biz bunları anlamadan Kur'an'ı okumaya devam edersek veya bunlardan gereken dersi çıkarmazsak, aynı hataları bizim de tekrarlamamız mukadderdir. Ne yazık ki, bugün böyle bir durumu yaşamıyor muyuz?

Kur'an'ın tespitleriyle Yahudiler, bir taraftan cennet mükâfatının yalnızca kendilerine ait olduğunu iddia eder; diğer taraftan da köşe bucak ölümden kaçarlardı. (Bakara, 2/94; Cuma, 62/8.) Anlaşılan o ki, bu çelişkilerinin arkasında yatan esas sebep, dünyaya karşı olan düşkünlükleridir. Hatta onlar, ahireti inkâr eden müşriklerden daha aşırı bir şekilde dünya hayatına bağlıdırlar. (Bakara, 2/96.) Peki, bugün Müslümanların büyük bir kısmı, ahireti unutup ebedî yaşayacakmışçasına bir dünýevileşme hastalığına yakalanmadı mı?

Kur'an, Yahudilikte din adamlarının da bu dünýevileşme girdabına kapıldıkları uyarısını yapar bizlere. Manevî değerleri öncelemesi gereken bu kişiler de dünya metanın peşine düşüyor; şahsi çıkarı esas alıyorlardı. Dolayısıyla fayda sağladığı müddetçe bir faaliyetle ilgileniyor; ancak zararlarına dokunduğu takdirde ona karşı mücadele bayrağını açıyorlardı. Çünkü amaçları hak ve adalet ilkelerinin yücelmesi değil, şahsi menfaat ve hesaplarının gerçekleşmesiydi. Böylece hak ve hakikat uğrunda birbirine kenetlenmesi gereken insanlar, kişisel kapris ve heveslerin oyuncağı hâline gelmişlerdi.

Kur'an, onların bu hâlini şöyle tasvir eder: “Onlardan sonra

bir nesil geldi ki bunlar kitaba (Tevrat'a) vâris oldular; şu basit dünyanın geçici menfaatini esas alıp "Nasılsa affa nail oluruz!" düşüncesiyle hareket ettiler. Kendilerine, ona benzer bir menfaat daha gelse onu da kapışırıldılar." (Araf. 7/169)

Araf suresinin 175 ve 176. ayetlerinde de, ilim sahibi bu kimselerin sonralarının ne hâle geldikleri etkileyici bir dille şöyle anlatılır: "Onlara, kendisine ayetlerimiz hakkında ilim nasip ettiğimiz kimsenin de kıssasını anlat: Evet, o adam bu ilme rağmen o ayetlerin çerçevesinden sıyrıldı, şeytan da onu peşine taktı, derken azgınlardan biri olup çıktı. Eğer dileseydik, onu o ayetler sayesinde yüksek bir mertebeye çıkarırdık, lakin o, dünyaya saplandı ve nefsinin esiri oldu."

Dünyevileşme hastalığından, din adamları da nasibini almıştı. Çünkü hastalık Yahudi toplumunun bünyesini sarmıştı. Bütün mesele mal-mülk, servet-şöhret sahibi olmak, nüfuz alanını genişletmekti. Böylece dünyanın şatafatı din adamlarının da hayallerini süsler olmuştu; hayatın çekiciliği onları da büyülemişti. Onlar da, dünyanın zevk ve sefasını sürmenin, hayatın tadını çıkarmanın cazibesine kapılmışlardı. Makam sevdası, insanlar tarafından gereğinden fazla övülmek onları da sarhoş etmişti. İkiyüzlülük ve gösteriş, âdeta karakterleri hâline gelmişti.

Aslında yücelmenin ve yükselmenin yolu, Allah (c.c.)'ın gönderdiği ayetlerin yaşanma-

sında idi. Ancak din adamları bunu yanlış yerlerde aradılar, izzet ve onurun dünya mal ve metainda olduğunu zannettiler. Onun peşine düştüler. Yüce Yaratıcı'nın kendilerine açmış olduğu ilim ve irfan yolunun kıymetini bilemediler. Bu yolun, kendilerini gerçek saadete götüreceğini idrak edemediler. Dünya menfaatini tercih edip Allah (c.c.)'ın hoşnutluğunu göz ardı ettiler.

Üstelik din adamları, affedilmez bir cürüm daha işliyorlardı. O da, işgal ettikleri kutsal makam ve mevkileri, kendi kaprislerini tatmin etmek için kullanmaları idi. Zaten şöhret, servet sevdasına kapılanlardan başka ne beklenebilirdi ki? Kutsal ve yüce değerler de, basamak olarak kullanılamaz mıydı?

Peygamberlerin, Yahudi din adamlarına yönelttiği acı eleştiriler meşhurdur. Onların ne denli dünya zevk ve sefasına kapıldıklarını anlatan şu ifadeler, bu açıdan dikkat çekicidir: "Kudüs'te sere serpe yaşayanlara vay, vay o fildişi yataklar üzerinde yatanlara, sürüden kuzular ve ahırdan buzağılar alıp yiyelemlere, santur sesiyle boş türküler söyleyenlere ve Davud imiş gibi kendileri için müzik aletleri icat edenlere. Taslarla şarap içip güzel koku sürünenlere vay..." (Amos, 6/4-6.) Bu ifadeler, din adamlarının nasıl da esas davalarını bir tarafa bıraktıklarını, nefsanî heves ve arzularının peşine nasıl da düştüklerini gayet güzel tasvir etmektedir.

Onların amacı, insanları tevhit, barış, adalet ve güzelliğe taşı-

mak değildi. Dolayısıyla "Yüce değerlere sahip çıkmak" temeniden, kuru laftan öteye geçmiyordu. Bunlar, sadece sohbetlerin, konuşmaların dolgu maddesi idi. Gerçekte kimsenin heyecanı ve harekete geçecek mecali dahi kalmamıştı. Herkes, bir başkasının ayağa kalkmasını beklemekteydi. Çünkü dinin yaşanması ve yaşatılması uğrunda şevk ve arzu neredeyse tükenmişti. Dolayısıyla dini insanlara tebliğ etme, maddi ve manevi çıkarlar kadar onları ilgilendirmiyordu. Nitekim onların bu durumu Kur'an'da şu şekilde dile getirilir: "Rabbânîlerin ve hahamların, insanları günah söz söylemek ve haram yemekten sakındırmaları gerekmez miydi? Yaptıkları şey ne kötüdür?" (Maide, 5/63)

Yine Hz. İsa'nın şu ifadeleri, onların dıştan gösterişli, konuştuğunda dinlenen ancak içten tam bir manevi tükeniş içerisinde olduklarının etkileyici bir tasviridir: "Vay hâlinize ey din bilginleri ve Ferisiler, ikiyüzlüler! Siz dıştan güzel görünen, ama içi ölü kemikleri ve her türlü pislikle dolu badanalı mezarlara benzersiniz. Dıştan insanlara doğru görünüyorsunuz, ama içte iki yüzlülük ve kötülükle dolusunuz." (Matta, 23/27-28).

Sonuçta onların dünyaya olan tamahları, duygu ve duyarlılıklarını köreltmiş, ruhi ve ahlaki zenginliklerini felce uğratmıştı. Nitekim bir başka ayet vesilesiyle, onların bilgili olduklarından, ancak bu bilgiden manevi ve ahlaki hayatlarında istifade edemediklerinden söz edilir.

(Cuma, 62/5) ■

Enes bin Malik'ten
nakledildiğine göre
Hz. Peygamber (s.a.s.)
şöyle buyurmuştur:
"Dua, kulluğun özüdür."
(Tirmizi, Deavât, I.)

Bir Hadis Bir Yorum

Kulluğun Özü: Dua

Elif Erdem *Diyanet İşleri Uzmanı*

Çağırarak, seslenmek, yardım istemek anlamına gelen dua, en yalın hâliyle, kulun en yüce varlık karşısında kendi âcizliğini itiraf etmesi, O'na her hâliyle muhtaç olduğunu beyan etmesidir. Kendisini her an gören ve gözetken, işiten, hiçbir şeye muhtaç olmayıp her şeyin maliki olan bir yaratıcıya seslenmesi, O'nu her daim yanında bulacağını bilmesidir. Karşılaştığı sorunların üstesinden ancak O'nun yardımıyla geleceğinin ve beklentilerini ancak O'nun karşılayabileceğinin farkında olmasıdır. Dolayısıyla dua, kulun yalnızca Rabbine "kul" olduğunun bilincinde yaşadığının bir göstergesi. Allah'a olan iman ve teslimiyetin, tevekkül ve samimiyyetin ifadesidir. Rasulüllah'ın veciz ifadesiyle "Dua, kulluğun özüdür." Rabbine kulluk etmek için yaratılan insan (Zariyat, 51/56), kulluğunu gerçekleştirdiği ölçüde O'nun katında değer kazanır. İşte bu yüzden Yüce Allah, şöyle buyurur: "(Ey Muhammed!) De ki: Duanız olmasa, Rabbim size ne diye değer versin!" (Furkan, 25/77.)

Kulluğun özüdür dua. Belki de bu yüzden Rabbimiz, kulları için hayat rehberi olarak gön-

derdiği ilahî kelimasını duayla başlatır: "Rahman, Rahim Allah'ın ismiyle (başlarım). Hamd, âlemlerin Rabbi, Rahman, Rahim, hesap ve ceza gününün (ahiret gününün) maliki Allah'a mahsustur. (Allahım!) Yalnız sana ibadet eder ve yalnız senden yardım dileriz. Bizi doğru yola, kendilerine nimet verdiklerinin yoluna ilet; gazaba uğrayanlarınkine ve sapıklarınkine değil." (Fatiha, 1/1-7.) Bu sözlerle kendisine yapılacak duanın nasıl olması gerektiğini öğretir âdeta biz kullarına. Dualarımıza kendisini hamd ile tesbih ederek başlamayı salık verir. Yalnızca O'na kulluk etmemiz ve hayatımızı hidayet üzere sürdürmemiz için yine kendisine başvurmamızı ister. Ardından âlemlerin Rabbi olan Yüce Yaratan: "Kullarım, beni senden sorarlarsa (bilsinler ki), gerçekten ben (onlara çok) yakınım. Bana dua edince, dua edenin duasına cevap veririm. O hâlde, doğru yolu bulmaları için benim davetime uysunlar, bana iman etsinler." (Bakara, 2/186.) diyerek kaldırır mesafeleri aradan. Duanın kullarıyla arasında yakınlaşma vesilesi, aracısız bir iletişim vasıtası olduğunu haber verir.

Şeytanın hileleriyle günaha sürüklenen Hz. Âdem ile Hz. Havva bağışlanma dileklerini bu yolla iletmışlerdir Rahman'a. (Araf, 7/23.) Hz. İbrahim, kendisiyle birlikte neslinin de itaatkâr kullar olmaları için sarılmıştır duaya. (İbrahim, 14/40.) Hz. Nuh, kavminden çektiği sıkıntıları duayla arz etmiş; hastalığa düşer olan Hz. Eyüp rahmet-i ilahîye duayla sığınmıştır. Halkının eziyetlerine dayanamayan Hz. Yunus, onları terk edip bir balığın karnına düştüğünde pişmanlığını duayla dile getirmiştir şu sözlerle: "Senden başka hiçbir ilah yoktur. Seni eksikliklerden uzak tutarım. Ben gerçekten (nefsine) zulmedenlerden oldum." Hz. Zekeriya'nın evlat arzusu, Hz. Süleyman'ın eşsiz bir hükümlanlık tutkusu duayla iletilmiştir en Yüce Makam'a. (bkz. Enbiya, 21/76-90; Sad, 38/35.) Bütün bunları ve daha nicelerini bize hatırlatan Allah Teala, kendisine açılan elleri geri çevirmediğini, bu duaları kabul ederek her bir peygamberi dileğine ulaştırdığını anlatır. Böylece, "Dua edenin duasına karşılık veririm." sözünü nasıl gerçekleştirdiğinin canlı örneklerini gözlerimizin önüne serer. Ve doğrudan bizlere seslenir: "Bana dua edin, duanıza cevap vereyim." (Mümin, 40/60) İnsanlığa rehber olarak gönderilen

peygamberlerin yolundan giderek duayla çalmamızı ister kapısını Rabbimiz. Kendisine inanmamızı ve O'nunla olan ilişkimizi duayla canlı tutmamızı bekler. Dua çağrısını sık sık tekrarlamakla kalmaz, nasıl dua edeceğimizi de beyan eder: "En güzel isimler Allah'ındır. O'na o güzel isimleriyle dua edin." (Araf, 7/180.) Dinde ihlaslı ve samimi kişiler olarak (Mümin, 40/65.), yalvara yalvara, için için dua etmeyi; azabından korkup rahmetini umarak O'na iltica etmeyi öğütleyerek (Araf, 7/55-56.) duanın adabını da tarif eder bizlere. Dahası "De ki" diye başlayan ayetleriyle bizlere doğrudan birtakım özlü dualar ezberletir ve Yüce Kitabını işte bu güzel dua örnekleriyle bitirir. (bkz. Felak ve Nas sureleri.)

İnsanı yeryüzünde başıboş bırakmayacağını bildiren sonsuz güç ve hükümlanlık sahibi Rabbimizin kullarına açtığı bir kapıdır dua. Rabbinin davetine uyup bu kapıdan ayrılmayan kul, O'nunla doğrudan muhatap olmak ve rızasını kazanmakla daha da değerlenirken bu daveti reddedip kendisini müstağni görerek kibirlenen, bu nedenle Rabbine boyun eğmeyen kul ise değersizleşerek azaba layık görülür. (Mümin, 40/60.) O hâlde, devamlı olmalıdır dualarımız. Yalnızca sıkıntı-

lı anlarda değil, refah zamanında da varmalıyız Rabbimizin kapısına. Sadece bir şeyler istemek için değil, Yüce Allah'ı övmek ve yüceltmek, kendisine duyduğumuz saygıyı ve hayranlığı dile getirmek, şükrumüzü sunmak ve her fırsatta O'na yakın olmak için başvurmalıyız duaya. Tıpkı Kur'an'da zikredilen peygamberler ve özellikle sünnetine sarıldığımız Rasûlullah gibi. Ve yine onun gibi yatarken, kalkarken, yolculuğa çıkarken, yeni bir elbise giyerken, kısacası hayatın her anında Rabbimizi hatırlayarak duayla iç içe yaşamalı, dahası kendimize olduğu kadar başkalarına da dualarımızda yer vermeli ve onların da hayır dualarını almaya özen göstermeliyiz. Kulluğun özüyse dua ve Rabbimizin katında ondan daha kıymetli bir şey yoksa (Tirmizi, Deavât, 1.), samimi olmalıyız dualarımızda. Kalbimizden geçenin dilimizden dökülenle ahenk içinde olmasını önemsemeliyiz. Zira gönülden gelmeyen, kabulüne inanılmadan, ciddiyetten uzak, gafletle yapılan dualar kulluk bilincini canlı tutamayacağı gibi Hak nazarında kabule de şayan değildir. (Tirmizi, Deavât, 65.) Rabbimizin bizleri kabul olunmayacak duadan ve duasız yaşamaktan koruması niyazı ile... ■

İlk Görev Yerim: Karyağmaz Anılarımdan...

Bu köye Kur'an-ı Kerim ve dinî bilgileri öğretmek için gittim ama hayata dair o kadar şey öğrendim ki, Allah (c.c.) hepsinden razı olsun. Kendilerinin ve ahirete kadar tüm nesillerinin ilim öğrenme ve amel etme şevkini arttırsın...

Ayşe Serra Kara *Kur'an Kursu Öğreticisi / Bursa*

İlk görev yeri, ilk heyecan, ilk gurbet... Gençliğin verdiği gözü karalık... Neresi olursa gitmeliyim, Kur'an'a hizmet etmeliyim sevdası...

Balıkesir... Ve bir dağ köyü... Andığımda yüreğimde tatlı bir tebessümü anımsatan o küçük ama yüreği kocaman insanlarla dolu elli hanelik yer... Rakım bir hayli yüksek... Bulutlara çok yakınım... Bursa'nın yüksek dağlarını da görüyorum burada...

Ailemle gittiğim ilk gün...

Biz arabamızı kilitlemek istiyoruz, hafız olan muhtar efendi sesleniyor:

‘Abi, kilitlemeyin, burada hırsızlık olmaz!’

‘Allah Allah... Ne kadar güzel!’ diyoruz...

Vakit ramazan olduğu için evlerinde iftara davet ediyoruz... Güzel ikram ve güzel bir sohbet... Köy çok temiz... Hamdolsun...

Fiziki şartlar ise büyükşehirden giden bir genç için zor ilk anda... Tahtamsı bir ev, duvarları dolma, dıştan yıkık dökük ama içini döşeyince idare eden, sevimli bir ev... Yan taraf harabe, evin arkası tamamen orman...

Köyde ekmek yok tabi, bakkal da, herkes kendi yapıyor kendi yiyor, internet çevirmeli sadece ilkokulda; sağlık ocağı yok, araba yok, ilçeye ulaşım sadece iki gün o da sabah altıda... Kasap vesaire zaten yok... Toplu alışveriş şart...

Kendi başıma kaldığım ilk gün...

Zar zor yalvararak ailemden burada kalmak için, göreve başlamak için izin almıştım. Köy güvenilirildi. Tevafuken birkaç tanıdık da çıkınca müsaade etmişlerdi kalmama... Bursa Anadolu İmam-Hatip Lisesi'nden bir arkadaşımızın anneannesinin orada yaşadığı...

ğını öğrendim ve ramazanda orada kaldım. Gündüzleri kendi evime geçiyordum.

İlk günlerde komşumuz geldi ve şöyle dedi:

-‘Hocam evdesin, seni biraz gezdireyim de hava al...’

- Peki, dedim. Nereye gideceğiz?

- Mezarlığa, dedi!...

- Tamam, dedim ve gittik... Fatihamızı okuduk. Sonra mezarlığın çıkışına doğru bazı kabirleri anlatmaya başladı abla:

- Hocam, şu mezar senin şu öğrencinin yağmurda ıslanıp zatürreden ölen ilkokul öğrencisi kardeşi, bu mezar şu öğrencinin gırtlak kanserinden ölen babası, şu mezar ta senin evin yanında ölen çocuğun mezarı... Anlatmayım hocam dedi, kaldı. Neyse dedim önemli değil... Ama aklıma takıldı...

Evimdeyken...

Ramazan geçti, evimde yalnız kalmaya başladım, soba yakmayı da bilmiyordum. Bir öğrencim yakıyor ben de üstüne kızılçam odunu atıyordum, bir iki hafta böyle devam etti. Soba sesine alışık olmadığımın bir “çııtt” sesiyle kan ter içinde uyandığımı bilirim. Bir de aklımda anlatılan ölüm hikâyeleri kalmış... Birkaç gün de böyle geçti, hamdolsun alıştım.

Göreve başlarken...

Öğrenci toplamak için kapı kapı gezmiştik. Yirmi kadar öğrenci vardı. Bu köy halkı Kur’an-ı Kerim öğrenmeye çok önem veriyordu. Ve ağızları çok yatkındı. Bu benim için büyük avantajdı. Bir teyze geldi:

-‘Hocam, al kızım... Eti senin kemiği benim’ dedi... Çok şaşırdım. İçimden hâlâ böyle insanlar mı var diye geçirdim... ‘Biri kızılıkcık sopan nerede?’ dedi. Biz öyle hocalardan değiliz, dedim. Bu sözleri eskilerde medrese okumuş insanlardan duyardım. Eti senin ke-

miği benim sözünden de etkilendim. Böyle olursa hoca-veli ilişkisine dayanarak başarıyı arttırabiliriz diye düşündüm. Hepsini gençti çünkü öğrencilerimin, dört beş yaşlı vardı.

Öğrencilerim ne verirsem aldı, hamdolsun her geçen gün başarıları arttı. O kadar azimli ve başarılılardı ki maşallah, hocaları olarak hayran kaldım. Beni en çok sevindirince şu oldu:

Bu küçük köyde sosyal faaliyet ve dini başarıyı arttırmak adına Kutlu Doğum’da Diyanet İşleri Başkanlığımızın 40 hadis kartelasını ezberleme ve kompozisyon yarışması düzenledik. Bunun jürisini de Bursa ve Balıkesir’den gelen hoca arkadaşlarımızı davet ederek oluşturduk. İlçeye fikrimizi ile-

Bir Osmanlı geleneği olan konak kültürü hâlâ burada sürüyor. Her gün bir kişi köy odasına gelen misafir olur diye gönüllü olarak burada sofra açıyor.

tince bu yarışmanın ilçe genelinde olmasını söylediler. Ve öyle oldu. Biz köyde jürimizi seçtik. Yarışmaya katılan ama ikinci olan bir öğrencimin evine gitmiştim. Beraber bahçelerine gittik. Eğildi, yoldaki camları toplamaya başladı. Ne yapıyorsun dediğimde:

-Hocam hadis-i şerifte "Yoldan taş, diken ve bu gibi şeyleri kaldırıp atman bir sadakadır." buyuruyor ya Efendimiz, onu öğrendim. Ondan topluyorum dediğinde; aslında bilerek sorduğum 'ne yapıyorsun' sorusunun karşılığını güzellikle aldığımı öğrendim. Bir hoca için öğrencisine öğrettiği bilgiyi amel boyutunda görmesi dünyanın en güzel şeyiymiş...

Yaz dönemi... 5. sınıfı yeni bitiren bir öğrencim vardı. 3. kur seviyesinde... Bu öğrencilerimize tertil okuyuşta ihfa'nın bir buçuk elif miktarında olduğunu söylemiştim. Başka bir hafta, bir hocamızın kıraat cd'sini kendilerine dinletirken:

-Hocam, tertilde bir buçuk tutmadı deyince de şaşırdım, geri aldım, doğru... Dikkatleri ve dersle ilgileri mükemmeldi maşallah...

Bir de Mesut vardı beş yaşında... 'Hoca konşu!...' diye tatlı şivesiyle peşimden koşup harçlık isteyen, sabah namazından sonra kapımı çalan ufaklığım... Evimdeki bisküvi, çikolata vb. depomun hepsini alıp götürən bir çocuk... Bütün köyün çocuklarına da öğretmiş, hocadan harçlık isteyin diye... Evden çıktığım an peşimden koşan bir grup çocuk...

20 yaşındaydım o zaman, öğrencilerimle piknik yapardık. Her faaliyete hazırlıklı giderdim. Eğlenerek öğrenmek onları da motive ederdi. Kitap toplama kampanyası ve okuma oranının artışı da güzeldi...

Bir de Ünzile teyzem vardı, Allah (c.c.) hayırlı uzun ömür versin, o beli bükük hâliyle bana her gün süt ve yoğurt getirirdi. Eşi Hüseyin amca köy arabasının önünü keser, kızımızı alacaktım der ve beni akşam yemeğine davet ederlerdi. O kadar mütevazı ve mümtaz insanlardı ki, ellerinde imkân olmasına rağmen, topraklarında, buram buram toprak kokan o şirin köylerinde kalmayı yeğlemişlerdi. Allah (c.c.) hepsinden razı olsun...

Fakir bir köydü burası, birgün diğer görev yerimden buraya hediyeler getirmiştik. Elbiseler de vardı içinde. Sadece bir tane alıp geri çekildiklerinde de hayran kaldım. Diğer komşular alsın dediler, hâlbuki ihtiyaç sahipleri... Onur buna denir...

Bir Osmanlı geleneği olan konak kültürü hâlâ burada sürüyor. Her gün bir kişi köy odasına gelen misafir olur diye gönüllü olarak burada sofra açıyor.

Burası insanı değiştiriyor güzel anlamda... Mahremiyet çizgileri güzel korunuyor. Mesai saatleri dışında köy halkından olmayan ama oralı gibi olan, çizmeli, elinde kocaman hortum olan, bahçe sulayan biri görseydiniz, öğrencisiyle patates toplayan birine rast gelseydiniz, en başta köy hayatına adapte olamayacağını düşünen, sonra da oradan ayrılmak istemeyen biri, işte o benimdir... Bu köye Kur'an-ı Kerim ve dinî bilgileri öğretmek için gittim ama hayata dair o kadar şey öğrendim ki, Allah (c.c.) hepsinden razı olsun. Kendilerinin ve ahirete kadar tüm nesillerinin ilim öğrenme ve amel etme şevkini arttırsın... Âmin. Karyağmazlılar'a teşekkürler... ■

Valide Sultanlar Şehri İstanbul

Osmanlı döneminde de kadınların gizliden gizliye yarışına sahne olan İstanbul; Haseki Sultan, Mihrişah Valide Sultan, Şah Sultan, Bezm-i Âlem Valide Sultan, Nurbanu Sultan ve diğerlerinin on binlerce altın ve kilolarca değerli mücevher harcayarak yaptırdıkları cami, çeşme, su yolu, sebil, mektep, hastane ve imaret gibi birçok hayır amaçlı yapı ile kuşatılmıştır.

Süleyman Faruk Göncüoğlu

Tarih boyunca ifade edilen hükümler pek de sebepsiz değildir. İşte bu sebepten ötürü, İstanbul şehri hakkında bir şeyler yazıp konuşurken, bunu dikkate almadan yapılan gelişigüzel övgüler, ifadeleri eksik bırakmakta, kendisini tam olarak anlatamamaktadır. Açıkça, hitap edilenin ruhunu da etkilememektedir. Yüzeysel ifadeler şeklinde kalarak, hitap edilenin zihninde aşinalıktan başka bir etkisi olmamaktadır.

Şehirleri dönüştürmek sadece insan ile olur. Ve insan varlığının ruhuna hitap etmeyen, ruhunu doldurmayan dönüşüm, insanoğlunun dünyaya bağlandığı mal hırsının daha da kamçılanmasına vesile olacaktır. Bu, sosyal düzen ve vicdanların zarar görmesine yol açacaktır.

İstanbul gibi kadim şehirler, tarihî süreç içerisinde yaşanan her devrin getirdiği

değişimleri ve fiziki dönüşümleri, manevi atmosferin temsilcilerinin şemsiyesi ve şehre yön veren bir misyonun öncüleri ile gerçekleştirirlerdi.

Bugün ismi bilinen ve bilinmeyen pek çok manevi mimar, değişimin öncüleri ve koruyucuları olmuştur.

Bu kadim şehrin misyon öncüleri de kadınlar olacaktır. Ve İstanbul, kadın elinin, her milimini taçlandığı dünyadaki tek şehir olma özelliğini de taşımaktadır. Öyle bir şehir ki İstanbul, tarihî yarımada ve çevresinin her sokağında, her mahallesinde yer alan sebilleri, hastaneleri, mescitleri, camileri, külli-yeleri, türbeleri, çeşmeleri, sıbyan mektepleri, hamamlarıyla kimi zaman sevgiyi, çoğu kez de şefkati sarmalayan Osmanlı kadınlarının şehirli ve önce insan olma bilincini bizlere yakından hissettirir.

Saliha Sultan Çeşmesi

Bugünün İstanbul'unda birer tarihî anıt eser olarak tanımladığımız ve kimisini koruma altında tutarak sergilediğimiz, kimisini de fonksiyonel olarak hâlen kullanmaya devam ettiğimiz bu tarihî eserlerimizden kadın eli değmiş şifahane, yalı, saray, kuru, köprü, su yolu, külliye, cami, çeşme, sebîl, hamam, türbe, tekke ve hastane vs. olarak toplam 300 civarında eser bulunduğunu hayretle göreceğiz.

Bugün, İstanbul şehri silüetinin mimari biçimlenmesinde önemli rol oynayan Valide Sultan vakıf yapıları, külliyesi dönüşüm misyonunun ortaya konulmuş örnekleridir.

Osmanlı Devleti döneminde özellikle üst sosyal seviyelerdeki kadınlar, evlerinde oturup monoton bir hayat sürmüyorlardı. Örneğin Azapkapı'daki Saliha Sultan Mektebi, çeşmesi ve sebîlinin kurucusu olan hanım sultanın çocukluğuyla ilgili tarihî bir notta şöyle anlatılıyor: "Saray hanımları Kâğıthane'ye doğru yaptıkları bir ziyaret sırasında Azapkapı'dan geçerken; yol kenarında oturmuş ağlayan bir kız görürler. Arabadan inip nedenini sorarlar. Testiyi kırdığı için ağlayan kıza yeni bir testi almayı teklif ederler.

Bu teklifi reddederek "Ağlamamın sebebi testi değil; şu kadarcık şeyi taşıyamayıp da kıracak kadar beceriksiz olmam." diyen kızın hassasiyetine hayran olan saray kadınları, onu hemen saraya alırlar. Sonraları Sultan II. Mustafa'nın has kadınlarından ve şehrin Boğaz'a doğru tüm su sistemlerinin kurulmasına ön ayak olan Saliha Sultan, işte bu kızdır."

Yine hanedan mensuplarından olan Mihri-mah Sultan, yaptırdığı hayır eserleri ile en çok tanınan simalardandır. Kanuni Sultan Süleyman'ın Hürrem Sultan'dan olan tek kızı Mihrimah Sultan, İstanbul'da Edirnekapı ve Üsküdar'da olmak üzere iki külliye inşa ettirmiştir.

Edirnekapı'da miladi 1560 yılında Mimar Sinan'a inşa ettirdiği tahmin edilen Mihri-mah Sultan Külliyesi; cami, medrese, çifte hamam, çarşı, türbe ve sıbyan mektebinden oluşmaktaydı. Üsküdar'daki külliye de yine miladi 1547/1548 yılında Mimar Sinan'a yaptırılmıştı. Cami, medrese, sıbyan mektebi, han, imaret ve kervansaray yapılarından mürekkep olan külliye, Üsküdar iskele meydanında kıyıya çok yakın bir set üzerinde inşa edilmişti. Anadolu'ya giden kervanların ilk menzili olan iskelede kervansaray, bedesteni ve diğer külliye yapıları ile Hakk'a ve halka hizmetin dünyadaki ömrü hayatlarının gayesi olduğunun bir göstergesi değil midir?

Mihrimah Sultan Külliyesi

Atik Valide Camii

İki bölgede de yer alan bu geniş tesisler, bulundukları mevki açısından da ayrı bir öneme sahiptirler. Edirnekapı semtinin ve civar bölgenin gelişimine katkıda bulunan külliye yüksek bir konumda inşa edildiğinden şehre hâkim bir vaziyettedir. Üsküdar Mihrimah Sultan Camii ve bağlı yapılarının oluşturduğu külliye de Boğaziçi'ne ve İstanbul'a hâkim bir mevkide konumlanmıştır. Bu külliyeler İstanbul silüetine katılmış olağanüstü güzellikte mimari dokulardır.

Anadolu yakası İstanbul silüetinin belirleyicilerinden ve halkın gözündeki en önemli camilerden biri olan Sultan III. Murad'ın annesi ve Sultan II. Selim Han'ın başkadını Nurbanu Sultan tarafından inşa ettirilen Atik Valide Camii ve Külliyesi, uzun yüzyıllar tefekkür ve ticaretin merkezlerinden biri olacaktır.

Bugün Şehr-i İstanbul'un hâlâ ticaret ve sosyal hayatının merkezi olan Mısır Çarşısı ve çevresine şekil verdiren de çok zengin saraylı kadınlardan biri olan Hatice Turhan Sultan idi. Eminönü'ndeki Yeni Cami ile birlikte buralara yeniden Türk-İslam silüetini kazandıran bu hanım sultan, Osmanlı'da kadınların da ticaretin içinde bulunduklarının, yatırım yapıp parayı idare etme zekâsına sahip olduklarının örneğidir. Sultan annesi ve sultan eşi olan Hatice Turhan Sultan, tüm servetini bu işe harcamıştır. Kurduğu vakıfla çarşıdan gelen gelir, bugüne kadar

mimari varlıklarını korumuş olan İstanbul medreselerinin et ve kemik gibi ilimle vücut buldukları dönemlerde, bu hanım sultan tarafından, öğretmenlere ödenecek ücretlerden bakım masraflarına kadar tüm harcamalar için kaynak oluşturmuştu.

Öte yandan Sultan Abdülmecid'in annesi Bezm-i Âlem Valide Sultan tarafından yaptırılan Gureba Hastanesi, bu topraklarda ilk defa hastane sözcüğünün kullanıldığı şifa evidir. Bezm-i Âlem Valide Sultan, ömrü boyunca İstanbul'a çeşme, köprü, hastane, mektep gibi kamu yararına çok sayıda hizmet binası yapılmasını sağladığı gibi Medine-i Münevvere'nin suyollarının yenilenmesini de sağlamıştır. Mekke-i Şerif'e dönemin modern anlayışında ilk hastaneyi yaptırmaya başlamışsa da, birinci katı tamamlandıktan sonra ikinci katına geçildiğinde vefatı üzerine hastane yarım kalmıştır. İleriki tarihlerde yarım kalan ikinci kat Sultan II. Abdülhamid tarafından tamamlanılacaktı. Boğaziçi silüetinin mimari örneklerinden biri olan Dolmabahçe Sarayı'na yakınlığı hasebiyle bu adla anılan Bezm-i Âlem Valide Sultan Camii'nin, bir zamanlar ibadete kapalı kaldığı dönemler, çevresinin berekete kavuşamamasına ne demeli?

Kadınlar tarafından yaptırılmış ve vakfedilmiş bu hastaneler özellikleri ile sahip olduğumuz medeniyetin önemli bir parçası olarak karşımıza çıkarken, dünya tarihi içinde de ilk örneklerdir. Bu tür uygulamaların Batı dünyasında ancak yüzyıllar sonra görülebilmemesinin İstanbul ve dünya kadın tarihi için ne kadar önem arz ettiğinin farkında mıyız bilinmez?

Osmanlı döneminde de kadınların gizliiden gizliye yarışına sahne olan İstanbul; Haseki Sultan, Mihrîşah Valide Sultan, Şah Sultan, Bezm-i Âlem Valide Sultan, Nurbanu Sultan ve diğerlerinin on binlerce altın ve kilolarca değerli mücevher harcayarak yaptırdıkları

Yeni Cami

camii, çeşme, su yolu, sebil, mektep, hastane ve imaret gibi birçok hayır amaçlı yapı ile kuşatılmıştır.

İstanbul kurulduğu tarihten bu yana her daim bir su sorunu ile karşı karşıya kalmıştır. Bu İstanbul şehri için bir sıkıntı olmakla beraber, yeni bir imara, mimari örneklerle ve hayra vesile olmuştur.

Bir İstanbul semti merkezinde bir selâtin camii ve külliyesi olmak üzere bütün şehrin geneline doğru, bir sebil, bir akar, bir çeşme olarak yayılan Valide sultanların hizmetleri, bugün tarihi İstanbul semtlerinin karakteristiğini oluşturmakta olduğunu görmekteyiz.

Sultan II. Mahmud'un eşi ve Sultan Abdülaziz'in annesi Pertevniyal Valide Sultan'ın inşa ettirdiği Aksaray Semti'ndeki camii ve küçük külliyesi semtin mimari zenginliğine yeni bir bakış sağlayıcı niteliktedir. Mimari geleneğimizdeki yeni bir arayışın öncülüğü niteliğindeki bu mimari görselde değişiklik, esasında İslam toplumunun statik olmayan durumunun daima hareketliliğinin sağlanmaya çalışılarak duygu ve düşünce zenginliğine teşvikten başka bir şey değildir.

Gülnuş Valide Sultan; Üsküdar'ın silüetini oluşturan ve Boğaziçi'nin bir ahengi konumunda bulunan külliyesi, bugün mevcut olmayan Galata'daki camii ve Sakız Adası'ndaki akarlarıyla bir yandan İstanbullulara hizmet ederken; öte yandan tıpkı Hürrem Sultan, Mihrimah Sultan, Bezm-i Âlem Valide Sultan ve Pertevniyal Valide Sultan gibi Haremeyn'e, Haremeyn halkına ve hac yolcularına hizmet için yarış hâlindeydiler ve servetlerini bu yolda harcamaktaydılar.

Bizler böyle Valide Sultanlara sahip olmuş İstanbullular olarak, onların hizmetlerinin tozuna bile hizmet eder olabildik mi? İstanbul kadınlarına bırakılmış böyle bir miras ve şeref hangi topluma ve şehre nasip olabilmıştır ki? ■

Hüzünlü Toprak Mezopotamya

Ey tepeden tırnağa tarih kokan toprak! Nice medeniyeti sardın koynuna.
Üstünde yaşayan insanoğluna beşikliği sen yaptın, ninnileri nehirler söyledi.
Dilleri, dinleri, ırkları ayırdı ama kardeşti büyüttüklerin.

Sümeyye Özgen

Ortadoğu'nun sessiz sedasız çarpan kalbidir Mezopotamya...

Bir koldan Dicle ile bir koldan Fırat ile Anadolu'm açtı kucağını sana, kardeşi bildi, sinesine bastı seni. İki ırmağın arasında yaşamaktan ve yaşatmaktan yanadır alın yazın. Alın yazın ki, insanlığın da yazısıdır, tarihidir. Kaderini rıza-i ilahiden; bereketini, bolluğunu Anadolu'mun sinisini yırtıp giden Dicle'den alırsın. Fırat'ın dik başı senin topraklarına vardığı vakit eğilir tevazu ile. Asaletin Fırat'tandır. Toprağına can veren, damarlarında dolaşan kan Fırat'ın cömert sularından kopup gelmektedir. Nehirler ki eli kolu dolu gelir, bereketli topraklar taşırılar avuçlarında sana.

Ey tepeden tırnağa tarih kokan toprak! Nice medeniyeti sardın koynuna. Üstünde yaşayan insanoğluna beşikliği sen yaptın, ninnileri nehirler söyledi. Dilleri, dinleri, ırkları ayırdı ama kardeşti büyüttüklerin. Çağlar boyunca nice misafirler ağırladın ekmeğinle, suyunla, güneşinle, toprağınla. Analarinkine benzer elinin bolluğu, şefkatin nemrutları

utandırır. Sen ki çölün bağrında açan nazlı bir gül gibi yakışdırdın yeryüzüne.

Üstünde açan çiçekler binbir renkliken ala döndü şimdi. Ovalarında kan kırmızısı gelincikler biter oldu. Çiçeklerin, rengini akan kandan mı alır artık? Bereketli topraklarının kıyısı köşesi kan mı kusar bugün? Susuzluğu, nu coşkun nehirlerden çok; anaların, masum çocukların, bitkinlerin gözyaşı mı giderir? Göğsünde kopan fırtınalar, yakılan ağıtlar mı deler sineni? Yaraların vefasızlıktan, nankörlükten midir? Şerefli tarihine bulaşan kara lekelerden midir ızdırabın?

Derdinin dermanı yine sensin. Ey iki nehrin arasında boylu boyunca yatan hüzünlü toprak! Kanayan yaralarına şifalı ellerini koy. Senin payına düşecek olan çaresizlik değildir. Nehirler sadık dostlarındır hâlâ. Fırat, başını taşlara çarpa çarpa Anadolu'mdan pak ve temiz dualar, âminler getirir bugün, bağrında yaşayan insanlık için. Sular ki barışı, hoşgörüyü mayalayacak mahzun düşmüş topraklarına. Gelincikler rengini kanın kırmızısından almayacak o vakit. Sen yeter ki kanayan yerlerine ellerini koy... ■

örnek
hayatlar

Eğitime Adanmış Bir Ömür: Vaiz Rıza Çöllüoğlu

Bütün bir Ankara'nın hocası ve dert babası idi. 28 yıl resmî görevinin karşılığında bir o kadar da karşılıksız hizmet etmeye söz verdi, sözünü yerine getirerek 34 sene hasbi olarak vaaz ve irşat faaliyetlerine devam etti.

Prof. Dr. Mustafa Aşkar *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi*

*Sanma her ilme varan tâlip olur
Sanma her tâlip olan âlim olur
Âdemin binde biri âlim olup
Nice yüz binde biri kâmil olur*

Vaiz Rıza Çöllüoğlu Hoca Efendi, Ankara'nın Kızılcahamam ilçesi Korkmazlar köyünde, 1928 yılında dünyaya gelir. Babasının adı Hüseyin, muhtereme valideleri Zeliha Hanımefendidir. Hoca Efendi, altı yaşında din eğitiminin o zor döneminde köyün imamı ve aynı zamanda dayısı Mehmet Karataş Hoca'nın yanında Kur'an-ı Kerim'i öğrenir ve hatmeder. On yaşına kadar zamanın şartlarından dolayı farklı hocalardan okumaya devam eder. 1939 yılına gelindiğinde babası, ailenin altı çocuğundan dördüncüsü olan Hoca Efendi'yi o zaman nahiye olan Çamlıdere'ye Hafız Halil Okur Hoca Efendi'ye gönderir. Bu zat, Fatih Camii'nin Osmanlı Dönemi meşhur kurrasından Arap Hafız'ın talebesidir.

Halil Hoca Efendi ve talebelerine cürmümeşhut tehlikesi üzerine, hafızlığına Ziya Tığlıoğlu Hoca Efendi'de devam eder. On altı yaşına geldiğinde, babasının maddi durumu sebebiyle köye döner ve imamlık yapmaya başlar.

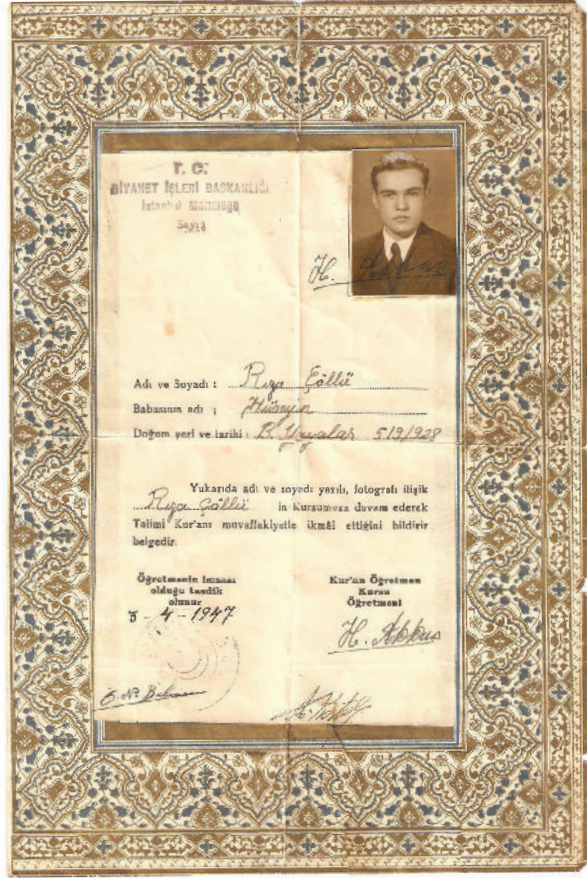
1945 senesinde 17 yaşında İstanbul'a gider. Nuruosmaniye'de Hafız Hasan Akkuş Hoca Efendi'den kıraat okumaya başlar. 17 yaşında girdiği imtihanı birincilikle kazanarak Nuruosmaniye Camii'ne vekil müezzin, 18 yaşında yine imtihanı birincilikle kazanarak Beyazıt Camii'nde asil müezzin olarak göreve başlar. 1949 senesinde Fatih Camii'nde müezzinlik görevine devam eder. İstanbul haya-

tında; reisü'l kurra Hamdi Efendi'den "Cezerî", kurra hafız Mahmut Kuşçu Hoca Efendi'den, "Tecvit dersleri", Trabzonlu Haydar Efendi'den "Tecvit ve tashih-i huruf dersleri", Fatih Camii Başımamı ve Mushafları İnceleme Kurulu Başkanı Ömer Aköz Hoca Efendi'den "İzhar, Kafiye", Kerküklü Abdullah Kazancı Hoca Efendi'den "Fıkıh dersleri" okur.

Rıza Çöllüoğlu İstanbul'da ilim tahsil ederken, talebe okutmaya da başlar. 1949 senesinde İstanbul'da Nihal Hanım ile evlenir. Nikâh şahidi Emin Saraç Hoca Efendi'dir.

1949 senesinde Ankara'ya döner. Askerliğini önce Kütahya sonra Ankara'da yapar. Askerliği esnasında ve sonrasında hem ilim tahsiline hem de talebe okutmaya devam eder. Çankaya Müftüsü Sadullah Efendi'den "Mülteka ve Emâli", Şehit Oral Hoca Efendi'den "Mirkât", Yozgat Müftüsü Hulusi Efendi'den "Telhis", Müşavere ve Dinî Eserleri İnceleme Kurulu Başkanı Hasan Fehmi Başoğlu Hoca Efendi'den "Şerh-i Akaid", Diyanet İşleri Başkanı Hasan Hüsnü Erdem Hoca Efendi'den "Fıkıh-ı Ekber", Mustafa Runyun Hoca Efendi'den "Mantık" dersleri okur. Ankara'da Yuva Hatibi Mehmet Bilgin Hoca Efendi'den ilmi ve manevi olarak istifade eder.

Ankara'da önce 01/01/1949-01/05/1950 tarihleri arasında Kağnıcıoğlu Camii'nde müezzin-kayyımlik görevi yapar. 1950-1952 yılları arasında vatani görevini tamamlar. 10/11/1952 tarihine kadar Bahçelievler Camii İmam Hatibi olarak görev yapar. Ardından aynı camide atandığı Kur'an öğreticiliğini 29/01/1954 tarihine kadar sürdürür. 30/01/1954 tarihinde aday olarak başladığı vaizliğe, 29/01/1957 tarihinde asaleten atanır ve emekli olduğu 06/07/1976 tarihine kadar devam eder. Aday vaizlikle birlikte 1954 senesinde özel bir kadro ile Yenimahalle Çavuşoğlu Camii İmam Hatiplik görevini de yürütmeye başlar. (Merhumun bu görev tarihleri, Diyanet İşleri Başkanlığı Arşivindeki özlük dosyasından alınmıştır.)

1960'lı yıllarda Mahmut Sami Ramazanoğlu'na intisap eder. Kendisi şöyle anlatır; "Efendi hazretlerine intisap ettikten sonra hayatımın şekli değişti ve yaşantım bir anlam kazandı. Bir görüşme esnasında Sami Efendimiz bana şöyle dedi: Rıza Efendi evladım! Hafızları başına taç et, hafızı her zaman başköşeye oturt. Zamanımızda vaaz etmek çok zordur. Hakkı söylersin başına gelmedik kalmaz, söylememek de olmaz, yumuşatarak söyle ve 45 dakikadan fazla konuşma, insanın alma gücü bu kadardır."

Ankara'da 1976 senesinde emekli oluncaya kadar vaizlik görevi esnasında ve sonrasında İmam Hatip Liseleri ve üniversite öğrencilerinin ihtiyaçları ile ilgilenir, Hacı Bayram Camii ve diğer merkezî camiler başta olmak

üzere vaazlarına devam eder. Türkiye'nin çeşitli illerinde vaaz ve irşat görevlerinde bulunur.

Merhum Kemal Yılmaz ve Hüseyin Özgün Hoca Efendi, Abdullah İşler Hoca Efendi, Şevket Yardımedici Hoca Efendi, Mehmet Yüce Hoca Efendi ile 25 yıla yakın birlikte Tefsir ve Hadis dersleri takrir ettiler.

Daha önce başlatmış oldukları Kur'an kursu ve eğitim hizmetlerini 1978 senesinde Mustafa Kalfaoğlu Hoca Efendi ile kurdukları Muradiye Kültür Vakfı ile sürdürdüler. Bu satırların yazarı olarak 1985'li yıllarda hem vakfın yurtlarında kalan bir öğrenci, hem de Hoca Efendi'nin yanında naçizane koşturan biri olarak Hoca Efendi'nin talebeleri uğruna ne çileler çektiğine şahidiz. 1985 senesinde

eğitim faaliyetlerine ağırlık vererek kreş, anaokulu, ilköğretim okulları, Kız-Erkek Kolejleri, Fen Liseleri, Kız Meslek Liseleri ve öğrenci yurtları ile devam ettiler ve Kur'an kurslarını yaygınlaştırdılar.

2007 senesinde ailesi Nihal Hanım vefat etti. 2008 senesinde Havva Hanımla evlendi.

2011 senesinde ciddi bir ameliyat geçirek uzun süre tedavi gördü, 2013 senesinin ocak ayında 2'nci bir ameliyat geçirdi. 10 Eylül Salı günü rahatsızlanarak hastaneye kaldırıldı, 12 Eylül Perşembe saat 17.15'te Rabbimizin rahmetine kavuştu. Cenazesi, 13 Eylül Cuma namazını müteakip Ankara Deme-tevler Sami Efendi Külliyesinde kılınarak Karşıyaka mezarlığına defnedildi. Kendisi şöyle söylerdi: "Din namına, dinde olmayan dindendir demek, dinde olanı inkâr etmek kadar tehlikelidir.", "Derviş gece şarj olacak, gündüz ise deşarj olacak." Zamanın korkunç gidişatını iyi okur; "Sel insanımızı sürükleyip götürüyor, kaç kişi kurtarabilirsek o kârimiz olur inşallah." derdi. Hizmetin her türlüsüne amade oldu. "Eğer eğitim işine girmeseydim, bomboş gidecektim bu fani dünyadan" diyerek gayret ederdi. Bütün bir Ankara'nın hocası ve dert babası idi. 28 yıl resmî görevinin karşılığında bir o kadar da karşılıksız hizmet etmeye söz verdi, sözünü yerine getirerek 34 sene hasbi olarak vaaz ve irşat faaliyetlerine devam etti.

Sert görünür, lakin çok mütevazı idi. Yüz bine yakın talebenin yetişmesine vesile oldu. Son derece düşündürücü nükte ve esp-rilerle cemaatin seviyesine iner ve gönülleri-ne girerdi. O sadece bir vaiz değil, özellikle bir eğitim gönüllüsü ve geleneği günümüze taşımış, geleceğe hazırlama yolunda toplumu dönüştürmüş bir önderdi. Bu vesile ile kısa bir süre önce Cenab-ı Hakk'ın rahmetine tevdi ettiğimiz Hocamızı rahmet ve minnet-le anıyor, ilahî rahmete gark olmasını niyaz ediyorum. ■

Dünün Kazancı Bugünün Bereketi Yarının Umududur

Geçmişte eser bırakanlar günümüzde hayırla anılırlar. Tarihte söz sahibi olanın günümüzde de hatırlı bir yeri vardır ve gelecekte de kendinden hayırla söz ettirecektir.

Mukadder Ârif Yüksel *Çorum Bayat Müftüsü*

Günün birinde bir padişah, bahar mevsiminde tebdil-i kıyafetle çevreyi dolaşırken, yaşlı bir çiftçinin bahçesinde meyve fidanı diktiğini görür. Selam verir ve sorar:

- Sen bu fidanları dikiyorsun ama meyvelerini yiyebilecek misin?

Yaşlı çiftçi bilge gibi cevap verir:

- Efendim, dedelerimiz ve babalarımız dikti biz yedik, biz de dikelim ki çocuklarımız yesin. Bu cevap padişahın çok hoşuna gider ve yaverine:

- Şuna bir kese altın verin, der. Altını alan çiftçi padişaha:

- Efendim, gördünüz mü, herkesin diktiği meyve fidanları yıllar sonra ürün verir, be-

nimkisi hemen verdi, der. Bu cevabı da çok beğenen padişah, şuna bir kese altın daha verin, der. Bir anda iki kese altın sahibi olan çiftçi kıvrak zekâsı ve aynı bilgeliği ile cevap verir:

-Efendim, herkesin meyvesi yılda bir ürün verirken, bakın benim meyvelerim peş peşe iki ürün verdi, der. Padişah, şu adama bir kese altın daha verin, biz de hemen buradan uzaklaşalım, ihtiyara cevap yetişmiyor, bu gidişle hazineyi boşaltacak, der.

Bazıları, ileri görüşlü böylesi ataları sayesinde hayat yolculuğuna emsallerinden birkaç kilometre önde başlarlar, bazıları hayat yolculuğuna sıfır kilometreden başlar, bazıları da atalarının borç yükü sebebiyle hayata eksiden başlamak zorunda kalırlar.

Tarihsel başarılar, tarihi inşa edenin onurudur, bu günün insanına ise sadece ilham verir ve yol gösterir. Herkes, kendi emeği ve eseri kadar değerlidir.

Kâmil bir mümin, doğuştan önünde hazır bulduğu nimetleri Allah'ın lütfu bilir ve onları şükür vesilesi sayar. Zaruri ihtiyaçların eksik ya da yetersiz oluşu, bazılarını zorlu bir hayat mücadelesine sevk eder. Mal, mülk, servet, hayat yolculuğunda kullanılan aracın yakıtı hükmündedir. Eldeki yakıtın yerli yerince kullanılması, tüketmek bir yana artırılması serveti kullananın basiretine bağlıdır. Her hâlûkârda servetin, bir ailenin elinde en fazla dört yüz yıl kaldığı, zamanla el değiştirdiği tecrübe edilmiştir.

Çoğunlukla bir ailenin malvarlığının ana sermayesi, büyüklerinden devraldığı mirastır. Ölüm hak, miras helaldir. Devraldığı mirasın üzerine yeni kazançlar ilave edemeyenler hazır tüketip sıkıntıya düşerler, geleceğe de hiçbir katkı sağlamazlar. Dünyada tabii ve beşerî kaynaklar tasarruflu kullanılması hâlinde herkese yetecek miktarda olsa da sınırsız değildir. Tüketilen malın yerine yenisi konulmadığında bir süre sonra kıtlık baş gösterecektir. Bunun için bir atasözümüzde, "Hazıra dağ dayanmaz." denilmiştir.

Kimseye muhtaç olmamak için çalışıp kazanmak ve hayati ihtiyaçları kâfi miktarda karşılamak, dünyevi faaliyetlerimizin temelini teşkil eder. Allah Teala Rezzak sıfatı ile herkese yetecek miktarda rızık ve bu rızık elde etmeye yarayacak imkânlar yaratmıştır:

"Orada hem sizin için hem de rızıkları size ait olmayanlar için (gerekli) geçim vasıtaları yarattık." (Hicr, 15/20) O hâlde "Ey iman eden-

ler! Eğer siz ancak Allah'a kulluk ediyorsanız, size verdiğimiz rızıkların helal ve temiz (tayyib) olanlarından yiyin." (Bakara, 2/172.)

"(Dünyalık olarak) size her ne verilmişse, bu dünya hayatının geçimliğidir. Allah'ın yanında bulunanlar ise daha hayırlı ve kalıcıdır." (Şura, 42/36.)

İnfak, her türlü meşru harcamayı ifade eder. Kişinin ilahî nimetleri, kendisi ve ailesinin temel ihtiyaçları (beslenme-giyim-barınma) için harcaması da infak kapsamındadır ve her türlü maddi tasarruf meşru yollarda kullanıldığı ve israfa kaçılmadığı sürece Allah yolunda yapılmış harcama hükmündedir.

Bugün harcadıklarımız, daha önce kazandıklarımızdır. Harcadıklarımızdan arda kalanlar ise yarının umudu ve güvencesidir. Kazanmadan harcayanlar, ya mirasyedi konumundadırlar ya da başkalarının kazancını borçlanarak veya başka yollarla elde ederek tüketirler. Bir yerde üretim tüketimden fazla ise bolluk, bereket ve ucuzluk olur. Eğer üretim tüketimi karşılamıyorsa, kıtlık ve pahalılık olur, enflasyon kaçınılmaz hâle gelir.

İnsanlar, alışveriş yaparken bir yandan ihtiyaçlarını gideriyor olmanın sevincini hissederken, diğer yandan ihtiyaçlarını karşılayabilme imkânına sahip olmanın mutluluğunu yaşarlar. Fakat sermayede meydana gelen azalma, yeni gelirlerle telafi edilmiyorsa alışverişin verdiği haz kısa süre sonra endişeye dönüşür. Yapılan araştırmalarda insanların en çok, alınca değil verince mutlu olduklarını ortaya çıkarmıştır. Çünkü Allah için yapılan infak, hem mala bereket katıyor hem de ruhu, mutluluk için temel şart olan dinginliğe kavuşturuyor.

Babamızın kazancı, belli bir düzeye gelinceye ve bir meslek sahibi olup iş sahibi oluncaya kadar ihtiyacımızı karşılar. En leziz ve en temiz yiyecek, kişinin kendi alın

teri ile kazandıklarıdır. Bu meyanda Allah Rasulü de, “Kişi alın teri ile kazandığından daha temiz bir şey yememiştir.” (Buhari, Büyü, 15.) buyurmuştur.

“Paran kadar konuş” denilen bir zamanda yaşıyoruz. Ne kadar tüketirsen o kadar değerlisin, algısı zihinlere empoze ediliyor. “Siz yeter ki tüketin, nakit sorun değil, kredi kartı ile ödersiniz, limitiniz yetmezse artırırız” gibi söz ve sloganlarla tüketim körükleniyor. “Üzümünü ye bağını sorma” atasözü ile de kaynaksız ya da kaynağı belirsiz tüketim meşru gibi gösteriliyor.

Maddeyi yegâne değer ölçüsü sayıp “Paran kadar konuş.” diyenlere şunu söylemek gerekir: Para her şey değildir, paranla en fazla kendini abat edersin ama eserlerinle insanlığa hizmet eder ve amel defterini açık bırakırsın.

Yazımızın başında anlattığımız hikâyede, hem ecdadın eserlerine ve emeğine karşı bir vefa ve minnet duygusu, hem de bugünde iz bırakarak gelecekte hayırla anılma arzusunun yer aldığı da söylenebilir. Şahıslar, babadan kalma mirası, milletler de atadan kalma maddi ve manevi, tarihî, kültürel değerleri ve üzerinde yaşanan vatanı miras olarak devralırlar. Şanlı tarihin inşası ve ana gibi vatanın imar ve ıslahı için ecdat, ömürlerini feda etmişler, kâh şehit, kâh gazi olmuşlardır.

Geçmişte eser bırakanlar günümüzde hayırla anılırlar. Tarihte söz sahibi olanın günümüzde de hatırlı bir yeri vardır ve gelecekte de kendinden hayırla söz ettirecektir. Tarihsel başarılar, tarihi inşa edenin onurudur, bu günün insanına ise sadece ilham verir ve yol gösterir. Herkes, kendi emeği ve eseri kadar değerlidir. Kayda değer bir emeği ve eseri olmayanın gelecek nesiller açısından varlığı ile yokluğu müsavidir. Ha olmuş, ha olmamış. Eser bırakanların ise ölümü beşerî bir süreçten ibarettir. Buna göre asırlar sonra

eserleriyle insanlığa hizmet eden birinin beşerî yokluğu, öylesine yaşayanların varlığından daha değerlidir.

Hikâyemizde söz konusu olan bilge dedemizin sahip olduğu vefa duygusu, hayata ve geleceğe bakışı, ortalama her insanda olması gereken bilinç düzeyidir. Unutmamak gerekir ki, vatanperver, vatanına en çok hizmet edendir. ■

fıkıh köşesi

Din İşleri Yüksek Kurulundan

Kimler kurban kesmekle yükümlüdür?

Kurban kesmek, âkil, baliğ (akıllı, ergen), dinen zengin sayılacak kadar mal varlığına sahip ve mukim olan bir Müslümanın yerine getireceği mali bir ibadettir. İster nâmi (artıcı) olsun isterse nâmi olmasın temel ihtiyaçlarından ve borcundan başka 80.18 gr. altın veya bunun değerinde para veya eşyaya sahip olan kişi dinen zengindir. Dolayısıyla bu kişi Allah'ın kendisine bahşetmiş olduğu nimetlere şükran ifadesi ve Allah yolunda fedakârlığın nişanesi olarak kurban kesmelidir.

Taksitle kurban alınabilir mi?

Kurban Allah'a yaklaşmak niyeti ile yerine getirilen bir ibadettir. Bu amaç ise ancak kişinin kendi mülkiyetindeki hayvanı kurban etmesi ile gerçekleşir. Mülkiyet, hayvanın bizzat yetiştirme, hibe veya miras yolu ile olabileceği gibi satın alma yolu ile de gerçekleşebilir.

Esasen vadeli satış caizdir. Taksit ise, borcun ödenmesinin belirli birkaç zamana vadeli olarak geciktirilmesidir. Buna göre taksitlendirme yolu ile satın alınan bir mala satın alan sahip olduğuna göre, bu yolla alınan bir hayvanın kurban edilmesinde bir sakınca yoktur.

Banka kredisiyle kurban kesilebilir mi?

Kurban kesmek, âkil, baliğ (akıllı, ergen), dinen zengin sayılacak kadar mal varlığına sahip ve mukim olan bir Müslümanın yerine getireceği mali bir ibadettir. İster nâmi (artıcı) olsun isterse nâmi olmasın temel ihtiyaçlarından ve borcundan başka 80.18 gr. altın veya bunun değerinde para veya eşyaya sahip olan kişi dinen zengindir. Dolayısıyla bu kişi Allah'ın kendisine bahşetmiş olduğu nimetlere şükran ifadesi ve Allah yolunda fedakârlığın nişanesi olarak kurban kesmelidir.

İster vacip olduğu için, isterse nafile olarak kurban kesen birisinin kurbanını peşin alabileceği gibi, borçlanarak satın alabilir. Bu, kurbanın sıhhatine engel teşkil etmez. Fakat kredi alması durumunda faiz ödeyecekse, faiz verme yasağını (Bakara, 2/275-279; Müslim, Müsâkât, 105-106; Ebu Davud, Büyü', 4.) işlediği için günaha girmiş olur. Maddi durumu iyi olmayan kişinin böyle yöntemlere başvurması yerine kurban kesmemesi daha uygundur.

Zengin kimse kurbanını kesmesi için parasını bir fakire verse ve fakir de bu kurbanı kesmeyerek parayı harcasa, parayı veren kişi bu durumu öğrenince ne yapmalıdır?

Zengin bir kimse bir şahsa para verip "bununla kurbanlık hayvan al ve benim adıma kes." dese; ancak parayı alan şahıs kurbanlık almayıp, parayı harcasa; parayı veren kişi de bu durumu kurban kesim günlerinde öğrenirse yeni bir kurbanlık alıp kesmesi gerekir. Parayı alan kişi aldığı parayı tazmin eder. Eğer zengin olan kişi bu durumu kurban kesim günleri geçtikten sonra öğrenirse kendisinin kurban yükümlülüğü düşmez. Bu paranın fakirlere verilmesi gerekir.

Borçlunun kurban kesmesi gerekir mi?

Kurban, zorunlu ihtiyaçları ve borçları dışında belirli (nisap) miktarda mala sahip olan kişiye vaciptir. Hz. Peygamber (s.a.s.) imkân bulduğu hâlde kurban kesmeyenlerle ilgili ağır ifadeler taşıyan hadisiyle (İbn Mace, Edâhî, 2.), bir taraftan kurban ibadetinin imkân bulmaya, güç yetirmeye bağlı olduğunu ifade ederken, bir yandan da güç yetirenin kurban kesmesinin gerektiğine işaret etmektedir. Buna göre kurban ibadetiyle yükümlü olabilmek için belli bir mali imkâna sahip olmak gerekir ki, bunun ölçüsü de, ister nâmi (artıcı) olsun isterse nâmi olmasın, üzerinden bir yıl geçmiş olsun ya da olmasın, temel ihtiyaçları ve borçlarından başka, nisap miktarı mala sahip olmaktır. Temel ihtiyaçlarından ve borcundan başka 80.18 gr. altın veya bunun değerinde para veya eşyaya sahip olan kişi dinen zengindir ve kurban keser. Kişinin malı olmakla birlikte borçlu da olsa ve borcu ile asli ihtiyaçları çıktıktan sonra nisap miktarı malı kalsa o kişi kurban keser. Fakat temel ihtiyaçları ve borçları için ayıracağı para haricinde bu kadar bir mala sahip olmayan kişinin kurban kesmesi gerekmez.

Bir özür sebebiyle vaktinde kesilemeyen kurbanların fakir ve zengin için hükmü nedir?

Kurban kesimi için belirlenmiş olan müddet içinde (kurban bayramı günlerinde) kesilemeyen kurbanları; sahibi fakir ise ve kurbanlık niyetiyle satın almışsa bunu yoksullara verir. Zengin ise, ister kurbanlık satın almış olsun-olmasın bir kurbanlık hayvan kıymetini yoksullara sadaka olarak vermesi gerekir.

Kurban keserken nelere dikkat edilmelidir?

a. Usulüne göre bir kesim yapmış olmak için hayvanın yemek ve nefes borularıyla, iki atardamarından en az birinin kesilmesi gerekir. Bu şekilde yapılan bir kesim sırasında, hayvanın omuriliğinin kesilmesi mekruhtur. Bu konuda etlik kesim ile kurbanlık kesim arasında bir fark yoktur.

b. Hayvanın canı çıkmadan başının gövdesinden ayrılmasına özen gösterilmelidir.

c. Kurban edilecek hayvana acı çektilmemeli ve eziyet edilmemelidir. Bu nedenle hayvanlar ehil kişiler tarafından kesilmeli ve kesim işlemi süratli bir şekilde yerine getirilmelidir.

d. Çevre temizliği için gerekli tedbirler alınmalıdır.

f. Aynı şekilde, hayvanların bir diğerinin kesimini görecektir şekilde yan yana bulundurulmamalarına azami özen gösterilmelidir.

Doğuştan boynuzu olmayan ya da doğumdan sonra boynuzları elektrikle köreltilen hayvanlar kurban olarak kesilebilir mi?

Kurbana engel olan ayıplar, hayvanın emsali arasında kıymetini azaltan kusurlardır. Zararsız şekilde ve daha iyi gelişmesi maksadıyla kuyruklarının fazla kısımlarını boğmak suretiyle düşürmek veya boynuzlarını özel olarak yapılan ameliyelerle köreltmek, hayvanların kıymetini düşüren ayıplardan değildir.

Bu itibarla, doğuştan boynuzsuz kurbanlık hayvanların kurban olarak kesilmesi caiz olduğu gibi (Tirmizi, Edâhî, 9), küçükken yapılan müdahale ile boynuzları kesilerek, elektrik veya kimyasal yolla boynuzu yakılarak ya da benzeri işlemlere tabi tutularak boynuzsuzlaştırılan hayvanların kurban olarak kesilmesinde bir sakınca yoktur.

Kök anlamı açmak ve yarmak olan “fecd” kelimesi ve türevleri, Kur’an-ı Kerim’de hem sözlük anlamında hem de izafî anlamda kullanılmıştır. İzafî yani Kur’an’da kullanılan anlamda “fücûr” kelimesi; takva elbisesini çıkartıp hayâ perdesini yırtarak haktan sapmak ve günaha dalmaktır.

Kur'an Kavramları

Fecr-Fücûr ve Fâcir

Doç. Dr. İsmail Karagöz *Rehberlik ve Teftiş Başkanı*

1. Sözlük anlamı

Fecr, fücûr ve fâcir kelimele-
rinin türediği “f-c-r” kökünün
asıl anlamı; “bir şeyin açılması,
yarılması ve yırtılmasıdır.” Bu
kelime daha sonra “isyana
dalmak” ve “haktan sapmak”
anlamında kullanılmış, bu se-
beple yalan söylemeye “fücûr”,
haktan ve istikametten sapan
kimseye “fâcir” denilmiştir. (İbn
Fâris, Mu’cemü Mekâyisi’l-Lüga.)

2. Kur’an-ı Kerim’deki anlamı

Kur’an-ı Kerim’de “f-c-r” kökün-
den mastar, isim ve fiil forma-
tında 24 kelime şu anlamlarda
kullanılmıştır:

a) Tan sökmesi, şafak atması,
gecenin sonunda gündüzün
başlangıcında doğu ufkunda
güneşin kırmızı hüzmelerinin
karanlığı yarıp görünmeye
başlaması. Bakara suresinin
187’nci, Fecr suresinin 1’inci ve
Kadr suresinin 5’inci ayetinde-
ki “fecd” kelimesi bu anlamda
kullanılmıştır.

Bakara suresinin 187’nci aye-
tinde oruç ibadetinin başlama
vakti olarak “fecd” esas alınmış
ve “Şafağın aydınlığı, gecenin
karanlığından ayırt edilinceye
kadar yiyin ve için.” denilmi-
ştir. Bu ayetteki “fecd” kelimesi,
doğu ufkunda güneşin kırmızı
ışıklarının gecenin karanlığını
yarmaya başladığı, yani gecenin
bitip gündüzün başladığı andır.

b) Sabah

İsra suresinin 78 ve Nur sure-
sinin 58’inci ayetlerinde geçen
“el-fecd” sabah vakti anlamında-
dır. İsra suresindeki “Kur’ân el-
fecd” ve Nur suresindeki “salât
el-fecd” sabah namazı demektir.
Sabah namazında kıraat uzun
okunduğu için bu isim veril-
miştir.

c) Suyu akıtmak ve fışkırtmak

Kureyş’in ileri gelen müşrikleri
toplanıp Peygamberimizden
olmadık şeyler istemişlerdi. Bu
isteklerinden biri de yerden su
fışkırtması ve ırmak akıtması
idi. “Dediler ki: Yerden bize bir
pınar fışkırtmadıkça veya senin
hurmalardan, üzümlerden
oluşan bir bahçen olup araların-
dan şarıl şarıl ırmaklar akıt-
madıkça sana iman etmeyiz.”
(İsra, 17/90-91.) Bu iki ayette geçen
“tefcura”, yeri yarıp su çıkarmak
“tufeccura” ve “tefciran” ise yer-
den su çıkarıp ırmak hâlinde
akıtmaktır.

ç) Ahireti yalanlamak ve inkâr etmek

Kıyamet suresinin beşinci aye-
tinde geçen “yefcura” kelimesine
tefsir kitaplarında farklı anlam-
lar verilmiştir: İnsanın ahireti
dikkate almayıp günah işleme-
si ve tövbe etmeyi ertelemesi
veya ahireti yalanlaması ve
inkâr etmesi. Kur’an meali ya-
panlar da bu kelimenin geçtiği

ayete farklı anlamlar vermişlerdir. Mesela ayeti Hasan Basri Çantay, "Fakat insan, önündeki (o kıyameti) yalanlamak diler."; Halil Altuntaş ve Muzaffer Şahin, "Fakat insan önünü (geleceğini, kıyameti) yalanlamak ister."; Hayrettin Karaman ve arkadaşları, "Fakat insanoğlu önündeki zaman içinde günah işlemeye bugünden istekli durur."; Süleyman Ateş, "Fakat insan devamlı suç işleyerek ilerisini de berbat etmek ister." şeklinde anlamlandırmıştır.

d) Haktan sapmak, hak yolu yarıp düzeninden çıkarak kötülük ve isyana düşmek

Şems suresinin 8'inci ayetinde Allah'ın insana fücûr ve takvasını ilham ettiği bildirilmektedir. Bu ayette "fücûr" kelimesi "takva" kelimesinin tam karşısı olarak zikredilmiştir. "Fücûr"; şirk, küfür, nifak, zina, hırsızlık ve yalan gibi her türlü günahı, "takva" ise iman başta olmak üzere salih ameller ve günahlardan sakınma gibi her türlü itaat ve sevap olan söz, eylem ve davranışları ifade eder. Nefse fücûrunu ve takvasını ilham etmek; fücûrun kötü olduğunu ve nefse zarar verdiğini, takvanın ise iyi ve nefsi korumak olduğunu duyurmak, fücûrdan sakınmayı, takvaya sarılmayı telkin etmektir. Çünkü "fücûr" kavramı, yermeyi ve dolayısıyla yasaklamayı, "takva" kavra-

mı ise övmeyi ve dolayısıyla emredilmeyi gerektirir.

Takva olan söz, eylem ve davranışları bırakıp fücûr olan söz, eylem ve davranışları yapan kimselere Kur'an'da "fâcîr" (çoğulu fecere ve füccâr) denilmiştir. "Nuh şöyle dedi: "Ey Rabbim! Kâfirlerden hiç kimseyi yeryüzünde bırakma! Çünkü sen onları bırakırsan, kullarını saptırırlar; sadece fâcîr ve kâfir kimseler yetiştirirler." (Nuh, 71/26-27) Bu ayetteki "fâcîr", itaati terk eden isyankâr demektir. (Taberânî, Nuh, 71/27)

Sad suresinin "Yoksa biz muttakileri fâcîrler gibi mi tutacağız?" anlamındaki 28'inci ayetinde "fâcîrler" kelimesi, "müttakiler" kelimesinin karşısı olarak kullanılmıştır. Müttakiler; iman edip salih amelleri işleyen, farz görevleri yapan, haramlardan ve günahlardan sakınan kimselerdir. Karşısı olan "füccâr" ise; hem şirk, inkâr ve nifak ile kâfirler hem içki, kumar, zina, yalan, hırsızlık ve benzeri haramları yapanlar hem de namaz, oruç, zekât ve benzeri farz görevleri terk ederek büyük günah işleyen isyankârlardır. (Taberânî, Sâd, 38/28.) İnfitar suresinin 13 ve 14'üncü ayetlerinde "füccâr", "ebrâr" kelimesinin karşısı olarak kullanılmıştır: "Şüphesiz, iyiler (ebrar) Naîm cennetindedirler, fâcîrler cehennemdedirler." "Ebrar",

"bîrr" kelimesinin çoğuludur, dilimize genellikle "iyiler" diye çevrilmektedir. Ancak bu çeviri, kelimenin tam anlamını karşılamamaktadır.

Abese suresinin 40-42'nci ayetlerinde füccâr olan kimse-lerin, ahirette akıbetleri şöyle bildirilmektedir: O gün nice yüzler de vardır ki, toz toprak içindedir, onları bir siyahlık bürür. İşte onlar ancak kâfirler, fâcîrlerdir."

Mutaffifin suresinin 7'nci ayetinde fâcîrlerin amel defterlerinin cehennemde olacağı bildirilmektedir. (Taberânî, Mutaffifin, 83/7)

Sonuç olarak kök anlamı açmak ve yarmak olan "fcer" kelimesi ve türevleri, Kur'an-ı Kerim'de hem sözlük anlamında hem de izafi anlamda kullanılmıştır. İzafi yani Kur'an'da kullanılan anlamda "fücûr" kelimesi; takva elbisesini çıkartıp hayâ perdesini yırtarak haktan sapmak ve günaha dalmaktır. Kur'an'da yerilen, yasaklanan ve insanın cehenneme gitmesine sebep olan her söz, eylem ve davranış fücûrdur. Dolayısıyla fücûr kelimesi; isyan, fışk, zulüm, cürm, kizb ve günah kelimeleri ile eş; takva, itaat, ihsan, sıdk ve bîrr kelimeleri ile zıt anlamdadır. İnkâr olan her söz, eylem ve davranış fücûr, ancak fücûr olan her söz, eylem ve davranış inkâr değildir. ■

G. Michel

(Alman Asıllı Eski Misyoner)

Prof. Dr. Abdulaziz Hatip

Almanya'dan Somali'ye çok önemli bir misyonerlik heyeti gönderilmişti. Heyetin başında Hristiyan din adamlığı yanında göz doktoru da olan G. Michel adında biri bulunuyordu. Heyet çok geniş kapsamlı ve büyük bir projeyle yola çıkmıştı. Hedef Somali'yi merkez edinip tüm Afrika kıtasında Hristiyanlaştırma faaliyetinde bulunmaktı. Nihai hedef uzun vadede tüm kıtanın Hristiyanlaştırılmasıydı.

Ancak bu iş açık ve doğrudan doğruya değil, hayır hizmetleri adı altında yürütülecekti. Hayır hizmeti olarak da bölgede yaygın olan göz hastalıklarının tedavisi seçilmişti. Böylece hiç dikkat çekmeden ve tepki almadan geniş halk kitlelerine ulaşılacak ve etkin bir misyonerlik faaliyetinde bulunulacaktı.

Beş ay kadar sonra heyetin Almanya'daki merkezine bir rapor ulaştı. Rapor, heyet başkanının bir doktor olarak işini canla başla yaptığını fakat işin asıl önemli yönü olan misyonerliği ihmal ettiğini belirtiyordu. Çok geçmeden G. Michel'e teşkilat başkanlığından bir telgraf geldi. Kendisinden bir aylık bir kurs için İngiltere'ye gitmesi oradan da Tanzanya'da göreve başlaması isteniyordu. İngiltere'de G. Michel, Somalili Müslüman bir kişiyle tanıştı. Adı Muhammed Bahur olan bu kişiyle kısa sürede dostlukları ilerledi. Arkadaşı kendisini evine davet etti. Gerisini G. Michel'in kendisinden dinleyelim:

"Somali asıllı Muhammed Bahur, tanıştıktan sonra beni evine davet etti. Ben de davetini kabul ettim. Evine gittiğimde ai-

lece beni çok sıcak karşıladılar. Arkadaşım Muhammed'in babası olduğunu öğrendiğim zat çok güzel bir İngilizceyle konuşuyordu. Onunla tanıştığıma çok sevindim. Onun Hristiyan olmasını içimden temenni ettim. Konuyu dine getirdim ve onu Hristiyanlığa cezp edecek sözler söyledim. Beni dikkat ve nezaketle dinliyordu. Söylediklerimle onu ikna ettiğimi sandım. Bu kişi, tüm çevrede Hristiyanlık tebliği için bir anahtar olabilirdi.

Sözü daha da ileri götürerek Hristiyanlığın, alternatifi olmayan mükemmel bir din olduğunu söyledim. İncil'in ve Hz. İsa'nın önem ve azametinden bahsettim. O sırada arkadaşımın babası Kur'an-ı Kerim'i eline alarak, 'Bu kitabı tanımıyor musunuz?' dedi. Cevap vermedim. Sadece tebessüm etmekle yetindim. Dinî duygularını tahrik etmekten veya görevimi sezdirmekten çekindim. Fakat aklımdan geçirdiklerimi anladığını hissettim. İçinde bulunduğum sıkıntılı durumdan beni kurtardı. İncil'den ve Hz. İsa'dan konuşmaya başladı. Konuşmasından, bütün Müslümanların Hz. İsa'yı sevdiğini ve büyüklüğünü kabul ettiğini iyice anladım. İslam, Hz. İsa'nın aralarında bulunduğu tüm peygamberlere iman etmeyi öngörüyordu, hatta bunu iman esaslarından biri sayıyordu.

Arkadaşımın babası, sonra İncil ve Kur'an hakkında istediğim soruyu sorabileceğimi söyledi. Konuya bu kadar vâkıf oluşuna hayret ettim. İslam kozasının içimde örülmeye başladığı ilk an, bu görüşme sayesinde. İslam'ı son derece akıcı bir üslup ve rahat bir edayla anlatıyordu. Anlattıkları akıl ve mantığın reddedemeyeceği şeylerdi.

Arkadaşımın babasını birkaç kez daha ziyaret ettim. Bu ilgim heyetteki arkadaşlarımın dikkatini çekmişti. Beni uyardılar. Zaten sürekli izleniyordum. Kısa bir süre sonra

arkadaşımın sebepsiz yere tutuklandığını hayretle öğrendim. Kendi deyişleriyle güzel bir tatil geçirmek için benim de Kenya'ya gitmem isteniyordu. O sırada babamdan bir mektup geldi. Mektupta mümkün olan en kısa zamanda Almanya'ya dönmemi istiyordu. Fakat ne merkezi Almanya'da bulunan teşkilatımın direktiflerini ne de babamın mektubunu dinledim. Her iki tarafa da şöyle bir telgraf çektim:

'Gayet rahat olun. Her şey yolunda. Ben Müslüman olacağım!'

G. Michel, o günden itibaren İslam'ı araştırmaya, öğretilerini ve esaslarını öğrenmeye kendini verdi. Bir süre sonra Müslüman olduğunu ilan etti. Adını Abdulcebbar olarak değiştirdi. Abdulcebbar, bir Müslüman doktor olarak hizmetini sürdürmeye devam etti. Ama bu kez, Allah'ın hakkını ve hoşnutluğunu gözetken bir Müslüman olarak ve yaşayışında bezenmiş olduğu İslam'ın edep ve ahlakıyla... ■

Hayatımızın Can Damarı Camilerimiz

Dr. Bünjamin Okumuş *Din İşleri Yüksek Kurulu Uzmanı*

I. Plan

- a) İbadet mekânları olarak cami ve mescitler.
- b) Camilerin ilk örneği olarak Kâbe.
- c) İlk inşa edilen mescit ve Mescid-i Nebevi/ Peygamber Mescidi örneği
- d) İlk dönemlerde cami ve mescitlerin çok yönlü işlevi.
- e) Eğitim ve öğrenim mekânı olarak camiler ve medreselerin ortaya çıkışı.
- f) Selatin camileri ve cami mimarisi.
- g) Sosyalleşme yardımlaşma ve dayanışma mekânı olarak camiler.

II. İşleniş

Vaazın giriş bölümünde kısaca ibadet ve ibadethane ilişkisi üzerinde durularak ilk ortaya çıkışı itibarıyla camilerin/mescitlerin icra ettikleri sosyal fonksiyonlar üzerinde durulur. Cami ve Mescit kelimeleri kısaca açıklanır. Bu mekânların inşasında birinci maksadın Allah (c.c.)'ın vahdaniyetini vurgulamak ve ibadeti ona has kılmak olduğu açıklanır. Bu bağlamda Hz. İbrahim (a.s.)'a atfen Kâbe ve Hz. Peygamber (s.a.s.)'e atfen de Mescid-i Nebevi zikredilir. Kur'an-ı Kerim'de mescitlerle birlikte kilise ve havralara da birer ibadet mekânı ve korunması gereken yerler olarak dikkat çekildiği hatırlatılır. Bu-

nunla İslam'da inanç ve ibadet özgürlüğüne verilen ehemmiyet vurgulanır.

Camilerin kuruluş gayesini sadece ibadetle sınırlandırmanın yetersiz bir tanımlama olacağı belirtilir. Zira özellikle Mescid-i Nebvî ve ilk dönemlerdeki diğer mescitlerde görülen ilim halkalarında olduğu gibi camilerin aynı zamanda eğitim ve öğretim müessesesi olduğu hatırlatılır. Bununla birlikte zamanla ihtiyaçlara bağlı olarak eğitim ve sosyal hizmet kurumlarının müstakil mekânlar olarak ortaya çıktığı belirtilir.

Herkesin ve her şeyin birbirine yabancılaştığı günümüzde sosyal ve manevi ihtiyaçların karşılanması için camilerin sohbet mekânlarına ve bilgi alışveriş merkezlerine nasıl dönüştürülebileceği üzerinde durulur.

III. Özet sunum

Medeni/sosyal bir varlık olarak insan, maddi ihtiyaçları yanında manevi olarak da dayanışmaya muhtaçtır. İşte bunun bir göstergesi olarak inşa edilen mabetleri/ibadethaneleri toplumsallaşmanın, bir arada yaşamının ve inancı paylaşmanın merkezleri olarak nitelendirmek mümkündür. Nasıl ki inanca/inanç her insanda fitri/yaratılıştan gelen bir ihtiyaç ise, bir mabet de her toplumda toplumsallaşmanın beraberinde getirdiği manevi bir ihtiyaç ve manevi bir güçtür.

Bireyin neşe, sevinç ve mutluluğunu paylaşma ihtiyacı gibi zor anında, darda, sıkıntıda kaldığı zamanlarda keder ve acısını da paylaşma ihtiyacı doğal bir hadisedir. Camiler her iki durumda da toplumsal paylaşım cevap veren kutsi mekânlardır. İslam toplumlarında bunun örneğini daha ilk inşa döneminde görüyoruz. Müslümanların en zor günleri İslam vahyinin Hz. Muhammed'e indirildiği ve onu tebliğ etmekle görevlendirildiği günlerdi. Bu zor günleri aşmak için Hz. Muhammed (s.a.s.) ashabıyla birlikte

Mekke'den Medine'ye hicret etmek üzere yola çıkar. Bu esnada ilk günde bir ibadethane "Kuba mescidi" tesis edilir. Bu mescit Kur'an-ı Kerim'de "takva üzere tesis edilen bir mescit" olarak övülür. Kuba mescidi bir mescidin, ibadethane ve caminin hangi amaç ve özelliği haiz olması gerektiği konusunda önemli bir arka plana sahiptir. Her şeyden önce camiler, takva üzere inşa edilir. Yani imar işi inançla ve gönül ilişkisiyle başlamaktadır. Birlik ve beraberliğin ortak paydası Allah inancı ve takvadır. Yürekler aynı amaç, aynı hedef için çarpılmaktadır; dirlik, birlik ve ahlakı hamideler hâkim kılınmalı, fitne, fesat ve fücür yok edilmeli. Bunun için "mescid-i dırar" ayrıştırıcı bir mekân olması hasebiyle kınanır. Bu demektir ki mekân ve mimaride asıl olan madden ve manen müminlerin birliğine, dayanışmaya ve yekvücut olmalarına hizmet etmesidir. Yani bir mekânı eşyayı konuşturan ve anlamlı kılan, ona değer yükleyen insandır. İnsanın niyetindeki ve eylemlerindeki doğruluk ve tutarlılık o mekânı değerli kılar.

Bu bağlamda Mehmet Akif Ersoy'un "Safahat" adlı eserinden Fatih camii hakkındaki şiirden, Yahya Kemal Beyatlı'nın "Süleymaniye'de Bayram Sabahı" ve Ahmet Hamdi Tanpınar'ın "Bursa'da Zaman" adlı şiirlerden örnekler verilebilir.

Bunun için mescitler, kişinin kendi maneviyyatında Allah ile olduğu gibi insanlar arası ilişkilerde de bir ıslah ve imar görevi icra etmelidir.

IV. Konu ile ilgili bazı ayetler

"Şüphesiz mescitler, Allah'ındır. O hâlde, Allah ile birlikte hiç kimseye kulluk etmeyin." (Cin, 72/18.)

"Şüphesiz, insanlar için kurulan ilk ibadet evi elbette Mekke'de, âlemlere rahmet ve hidayet kaynağı olarak kurulan Kâbe'dir." (Al-i İmran, 3/96.)

“Onun içinde ebediyen namaz kılma. İlk günden beri takva üzere müesses olan bir mescit, elbette onun içinde namaz kılman daha layıktır. Onun içinde öyle birtakım rical vardır ki, tertemiz olmayı severler, Allah Teala da çok temizlenenleri sever.” (Tevbe, 9/108.)

“Allah’a ortak koşanların, inkârlarına bizzat kendileri şahitlik edip dururken, Allah’ın mescitlerini imar etmeleri düşünülemez.”, “Allah’ın mescitlerini, ancak Allah’a ve ahiret gününe inanan, namazı dosdoğru kılan, zekâtı veren ve Allah’tan başkasından korkmayan kimseler imar eder.”, “Siz hacılara su dağıtmayı ve Mescid-i Haram’ın bakım ve onarımını, Allah’a ve ahiret gününe iman edip Allah yolunda cihat eden kimse(lerin amelleri) gibi mi tuttunuz?...” (Tevbe, 9/17-19.)

“...Eğer Allah’ın, insanların bir kısmını bir kısmıyla defetmesi olmasaydı, içlerinde Allah’ın adı çok anılan manastırlar, kiliseler, havralar ve mescitler muhakkak yerle bir edilirdi...” (Hac, 22/40.)

V. Konu ile ilgili bazı hadisler

“Her kim Allah’ın rızasını isteyerek bir mescit bina ederse, Allah da ona cennette onun gibi bir ev bina eder.”, “Hiç kimse elinin emeğinden daha hayırlı bir yemek yememiştir...” (Buhari, Kitabu’s-Salat 96; Müslim, Kitabu’l-Mesacid 4/24.)

VI. Konu ile ilgili bazı hikmetli sözler

*Ulu mâbed! Seni ancak bu sabah anlıyorum;
Ben de bir vârisin olmakla bugün mağrurum;
Bir zaman hendeseden âbide zannettimdi;
Kubben altında bu cumhura bakarken şimdi,
Senelerden beri rüyada görüp özlediğim
Cedlerin mağfîret iklimine girmiş gibiyim.*

(Yahya Kemal Beyatlı)

*Bursa’da bir eski cami avlusu,
Küçük şadırvanda şakırdayan su;
Orhan zamanından kalma bir duvar...
Onunla bir yaşta ihtiyar çınar
Eliyor dört yana sakın bir günü.
Bir rüyadan arta kalmanın hüznü
İçinde gülüyor bana derinden.
Yüzlerce geçmenin serinliğinden
Ovanın yeşili göğün mavisi
Ve mimarilerin en ilahîsi.*

(Ahmet Hamdi Tanpınar)

VII. Verilebilecek mesajlar

Camilerin inşasından asıl maksat Yüce Allah’ın vahdaniyetinin bir gereği olarak Müslümanlar arasında vahdeti/birliği, yarımlaşma ve tesanütü sağlamaktır.

Camiler cemaatle kılınan namaz mekânları olmakla birlikte, cemaatten asıl maksat sosyalleşme ve tearûf/bilişip tanışmadır. Bu açıdan cami ve cemaate devam, sadece ibadet etmenin ötesinde bir bilinç ve yardımlaşmaya mekân olmalıdır.

Camiler aynı zamanda sanat ve estetiğin, ses ve musikinin cisimleşmiş mekânları olmalıdır.

Huzur ve barış, sadece maddi ihtiyaçların karşılanmasıyla sağlanmaz, manevi uyum ve gönül huzuruyla tesis edilir.

VIII. Yararlanılabilecek diğer bazı kaynaklar

* Elmalılı, M. Hamdi Yazır, Hak Dini Kur’an Dili, İstanbul 1979.

* Kur’an Yolu, Komisyon, DİB Yayını, Ankara 2006.

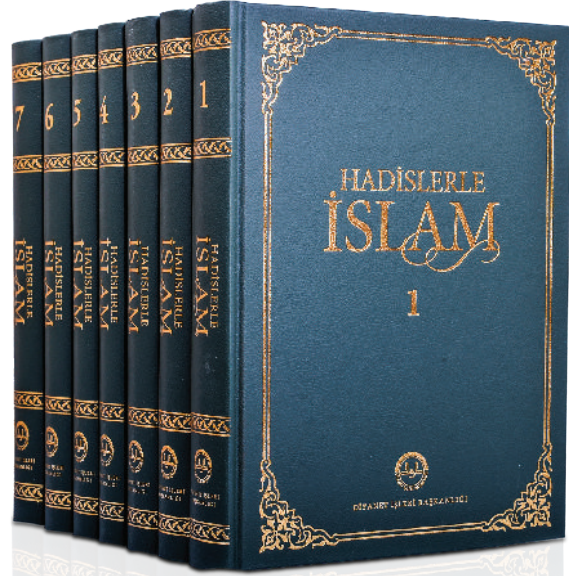
* Hadislerle İslam, DİB Yayını, Ankara 2013.

* Riyazu’s-salihin, DİB Yayını, İstanbul 2012. ■

Hadislerle İslam

Hız. Peygamber'i (s.a.s.) sonraki nesillere tanıtan ve onun sünnetini çağlara taşıyan en önemli vasıta hadıs. İslam'ın erken dönemlerinden itibaren Müslümanların yoğun ilgisine mazhar olan hadıs, bu alanda zengin bir literatür meydana getirmiştir. Bununla birlikte klasik hadıs kaynaklarının tamamı, herkesin kolaylıkla yararlanabileceği nitelikte olmadığı için hadısları anlama ve Allah Rasulü'nün çağlar üstü örnekliğini içinde bulduğumuz zamana taşıma noktasında çeşitli sorunlarla karşılaşmaktadır. Türkiye'de, Cumhuriyetin ilk yıllarından itibaren Hz. Peygamber'in mesajını halkımıza ulaştırmak amacıyla çeşitli eserler kaleme alınmakla beraber söz konusu sorunlar tamamen aşılanmamıştır. Hz. Peygamber'in sünnetini ve hadısları doğru anlama ihtiyacına binaen telif edilen Hadislerle İslam adlı eserde, bu kıymetli mirası modern zamanın problemleri ve ihtiyaçlarını dikkate alarak sade ve anlaşılır bir dille günümüz okuyucularına sunma gayesi güdülmektedir.

Tarih boyunca çoğu zaman şahsi gayretler sonucu ortaya konulan hadıs kitabiyatından farklı olarak Hadislerle İslam, yaklaşık seksen beş akademisyenin emeği ile hazırlanmış geniş katılımlı bir çalışmadır. Bu çerçevede Diyanet İşleri Başkanlığı ve Türkiye Diyanet Vakfı'nın ortak desteğiyle "Konulu Hadıs Projesi" başlatılarak öncelikle iki yüz beş bin kadar rivayet içeren sanal bir veri tabanı oluşturulmuştur. Veri tabanına Kur'an-ı Kerim'in yanı sıra başta Kütüb-i

Tis'a olmak üzere on dokuz hadıs kitabı bütünüyle girilmiştir. Ayrıca bu kaynakların dışında konu yazımında muhtelif eserlerden alınan ve kullanılan bilgiler de veri tabanına kaydedilmiştir. Veri tabanında kayıtlı rivayetler konularına ve içeriklerine göre tasnif edilmiştir. Bu faaliyet neticesinde dört bin beş yüz kadar konu başlığına ulaşılmıştır. Elde edilen bu başlıklar, daha sonra, kitapta yer verilmesi düşünülen üç yüz elli civarında ana başlık altında toplanmıştır. Böylece kitapta kullanılacak malzemenin yazarlara elektronik ortamda kolaylıkla ulaştırılması

sağlanmıştır. Yazarlar tarafından kaleme alınan makaleler beş aşamalı bir inceleme sürecinden geçirilerek içerik, bütünlük, tutarlılık ve üslup açısından aralarında belli bir uyum sağlanmasına gayret gösterilmiştir. Yaklaşık altı yıl süren gayretler sonucu Hadislerle İslam yedi cilt halinde telif edilmiştir. Hadislerle İslam geniş bir mukaddime, giriş ve sekiz ana bölümden oluşmaktadır. Bölümler şunlardır: 1. Allah, Âlem, İnsan ve Din, 2. Bilgi, 3. İman, 4. İbadet, 5. Ahlak, 6. Sosyal Hayat, 7. Kültür ve Medeniyet, 8. Ebedî Hayat: Ahiret.

Eserde yer alan konular, yaşadığımız çağın gerçeklerini, edebî zevkini, hassasiyetini, niteliğini dikkate alarak tespit edilmiş ve kaleme alınmıştır. Eser temel olarak hadis alanındaki birikimi ve hadis kültürünü ortalama okura taşımaya hedeflediğinden, konu yazımında hadis alanındaki akademik problemlere değinilmediği gibi tefsir, fıkıh, kelim ve tasavvuf gibi bilim dalları kapsamındaki teknik tartışmalara da yer verilmemiştir. Konuların işlenişinde öncelikle hadislerin ayetlerle ve yine hadislerle izahı yöntemi takip edilmiştir. Bu nedenle yeri geldiğinde bir hadis metninin hatta isnadının satır aralarında kalan bazı bilgilere bile tarihsel ve kültürel bir değer atfedilmiştir. Konularına göre tasnif edilen hadislerin klasik hadis kitaplarında olduğu üzere alt alta sıralanması yerine girişi, gelişmesi, sonu-

cu ve kurgusu olan bir yazı bütünlüğü içerisinde yorumlanarak sunumu tercih edilmiştir. Her makaleye başlamadan önce muteber kaynaklardan seçilen, konuyu kuşatan ve ana fikri yansıtan, tercihen ezberlenebilir nitelikte “serlevha hadis” adı verilen ortalama beş hadise Arapça ve Türkçe metniyle birlikte yer verilmiştir. Makalelerde sayfa ve kelime sınırlaması bulunmasından dolayı her konuda ortalama otuz civarında hadis kullanılmıştır. Hadisler değerlendirilirken temel dinî metinlerin birbirleriyle olan irtibatı ve metinler arası iç bütünlük dikkate alınmış; özellikle Kur’an, hadis, sünnet ve şîret birlikteliğinin metne yansıtılmasına gayret edilmiştir. Eserde sade, anlaşılır ve akıcı bir dil kullanılmasına özen gösterilmiş, hadis metinlerinin çevirisi günümüz Türkçesi ile yapılmıştır.

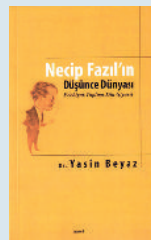
Hz. Peygamber’in çağımıza dönük yüzünü, hadislerin mesajını yeniden düşünerek ve güncelleştirerek bugünün insanına ulaştırma sorumluluğundan hareketle telif edilen bu eser, zikredilen birçok yönüyle özgün bir çalışma niteliği taşımaktadır. Okuyucuyu Allah Rasulü’nün rahmet ve hikmet dolu dünyasını keşfetmeye çağıran Hadislerle İslam; camide cemaate; evde aileye okunacak bir hadis kitabı olarak Diyanet İşleri Başkanlığı yayınları arasındaki seçkin yerini almıştır. (Hadislerle İslam, DİB yayınları. Ankara 2013, 7 cilt.) ■

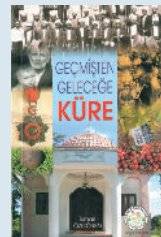
Avrupa Birliği Sürecinde
Türkiye'de Din Eğitimi
Politikaları
İbrahim Turan
İz Yayınları, İstanbul 2013, 334 s.

Batı Düşüncesi
Kasım Küçükaltın - Ahmet Cevizci
İsam Yayınları, İstanbul 2010, 240 s.

Necip Fazıl'ın Düşünce Dünyası
Dr. Yasin Beyaz
İşaret, İstanbul 2013, 311 s.

Geçmişten Geleceğe Küre
İsmail Özgören
Ankara 2013, 244 s.

DİYANET RADYO

Biz de Sizi Dinliyoruz

*Bu Ramazan
Yayındayız*

DİYANETRADYO
"biz de sizi dinliyoruz"

diyanettradyo

diyanettradyo

diyanettradyo.gov.tr

“Ey Meryem!
Rabbine dıvan dur.
Secde et ve (O’nun huzurunda)
rükû edenlerle beraber rükû et.”
(Al-i Imran, 3/43.)

FİYATI: 3,50 TL